

T.C.
ERZİCAN BİNALİ YILDIRIM ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME ANABİLİM DALI

**KATILIM BANKALARINDA HESABI
BULUNAN BİREYLERİN FİNANSAL
OKURYAZARLIK DÜZEYLERİNİN
BELİRLENMESİ: ERZİNCAN İLİ ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Ayşe ESER

Danışman

Dr. Öğretim Üyesi Şule Yüksel YİĞİTER

Erzincan/2019

TEZ BİLDİRİMİ

“Katılım Bankalarında Hesabı Bulunan Bireylerin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi: Erzincan İli Örneği” isimli “**Yüksek Lisans**” tezim tarafımda intihal programı ile incelenmiştir. Buna göre tezimde bilimsel etik ihlali ve intihal olarak nitelendirilebilecek herhangi bir durum olmadığını taahhüt ederim.

Bu çalışmadaki tüm bilgilerin, akademik ve etik kurallara uygun bir biçimde elde edildiğini; aynı zamanda bu kural ve davranışların gerektirdiği gibi, bu çalışmanın özünde olmayan tüm materyal ve sonuçları tam olarak aktardığımı ve referans gösterdiğimi beyan ederim. 22/11/2019

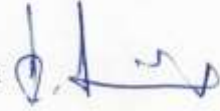

Ayşe ESER

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Ayşe ESER' e ait Katılım Bankalarında Hesabı Bulunan Bireylerin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Belirlenmesi: Erzincan İli Örneği adlı çalışma, jürimiz tarafından İşletme Anabilim Dalının İşletme Bilim Dalında **Yüksek Lisans Tezi** olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Şule Yüksel YİĞİTER

Jüri : Doç. Dr. Selhattin YAVUZ

Jüri : Dr. Öğr. Üyesi Yakup ÜLKER

**KATILIM BANKALARINDA HESABI BULUNAN BİREYLERİN
FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ: ERZİNCAN
İLİ ÖRNEĞİ**

Ayşe ESER

Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

İşletme Anabilim Dalı Yüksek Lisans Tezi, Aralık 2019

Tez Danışmanı: Dr. Öğretim Üyesi Şule Yüksel YİĞİTER

ÖZET

Her birey, hayatını devam ettirebilmek için tüketim yapmak zorundadır. Gösterilen tüketim davranışı, finansal kararları etkilerken, aynı durum tersi içinde geçerli olabilmektedir. Doğru ve zamanında alınan finansal kararlar bireyin refah düzeyini artırıp, hatalı seçimler yapmasını engellemektedir. Bu nedenle finansal kararların yaşam kalitesi üzerindeki etkisi son derece önemlidir.

21.yy da hızla gelişen ekonomi, bireylerin değişen ihtiyaçları ve toplumun demografik yapısının değişmesi gibi birçok neden finansal okuryazarlık kavramının önemini gün yüzüne çıkarmaktadır. Bireylerin gelecek planlarında yer alan emeklilik dönemlerinin, ekonomik anlamda daha rahat geçmesi finansal okuryazarlığın gelişimine bağlı görülmektedir.

Finansal okuryazarlık, bireylerin sadece gelir düzeylerini değil, aynı zamanda finansal güvenlikleri için de önem taşımaktadır. Yatırım için tercih edilen bankanın veya satın alınan hisse senedinin sahibi olan şirketin, ekonomik anlamda ne durumda olduğunu, borç-öz kaynak durumunu veya kriz yönetiminde hangi aşamada olduklarını bilmeyen bir yatırımcı, kendisini ne gibi tehditlerin beklediğini

kestiremeyecektir. Son dönemlerde yaygın bir şekilde kullanılan kredi kartları, bankalardan temin edilen yüksek faizli krediler ve bireysel emeklilik sisteminin öneminden haberdar olunması, finansal hizmetlere dair bilgi eksikliğinin giderilmesi ve bireylerin finansal araçları hangi durumlarda kullanılacağı hakkında bilgilendirilmesinde yardımcı olmaktadır.

Bu çalışmada katılım bankasında hesabı bulunan bireylerin, finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi ve finansal okuryazarlık düzeyi ile demografik faktörleri arasındaki farklılığın ölçülmesi amaçlanmıştır. Ayrıca bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin, finansal durumlarını yönetme ve tasarruf davranışına etkisinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Erzincan ilinde ikamet eden ve finansal tüketicisi olan 211 kişi ile anket çalışması gerçekleştirilmiştir. Araştırmada bireylerin orta düzeyde finansal bilgiye sahip olduğu saptanmıştır. Yapılan analiz sonucunda, bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ile demografik faktörleri arasında farklılık olduğu ortaya çıkmıştır. Diğer taraftan finansal okuryazarlık düzeyi iyi seviyede olan bireylerin kendi finansal durumlarını yönetmede zorluk çekmediği tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim.

**DETERMINATION OF FINANCIAL LITERACY RATE OF
INDIVIDUALS IN THE PARTICIPATION BANK: ERZİNCAN PROVINCE**

Ayşe ESER

**Erzincan Binali Yıldırım University, Institute of Social Sciences,
Department of Business**

M. A. Thesis, December 2019

Thesis Supervisor: Assist. Prof. Dr. Şule Yüksel YİĞİTER

ABSTRACT

Every individual has to make consumption in order to survive. While the consumption behavior shown affects financial decisions, the same may be true for the opposite situation. Accurate and timely financial decisions increase the individual's welfare and prevent him from making wrong choices. Therefore, the impact of financial decisions on quality of life is extremely important.

Many reasons such as the rapidly developing economy in the 21st century, the changing needs of individuals and the demographic structure of society reveal the importance of the concept of financial literacy. Individuals located in the future plans of retirement, to pass more easily seen in the economic sense depends on the development of financial literacy.

Financial literacy is important not only for the income level of individuals but also for their financial security. An investor who does not know the economic condition of the bank or the company that owns the purchased stock, the state of debt-equity or the stage they are in crisis management will not be able to predict what threats are waiting for him. Being aware of the importance of credit cards, high

interest loans obtained from banks and the importance of the private pension system in recent years, helps to eliminate the lack of information about financial services and informs individuals about the situations in which financial instruments will be used.

In this study, it is aimed to determine the financial literacy levels of individuals with accounts in the participation bank and to measure the relationship between financial literacy level and demographic factors. It is also aimed to determine the effect of financial literacy level of individuals on managing their financial situation and saving behavior. A survey was conducted with 211 people who are financial consumers in Erzincan. In the study, it was determined that individuals had medium level financial information. As a result of the analysis, it was found that there is a relationship between the level of financial literacy and demographic factors of individuals. On the other hand, individuals with a good level of financial literacy did not have difficulty in managing their own financial situation.

Keywords: Financial Literacy, Financial Education

ÖN SÖZ

Tez çalışmamın profesyonel bir şekilde ilerlemesini sağlayan, tecrübeleri ile araştırmama yardım eden, ayrıca bu zorlu ve yoğun süreçte göstermiş olduğu hoşgörü, ilgi ve sabrı için tez danışmanım değerli, Dr. Öğretim Üyesi Şule Yüksel YİĞİTER' e teşekkürü bir borç bilirim. Ayrıca çalışmamın uygulama kısmında benden yardımlarını esirgemeyen değerli hocalarım; Arş. Gör. Muhammet Sabri ŞİRİN, Arş. Gör. Eda KOÇAK ve Arş. Gör. Salim Sercan SARI' ya da teşekkürlerimi sunarım.

Bu günlere gelmemde büyük bir paya sahip olan saygıdeğer aileme ve her türlü yardımını esirgemeyen sevgili eşime teşekkür ederim.

Ayşe ESER

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	I
TEZ KABUL TUTANAĞI	II
ÖZET	III
ABSTRACT	V
ÖN SÖZ.....	VII
İÇİNDEKİLER.....	VIII
KISALTMALAR	XII
ŞEKİL LİSTESİ	XIV
TABLO LİSTESİ	XV
GİRİŞ.....	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	3
GENEL TANIMLAR VE KAVRAMLAR.....	3
1.1. Finansal Okuryazarlık ile İlgili Temel Kavramlar	3
1.1.1. Okuryazarlık Kavramı	3
1.1.2. Finans Kavramı.....	7
1.1.3. Finansal Farkındalık	8
1.2. Finansal Okuryazarlık	9
1.2.1. Finansal Okuryazarlığın Tanımı	9
1.2.2. Finansal Okuryazarlığın Özellikleri	14
1.2.3. Finansal Okuryazarlığın Önemi.....	17
1.2.4. Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Faktörler.....	20
1.2.4.1. Sosyo- Demografik Faktörler	20
1.2.4.2. Zenginlik-Servet	21
1.2.4.3. Finansal Memnuniyet	21

1.2.4.4. Zaman Tercihleri	23
1.2.4.5. Aile Geçmişi	23
1.2.4.6. Umutsuzluk.....	24
1.2.5. Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi.....	24
1.3. Finansal Eğitim	26
1.3.1. Finansal Eğitimin Tanımı ve Kapsamı	26
1.3.2. Finansal Eğitimin Önemi.....	28
1.3.3. Finansal Eğitimin Faydaları	31
1.3.3.1. Bireysel Refaha ve Aileye Katkısı	32
1.3.3.2. Finansal Piyasalara Katkısı	34
1.3.3.3. Finansal Ekonomiye Katkısı	35
1.3.4. Finansal Eğitim ile Finansal Okuryazarlık Arasındaki İlişki	36
1.4. Literatür Taraması	38
İKİNCİ BÖLÜM	43
FINANSAL OKURYAZARLIK FAALİYETLERİNİ YÜRÜTEN KURUMLAR.....	43
2.1. Türkiye’de Finansal Okuryazarlık Çalışmaları	43
2.1.1. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB)	44
2.1.2. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK).....	47
2.1.3. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER).....	50
2.1.4. Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (TSPB)	52
2.2. Dünya’ da Finansal Okuryazarlık Çalışmaları	53
2.2.1. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD).....	53
2.2.2. Avrupa Birliği (EU).....	56
2.2.3. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı (CYFI).....	58

2.2.4. Küresel Finansal Okuryazarlık Mükemmellik Merkezi (GFLEC)	60
2.2.5. Uluslararası Yatırımcı Eğitimi Forumu (IFIE)	60
2.2.6. Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü (IOSCO)	63
2.2.7. Kişisel Finansal Çalışan Eğitimi Fonu (PFEEF)	64
2.2.8. Dünya Bankası	66
2.2.9. Jumpstart	69
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	70
KATILIM BANKASINDA HESAPLARI BULUNAN BİREYLERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ: ERZİNCAN İLİ ÖRNEĞİ	70
3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi	70
3.2. Araştırmada Kullanılan Hipotezler	71
3.3. Araştırmanın Yöntemi	72
3.3.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklem	72
3.3.2. Verilerin Toplanması ve Analizi	72
3.4. Araştırma Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi	73
3.5. Verilerin Normalliğinin Test Edilmesi	74
3.6. Bulgular	75
3.6.1. Araştırmaya Katılan Bireylere Ait Demografik Bulgular	75
3.6.2. Finansal Okuryazarlık Bilgi Düzeyini Ölçen Sorulara Ait Bulgular	77
3.6.3. Araştırma Hipotezlerinin Bazı Demografik Değişkenler (Cinsiyet, Medeni Durum) ile Test Edilmesi	86
3.6.3.1. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Davranışları Bakımından Cinsiyetler Arasındaki Farklılığın Belirlenmesi	86

3.6.3.2. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Davranışları İle Medeni Durumları Arasındaki İlişki	88
3.6.3.3. Katılımcıların Tasarruf Davranışı ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi.....	89
3.6.3.4. Katılımcıların Tasarruf Davranışları ve Finansal Durumlarını Yönetme İlişkisi.....	90
3.6.3.5. Katılımcıların Finansal Durumunu Yönetmedeki Başarı Düzeyleri İle Gelirlerinin Yönetimi İle İlgili Tutumlarını Öğrendikleri Yer Arasında Anlamlı Bir İlişki Olup Olmadığının Belirlenmesi	91
3.6.4. Finansal Okuryazarlığın Bazı Demografik Özelliklere (Yaş, Eğitim Durumu, Meslek, Aylık Gelir) Göre Farklılığın Belirlenmesi	92
3.6.4.1. Katılımcıların Yaşları ile Finansal Okuryazarlık Durumları Arasında Anlamlı Bir İlişki Olup olmadığının Belirlenmesi.....	93
3.6.4.2. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri ile Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi	95
3.6.4.3. Katılımcıların Meslek Grupları ile Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi	98
3.6.4.4. Katılımcıların aylık gelirleri ile Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi	102
SONUÇ ve ÖNERİLER.....	105
KAYNAKLAR.....	108
İNTERNET KAYNAKLARI.....	118

KISALTMALAR

CYFI	: Çocuk ve Gençlik Finans Kurumu (Chil and Youth Finance International)
EDFE	: European Database for Financial Education
FLEC	: Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Komisyonu (Financial Literacy and Education Commission)
FODER	: Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği
GATEWAY	: OECD Uluslararası Finansman Ağ Geçidi
GFLEC	: Küresel Finansal Okuryazarlık Mükemmellik Merkezi
IBRD	: Uluslararası Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası
ICSID	: Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözümü Merkezi
IDA	: Uluslararası Kalkınma Derneği
IFC	: Uluslararası Finans Kurumu
IFIE	: Uluslararası Yatırımcı Eğitimi Forumu
INFE	: Uluslararası Finansal Eğitim Ağı (International Network on Financial Education)
IOSCO	: Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü
İAB	: İstanbul Altın Borsası
MIGA	: Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı
MKK	: Merkezi Kayıt Kuruluşu
OECD	: Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (Organisation for Economic Coperation and Development)
PACFL	: Başkanın Finansal Okuryazarlık Danışma Kurulu (President's Adisory Council on Financial Literacy)

- PFEEF** : Kişisel Finansal Çalışan Eğitimi Fonu
- SPL** : Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu
- TKYD** : Türkiye Kurumsal Yatırımcı Yöneticileri Derneği ile
Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu
- TSPAKB** : Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği
- TSPB** : Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği
- UNESCO** : Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (United
Nations Educational, Scientific and Cultural Organization)

ŞEKİL LİSTESİ

		<u>Sayfa No</u>
Şekil 1	Finansal Eğitim Diyagramı	36

TABLO LİSTESİ

		Sayfa No
Tablo 1	Nedensel İlişkiler Hipotezi	22
Tablo 2	2014 IFIE Küresel Yatırımcı Anketi	62
Tablo 3	Dünya Bankası Finansal Okuryazarlık ve Tüketici Koruma Faaliyetleri	68
Tablo 4	Ölçeklerin Güvenilirlik analizi	74
Tablo 5	Verilerin Normallik Testi	75
Tablo 6	Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Tablosu	75
Tablo 7	Finansal Okuryazarlığı Ölçen Sorulara Verilen Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzde Tablosu	77
Tablo 8	Katılımcıların Finansal Durumlarını Yönetme Düzeyine İlişkin Frekans ve Yüzde Tablosu	79
Tablo 9	Katılımcıların Gelirinin Yönetme Kaynağına İlişkin Frekans ve Yüzde Tablosu	79
Tablo 10	Katılımcıların Finansal Durumunu Yönetmedeki Başarı Düzeyi ile Gelirlerinin Yönetimi ile İlgili Tutumlarını Öğrendikleri Yer Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması	80
Tablo 11	Katılımcıların Tasarruf Davranışlarına İlişkin Frekans Ve Yüzde Tablosu	81
Tablo 12	Katılımcıların Finansal Yardım Alıp Almadıklarına İlişkin Frekans Ve Yüzde Tablosu	82
Tablo 13	Kullanılan Bankacılık Ürünlerinin/İşlemlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı	82
Tablo 14	Temel Finansal Kavramların Cinsiyete Göre Dağılımı	83

Tablo 15	Kullanılan Bankacılık Ürünlerinin/İşlemlerinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	83
Tablo 16	Temel Finansal Kavramların Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı	84
Tablo 17	Katılımcıların Kredi Kartı Hesap Ekstresinde Bulunan İfadeleri Anlama Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı	85
Tablo 18	Finansal Okuryazarlık Faktörünün Cinsiyete İlişkin Many-Whitney U Testi Sonuçları	87
Tablo 19	Finansal Okuryazarlık Faktörünün Medeni Duruma İlişkin Many-Whitney U Testi Sonuçları	88
Tablo 20	Finansal Okuryazarlık Faktörünün Tasarruf Alışkanlıklarına İlişkin Many-Whitney U Testi Sonuçları	89
Tablo 21	Finansal Durumu Yönetme Faktörünün Tasarruf Alışkanlığına İlişkin İlişkin Many-Whitney U Testi Sonuçları	90
Tablo 22	Katılımcıların Finansal Durumu Yönetmedeki Başarı Düzeyleri İle Gelirlerinin Yönetimi İle İlgili Tutumlarını Öğrendikleri Yer Arasındaki İlişkinin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	92
Tablo 23	Finansal Okuryazarlık Faktörünün Yaş Gruplarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	93
Tablo 24	Finansal Okuryazarlık Boyutu Bakımından Yaş Gruplarına Göre Kruskal Wallis H Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları	94
Tablo 25	Finansal Okuryazarlık Faktörünün Eğitim Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	96
Tablo 26	Finansal Okuryazarlık Boyutu Bakımından Eğitim Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	97
Tablo 27	Finansal Okuryazarlık Faktörünün Meslek Gruplarına İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	99

Tablo 28	Finansal Okuryazarlık Boyutu Bakımından Meslek Gruplarına Göre Kruskal Wallis H Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları	100
Tablo 29	Finansal Okuryazarlık Faktörünün Aylık Gelire Göre Kruskal Wallis H Testi Sonuçları	103
Tablo 30	Finansal Okuryazarlık Boyutu Bakımından Aylık Gelir Gruplarına Göre Kruskal Wallis H Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları	103

GİRİŞ

İnsanların ihtiyaçlarını karşılama isteği ilk dönemlerden beri süregelen bir olaydır. Bu ihtiyaçlar ilkel toplumlarda, para bulununcaya kadar takas usulü ile giderilmiştir. Bugüne gelindiğinde ise iletişim, teknoloji, ulaşım ve benzer alanlarda meydana gelen hızlı değişim paranın kullanım alanını oldukça geniş ve karmaşık bir sistemin içine itmiştir. Genel olarak finansal piyasa olarak adlandırılan bu alanda çeşitli yatırım araçlarının bulunması, bireylerin doğru kararlar verebilmesini zorlaştırmaktadır. Bu nedenle tasarruf sahiplerinin daha rasyonel ve bilinçli kararlar verebilmeleri için temel düzeyde de olsa finans bilgisine sahip olmaları gerekmektedir.

Bireyler hayatlarını devam ettirebilmek için gerek ekonomik açıdan gerekse fizyolojik açıdan belirli bir miktar gelir elde etmeleri gerekmektedir. Ancak tek başına elde edilen gelir yeterli gelmemektedir. Bununla birlikte gelirin planlı bir şekilde yönetebilmesi de zorunludur. Bireyler elde ettikleri gelirlerini harcayarak ya da tasarruf yaparak yönetebilirler. Ancak sadece tasarruf yapmakla bireylerin refahında ilerleme olmayacağı gibi, tasarruf için ayırdıkları paranın hangi yatırım araçlarında değerlendirilmesi de önemli bir konudur. Bu nedenle bireylerin tasarruflarını yönetebilmesi ve bilinçli kararlar vermesi, finansal okuryazar olduğunun ilk adımıdır.

Küreselleşme ve teknoloji de yaşanan gelişmeler bir taraftan insanların yaşamlarını kolaylaştırırken, diğer taraftan da finansal açıdan ciddi tehlikeler ile karşı karşıya bırakmaktadır. Finansal riskin derecesi teknolojik gelişmelere ve ülkelerin sosyo ekonomik durumuna bağlı olarak her geçen gün artmaktadır. Fakat bireylerin finansal bilgi düzeyi aynı hızla artmamaktadır. Bu ters orantı, finansal enstrümanların kullanılmamasına neden olurken, tasarruf sahipleri için de tehlike yaratmaktadır.

Finansal okuryazarlık ile aynı değere sahip olan finansal eğitim, hane halkının yatırım kararlarını bilinçli olarak vermeleri ve bunların olumsuz yönlerinden korunmaları açısından büyük önem taşımaktadır. Finansal eğitim aynı zamanda

finansal farkındalığı artırmakta, tasarruf sahiplerinin artan sorumluluklarının ve üstlendikleri risklerin farkına varmalarında yardımcı olmaktadır.

Finansal okuryazarlık sadece bireysel yatırımcılar için değil aynı zamanda bütçesini denkleştirmeyi, araç satın almayı, borçlarını dengeli yönetmek isteyenleri, çocuklarının eğitimini karşılamayı ya da emeklilik döneminde daha refah bir hayat geçirmeyi planlayan bireyler içinde kayda değer bir konudur.

Yatırım yapmak sadece yüksek miktarlarla gerçekleşmemektedir. Her birey kendi bütçesine denk bir yatırım miktarı belirlemelidir, aksi takdirde düşük gelire sahip olan bir birey gelirin hepsini tasarruf yapmak için ayırdığında geçim sıkıntısı, zamanında ödenmeyen taksitler vb. sorunlar ile karşı karşıya kalacaktır. Aynı şekilde yüksek gelirlili bir birey bütçesinin çok az bir kısmını tasarruf için ayırdığında da düzenli bir yatırım planı oluşturamayacaktır. Bu nedenle bireylerin kendilerine göre optimum kararlar alabilmeleri için asgari düzeyde finansal bilgiye sahip olmaları gerekmektedir. Tam bu noktada bireylere finansal eğitimin erken yaşlardan itibaren verilmesinin önemi ortaya çıkmaktadır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL TANIMLAR VE KAVRAMLAR

1.1. Finansal Okuryazarlık ile İlgili Temel Kavramlar

Finansal okuryazarlık kavramının daha iyi anlaşılabilmesi için, ilk olarak bu kavramı açıklamada yardımcı olacak okuryazarlık kavramına ve türevlerine, finans kavramına ve finansal okuryazarlık kavramına değinmek gerekmektedir. Okuryazarlığın sadece okuma ve yazmadan ibaret olmadığını bilerek yapılacak olan yorumlar, bu kavramın gerçekliğini daha çok yansıtacaktır.

1.1.1. Okuryazarlık Kavramı

Finansal okuryazarlık kavramına geçmeden önce okuryazarlık kavramı üzerinde durmakta fayda vardır. En basit haliyle okuryazarlık okuma ve yazma eylemlerinden oluşmaktadır. Türk Dil Kurumu (TDK), okuryazar kavramını okuması yazması olan, öğrenim görmüş (kimse), okuryazarlığı ise “okuryazar olma durumu” olarak tanımlamaktadır (<http://tdk.gov.tr/>,14.02.2019).

Okuryazarlık kavramı üzerine günümüze kadar birçok farklı tanım yapılmıştır. Bu farklılık, sürekli değişen şartların ve ihtiyaçların çeşitliliği ile okuma yazma öğretimi anlayışının gelişmesinden kaynaklanmaktadır (Güneş, 1994: 499).

Avusturalya, Avrupa ve Amerika’daki okuryazarlık faaliyetleri incelendiğinde, kavramın ilk olarak 1950’lerde tanımlandığı görülmektedir. Bu tanım, okuryazarlığı temel okuma yazma yeteneği ile sınırlandırmıştır fakat daha sonra yapılan çalışmalarda, okuryazarlığın temel okuma yazma yeteneğinden ibaret olmadığını anlaşılmıştır. Okuryazarlığın, okuduğunu anlama ve kendini ve anladıklarını doğru bir şekilde ifade etme ve zihinsel yeteneklerin gelişimi gibi birçok alan ile ilgili olduğu kanısına varılmıştır (Güneş, 1997).

Altun’a göre okuryazarlık; bilgi ve beceriyi doğru bir şekilde kullanabilmemize, birbirimizle paylaşmamıza, yorumlayabilmemize ve kendi kültürümüzde bulunan semboller sistemini kullanarak bizden sonraki nesillere aktarmamıza yardımcı olacak bir araçtır (Altun, 2005: 2).

OECD (Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü) 2000 yılında yayınlamış olduğu bir raporda okuryazarlık konusuna değinmiştir. Bu raporda; okuryazarlık kavramının belirli bir kapasite veya davranış biçimi olabileceğini ve ayrıca günlük hayatımızda yazılı bilgiyi anlama ve onu kullanma yeteneği olarak tanımlamıştır (Baysa, 2015: 4).

İsveç Uluslararası Kalkınma İş birliği Ajansı'na göre okuryazarlık; okumayı ve yazmayı (metin ve sayılar), öğrenmeyi ve ayrıca bu becerileri geliştirmeyi ve temel ihtiyaçları karşılamak için bunları etkin bir şekilde kullanmayı içerir (UNESCO, 2006: 158).

Yine son dönemlerde yapılan akademik çalışmalarda okuryazarlık, bireyin okuma ve yazmaya karşı ilgisini, amacını, dışarıdan birinin değil de kendisinin belirlediği bir üst biliş faaliyeti olarak tanımlanmıştır. Böyle bir okuryazarlık yeteneği edinen kişi, okuma yazma ile ilgili sorularını kendisi tespit eder, varsa hatalarını düzeltir, gereken yerde düzenlemeleri yapar ve süreci yine kendisi denetler (Aşıcı, 2009: 15).

Genel olarak okuryazarlık “toplum tarafından anlam verilen iletişimsel simgelerin etkili bir biçimde kullanılabilmesi yeteneği” olarak tanımlanmaktadır (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 2010: 284).

Günlük hayatımızda farkına varmadan birbirlerinin yerine kullandığımız okuma-yazma ve okuryazar kavramları arasında birçok fark bulunmaktadır. Bunlar (Kurudayıoğlu ve Tüzel, 285);

- **Okuma-yazma kod çözmeye; okuryazarlık anlamlandırmaya dayalıdır:** Okuma-yazma bir zemin üzerindeki alfabe sistemine dayalı kodları çözme ve o sisteme yönelik kod oluşturma becerilerinden oluşurken, okuryazarlıkta ise kod çözmenin yanında öğrendikleriyle yaşadıkları arasında daha üst düzey olan anlam kurma (meaning construction) hakimdir.

- **Okuma-yazma bir kategori; okuryazarlık ise bir derece belirtir:** Okuma-yazma sahip olunan bir beceriyi (ability) ifade ederken okuryazarlık geliştirilebilen bir yeteneği (skill) ifade etmektedir
- **Okuma-yazmanın simge sistemi basılı ortamdaki harfler; okuryazarlığın simge sistemi ise “şeylerdir”:** Okuma-yazma belirli bir harf sistemine dayalı simgelerden oluşurken, okuryazarlık bireyin üzerinde düşünebildiği tüm beceri, bilgi, sosyal norm ve örüntülerden oluşmaktadır.
- **Okuma-yazmanın statik tanımı yapılırken; okuryazarlığın tanımının yapılması hala devam etmektedir:** Okuma-yazma alfabe aracılığıyla yazılı metinleri okuyabilme ve yazabilme becerisi olarak tanımlanmaktadır (<https://www.ldoconline.com>, 17.02.2019). Okuryazarlık ise önüne aldığı nesneye göre her geçen gün farklılaştığı için net bir şekilde tanımlanamamıştır. Örneğin; bilgi okuryazarlığı, medya okuryazarlığı, görsel okuryazarlık, bilgisayar okuryazarlığı, kültür okuryazarlığı vb.

Birleşmiş Milletler 56/116 sayılı kararla 2002’den 2012’ ye kadar geçen on yılı okuryazarlık yılı ilan ederek, okuryazarlığın yaşam boyu hayatımızın merkezinde yer aldığını ve erken yaşta çocuklara verilen okuryazarlık eğitiminin, yaşamlarında karşılaşılabilecekleri zorlukları aşmalarını sağlayan temel yaşam becerilerine sahip bireyler olmakta önemli bir adım olarak tanımlamıştır. Aynı zamanda alınan bu kararla okuryazarlığın sosyal boyutuna da değinilmiş ve “okuryazarlık ortamları ve toplumları yaratmanın, yoksulluğu ortadan kaldırmak, çocuk ölümlerini azaltmak, nüfus artışını engellemek ve sürdürülebilir kalkınma, barış ve demokrasiyi sağlamak” hedefleri için önemli bir kilit nokta olduğu kabul edilmiştir (UNESCO, 2006).

Okuryazarlık, kullanıldığı alana göre değişim göstermekle birlikte, daha çok bireyin kendi istek, duygu ve düşüncelerini konuşarak, yazarak eksiksiz ve doğru bir şekilde ifade etmesi, dışarıdan birinin düşüncelerini dinleyerek ve okuyarak doğru bir şekilde anlaması ve bütün bunları yaparken kendi bilgi ve becerilerini sosyal ve

kültürel alanda kullanması anlamında kullanılmaktadır. Hatta böyle bir okuryazarlık kültürü ile donanmış bireylerin, kendi duygu, düşünce ve bilgilerini geliştirirken, derin ve yaratıcı değerlere sahip olacağı düşünülmektedir. Ayrıca, okuryazar kişilerin kendini geliştirdiği kadar içinde yaşadığı topluma da ışık tutacağına, problemlerin çözümüne katkıda bulunacağına inanılmaktadır (Güneş, 1997).

Okuryazarlıkla yapılan birçok tanıma rağmen hala kesin ve kapsayıcı bir tanım yapılamamıştır. Bunun üzerine UNESCO (Bileşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu) 1987 yılında, “Herkes İçin Eğitim” programı kapsamında okuryazarlığı yeniden değerlendirme kararı almıştır. Okuryazarlık kavramının tam olarak anlaşılabilmesi için üç ayrı düzeyde tanım yapılmıştır. Birinci düzey; temel okuryazarlık, ikinci düzey; işlevsel (fonksiyonel) okuryazarlık, üçüncü düzey ise; çok işlevli (multi fonksiyonel) okuryazarlık olarak belirlenmiştir (Aşıcı, 2009).

- **Birinci düzey**, kelimeleri seslendirme ve cümleleri anlama gibi temel okuma yazma yeteneğine sahip olma düzeyidir.
- **İkinci düzey**, sosyal ve kültürel çevre ile de geliştirilerek, mekanik olarak yazılı materyalleri seslendirebilmeyi; bunları sözcüklerle ve cümlelerle kullanabilmeyi, harfleri ve noktalama işaretlerini de metnin yapısına uygun olarak kullanıp bireylerin kendilerini ifade edebilme becerilerini kazanmış olma durumlarını gösterir (Altun, 2005).
- **Üçüncü düzey** ise, bireyin kapasitesini sonuna kadar geliştirmeyi amaçlamaktadır. Bireyin sadece kendini değil, okuyarak ve yazarak toplumun ilerlemesi için çaba göstermesini içermektedir. Çok işlevli okuryazar olan bir kişi diğer okuryazar olan bireylere göre; kendini ifade etme, yaratıcı düşünme, derin değerlere sahip olma, anlaşılması zor sorunları çözme ve küresel bir dünya görüşüne sahip olma gibi özellikler taşır (Güneş, 1997)..

Yapılan araştırmalar sonucunda okuryazarlığın sadece okuma-yazmadan ibaret olmadığını, bireyin okuduğunu anlaması, yorumlaması, karşılaştığı olaylarda öğrendiği bilgiyi uygulaması ve eski bilgisiyile yeni bilgilerini karşılaştırıp değerlendirmesi gibi becerileri kapsadığı anlaşılmıştır.

Sonuç olarak, okuryazarlık kavramının farklı türevleri olduğu, toplumun değişen şartlarına uyum sağlamada yeni okuryazarlıkların ortaya çıkacağı ve bu bilgi/becerilerin bireylere dolayısı ile topluma fayda sağlayacağı söylenebilir

1.1.2. Finans Kavramı

Günümüzde herkes finans kavramıyla yakından ilgilenmektedir. Finans sadece işletmelerin değil aynı zamanda bireylerinde ilgi gösterdiği bir kavram haline gelmiştir. Gelişen teknolojiler, ilerleyen bilim, yaşanan ekonomik olaylar bireyleri her konuda bilinçli olmaya itmektedir. Nasıl işletmeler kar marjı elde etmek ve uzun dönemde hayatlarını sürdürmek için bir finans yönetimine ihtiyaç duyuyorlarsa, bireyler de aile ekonomilerini veya kendi bütçelerini ayakta tutmak ve mantıklı kararlar verebilmek için finansal yönetime ihtiyaç duymaktadır. Bu yüzden finans hayatın her alanında önemli bir yer kaplamaktadır.

Finans hakkında yapılan tanımların hepsinde bir fon ihtiyacı kavramı ortaya çıkmaktadır. Bu tanımlar;

Finans, fon ve sermaye sağlamaya yönelik etkinliklerdir (Hayta, 2011).

Bireylerin ihtiyaç duyduğu fonların uygun şartlarda tedarik edilmesi ve bu fonların etkin bir şekilde kullanılmasını inceleyen faaliyetlerin bütünüdür (<http://ekopat.com/finans-nedir-ekonomi-finans-iliskisi-302.html>, 17.02.2019)

Finans; kişilerin, kurumların ve işletmelerin faydalanabilecekleri para, fon ve sermayeye verilen addır (Okka, 2010: 6).

Oxford sözlüğüne göre, 'finans' kelimesi 'paranın yönetimini' ifade etmektedir.

TDK ise finansı “fon ve sermaye sağlamaya yönelik ticari etkinlik” olarak tanımlamaktadır (<http://tdk.gov.tr/>,17.02.2019).

Khan ve Jain (2008: 1)'e göre ise finans, parayı yönetme sanatı ve bilimidir.

Finans kavramını genel olarak üç kategoriye ayırmak mümkündür. Bunlar; işletme finansmanı, kişisel finans ve kamu finansmanıdır. İşletme finansmanı, bir işletmenin faaliyetlerine devam edebilmesi için ihtiyaç duyduğu para ve fon kaynaklarının sağlanmasına denir. Bu kaynaklar ise; bankadan talep edilen kısa veya

uzun vadeli krediler, peşinatlar, öz sermaye ve yabancı borç kaynaklardan oluşmaktadır. Bireyin kendi finans yönetimini ilgilendiren kişisel finans, bireylerin veya ailenin yatırım, sigorta, birikim ve tüm gider kalemlerinin bütününe denir. Kişisel finans bireyleri bilinmezlikten uzaklaştırıp, riski en düşük seviyeye indirmeyi hedefler. Kamu finansmanı ise bütün kamu kuruluşlarının finansal faaliyetlerini inceleyen ve bu konularda oluşabilecek sorunlara kalıcı çözümler bulmaya çalışan bir yapıdır (<http://ekopat.com/finans-nedir-ekonomi-finans-iliskisi-302.html>, 17.02.2019)

Finansı finansal yönetimden ayrı düşünmek imkânsızdır. Finans tanımında fon ihtiyacı söz konusuysen, finansal yönetimde işletmelerdeki etkin fon yönetimi faaliyetleri söz konusudur. Weston ve Brigham'a göre finansal yönetim, bireysel güdüler ve işletme hedeflerinin uyumlaştırıldığı ve finansal kararların alındığı alandır. Finansal kararları alan bireylerin bu kararları alırken işletme çıkarlarını ve hedeflerini göz önünde bulundurması gerekmektedir. Bireysel güdülerle işletme hedeflerini uyumlaştırılmadan alınan finansal kararlar her ne kadar doğru görünse de etkili olmayacağı düşünülmektedir (Aktaran: Paramasivan, Subramanian, 2009: 3).

Joseph & Massie' e göre finansal yönetim, verimli operasyonlar için gerekli fonların elde edilmesinden ve etkin bir şekilde kullanılmasından sorumlu olan bir işletmenin operasyonel faaliyetidir (Aktaran: Khan ve Jain, 2008: 5).

1.1.3. Finansal Farkındalık

Finansal farkındalık, tasarruf sahiplerinin finansal ürün ve kavramlar hakkında bilgilerini geliştirmelerini, doğru tavsiyeler ile finansal risk ve fırsatları fark etmelerini, daha bilinçli kararlar vermelerini ve ihtiyaçları doğrultusunda nereden yardım almaları gerektiğini bilmelerini sağlayan bir süreçtir. Bu süreç tüketiciye finansal ürünler ve araçlar hakkında geniş danışmanlık hizmeti vererek, elde ettikleri bilgileri en iyi şekilde kullanmalarını sağlamaktadır (OECD, 2005: 11).

Son zamanlarda serbest piyasa ekonomisinin değer kazanmasıyla birlikte, finansal farkındalığa gösterilen ilgi artmıştır. Özellikle son dönemlerde küresel boyutlarda ortaya çıkan ekonomik krizler sonucu sermaye piyasalarına yeni sunulan

yatırım araçları ve uygulamalardaki farklılaşmalar, finansal farkındalığın öneminin artmasına katkıda bulunmuştur. Finansal okuryazar olan bireylerin bile günümüzün karışık finans dünyasında doğru kararlar vermekte zorlanıyor olmaları bu durumu destekler niteliktedir (Yardımcıoğlu ve Yörük, 2016: 177).

Finansal ürünlerin çeşitlenmesi ve daha karmaşık hale gelmesi, artan nüfus, bankaların hayatımızın her alanına girmesi ve buna bağlı olarak gelişen bireysel emeklilik sistemi gibi birçok neden finansal farkındalığın önemini her geçen gün artırmaktadır.

1.2. Finansal Okuryazarlık

Finansal okuryazarlık, bir bireyin temel finans bilgilerine sahip olması, bu bilgiyi günlük hayatında uygulayabilmesini ve doğru kararlar verebilmesini sağlar. Bu kavram son dönemlerde ilgi görmüş ve üzerine yapılan araştırmalar sıklıkla kazanmıştır. Finansal okuryazarlığın bireylerin yaşam kalitesi üzerindeki etkileri son derece önemlidir. Bütün bireyler günlük hayatlarını devam ettirebilmek için bir takım finansal kararlar vermek durumundadırlar. Sahip olduğu kısıtlı finansal kaynaklar ile maksimum fayda elde etmek isteyen her birey finansal anlamda okuryazar olmak durumundadır. En basit haliyle bir çocuğun aldığı harçlığın bir kısmını harcayıp, kalan kısmını kumbaraya atması bir finansal karar niteliğindedir. Özellikle son dönemlerde yaşanan ekonomik krizler ailelerin maddi sıkıntılar yaşamasına neden olmuştur. Bu ve benzeri olaylar finansal okuryazarlığın önemini daha da artırmaktadır.

1.2.1. Finansal Okuryazarlığın Tanımı

Finansal okuryazarlık yeni gelişen bir kavram olup, üzerine birçok tanım yapılmış, fakat fikir birliğine varılamamıştır. Bu nedenden dolayı literatürde kavram üzerine birçok tanım bulunmaktadır. Çoğu araştırmaya konu olan finansal okuryazarlık kavramı yazarlar tarafından farklı şekillerde tanımlanmıştır.

Finansal okuryazarlık terimini kullanan yazarların, araştırmacıların ve kurumların hemen hepsinin tanımı birbirinden farklıdır. İngilizce konuşulan dört ülkede kullanılan terimlerde bile farklılık görülmektedir. İngiltere ve Kanada'da

tercih edilen terim “finansal yeterlilik” (financial capability) iken, ABD ve Avustralya’da “finansal okuryazarlıktır” (financial literacy). Bazı yazar ve kurumlar ise “finansal farkındalık” (financial awareness) terimini tercih etmektedir (Gökmen, 2012).

Finansal okuryazarlık terimini kullanan yazarların, araştırmacıların ve kurumların yapmış olduğu tanımlar birbirinden farklıdır. Finansal okuryazarlık literatürde, finansal ürünlere ilişkin bilgi (tahvil ve hisse senedinin tanımlanması, ayarlanabilir ve sabit oranlı mortgage arasındaki farklılıkların neler olduğunun tanımlanması), finansal kavramlara yönelik bilgi (kredi puanı, enflasyon ve bileşik faiz kavramlarının bilinmesi), etkili finansal kararlar verebilmek için gerekli olan matematik bilgisi veya finansal planlama ile meşgul olma gibi kavramlar ile tanımlanmaya çalışılmıştır (Hasting, Madrian ve Skimmyhorn, 2013: 349).

Aşağıda birçok kurumlar ve araştırmacılar tarafından yapılan finansal okuryazarlık tanımlarına yer verilmektedir:

Finansal okuryazarlık konusunda önemli faaliyetler gerçekleştiren, bilimsel çalışmalarda en çok kullanılan tanımı yapan Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD), finansal okuryazarlığı şu şekilde tanımlamıştır: İktisadi hayata katılımın sağlanması ve birey ile toplumun finansal refahının iyileştirilmesi amacıyla, çeşitli finansal durumlarda etkili kararlar verebilmek için finansal kavramların bilgi ve anlayışı ile bu bilgi ve kavrayışı uygulama becerisi, motivasyonu ve güvenidir (OECD, 2011:13)

Amerika’daki çoğu araştırmalarda ise Jumpstart’ın yaptığı tanım kullanılmaktadır. Jumpstart finansal okuryazarlığı “bireyin yaşam boyu güvenliğini sağlamak için elde ettiği bilgiler ile finansal kaynaklarını etkin bir şekilde yönetebilme yeteneğidir” şeklinde tanımlamaktadır (PACFL, 2008: 36).

Bireyin finansal kararlar vermek için ihtiyaç duyduğu bilgileri edinme, anlama ve değerlendirme kabiliyetidir (Mason ve Wilson, 2000: 31).

Atkinson ve Messy (2012) ise finansal okuryazarlığı “sağlam finansal kararlar almak ve nihayetinde bireysel finansal refahı elde etmek için gerekli olan farkındalık, bilgi, beceri, tutum ve davranışın bir birleşimidir” diye tanımlamaktadır.

Worthington (2006), finansal okuryazarlığın geniş ve dar anlamda ifade edilebileceğini belirtmektedir. Geniş tanım; finans ile ilgili konuların bilinmesini ve ekonomik koşulların, bireylerin kararları üzerindeki etkisinin önemini içermektedir. Dar tanım ise tasarruf, sigorta, yatırım ve bütçeleme gibi temel para yönetimi konularına dikkat çekmektedir.

Vitt vd. (2000) e göre finansal okuryazarlık “finansal seçenekleri ayırt etme, para veya finansal konularda fikir alışverişi yapabilme, geleceği planlama ve genel ekonomideki olaylar da dahil olmak üzere günlük finansal kararları etkileyen yaşam olaylarına etkin şekilde yanıt vermeyi içerir.”

Schagen ve Lines (1996), Birleşik Krallık Ulusal Eğitim Araştırmaları Vakfı raporunda finansal okuryazarlığı “bilgili kararlar verme ve paranın kullanımı ve yönetimi konusunda etkili kararlar alma” olarak tanımlamaktadır (Worthington, 2006).

Hastings vd. (2013)’e göre finansal okuryazarlık, bireylerin finansal anlamda güvenliklerini sağlayarak, finansal kaynaklarını doğru ve etkin bir şekilde yönetebilme becerilerinin toplamıdır.

Gutnu ve Cihangir (2015)’e göre “finansal okuryazarlık, bireylerin paranın kullanımı ve yönetimi konusunda; elde ettiği tasarrufların ve alacağı yatırım kararlarının doğru finansal araçların tercih edilmesini sağlayacak şekilde bilgi, beceri ve yeterlilik temelli yaklaşım sergileyerek bireylerin finansal refahını artırma çabasıdır.”

Marcolin ve Abraham (2006)’a göre finansal okuryazar; bütçe hazırlama, banka hesabını dengede tutma, , gelecek planı için tasarruf yapma ve borç yönetimi konularında strateji öğrenme yeteneğine sahip olan kişidir.

Satoğlu (2014) finansal okuryazarlığı, “bir tüketicinin paranın kullanımında ve yönetiminde bilgiye dayalı değerlendirme yapmasını ve yatırımlara yön vererek

finansal araçların seçiminde etkili ve rasyonel kararlar verebilmesini sağlayan yeterlilik düzeyi” olarak tanımlamıştır.

Kılıç vd. (2015) göre finansal okuryazarlık, bireyin finansa dair konuları anlayabilme kabiliyetidir. Başka bir ifade ile, bireyin etkili finansal kararlar verebilmesi için sahip olması gereken finansal bilgi ve becerilerdir.

Bodie (2006) finansal okuryazarlığı; “bütçeleme, tasarruf, yatırım ödünü verme, sigortalama çeşitlendirme ve gelir-gider eşleştirmesi ile ilgili uygulamalar hakkında bilgi sahibi olarak davranış geliştirme beceresidir” şeklinde ifade etmektedir.

Tomaskova vd. (2011) göre finansal okuryazarlık, kendilerini ve ailelerini çağdaş toplumda finansal olarak güvenceye almak için gereken bireylerin bilgi, beceri ve tutumları kümesidir. Finansal olarak okuryazar olan bireyler para ve fiyat konularında başarılıdırlar ve değişen yaşam durumlarına farklılık finansal varlıkların ve finansal borçların yönetimi de dahil olmak üzere kişisel veya aile bütçelerini sorumlu bir şekilde yönetebilirler.

Amerikan Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler Enstitüsü’ne göre (American Institute of Certified Public Accountants) “finansal okuryazarlık bir kimsenin hayattaki amaçlarına ulaşabilmesi ve finansal refahı yakalayabilmesine yönelik basiretli kararlar vermesi için finansal durumunu etkin bir şekilde değerlendirmesi ve idare etmesi yeteneğidir” (<https://www.aicpa.org/>, 21.02.2019).

Hayta (2011)’e göre finansal okuryazarlık; bireylerin finansal kavramlar ve araçlar hakkında bilgilendirilmesi, finansal tehdit ve alternatifler arasında tercih yapabilecek farkındalığa sahip olarak, finansal refahı artırma sürecidir.

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) için finansal okuryazarlık, bireyin para ve varlık yönetimi hakkında bilinçli değerlendirme yapabilmesi ve etkin karar verebilmesi yeteneğidir. Başka bir ifade ile finansal okuryazarlık, insanların gelirlerini ve tasarruflarını değerlendirip, bütçelerini doğru yönetebilme becerisine sahip olabilme yetisi şeklinde de tanımlanabilir (<https://www.fo-der.org/>, 21.02.2019).

Fettahoğlu (2015)'a göre finansal okuryazarlık, finansal uygulamalar ve ürünler hakkında bilinçli olarak karar verebilme yeteneğidir.

Klinsky'e göre (2009) Bireysel veya aile bütçesinin yönetimi olarak finansal okuryazarlık üç bileşenden oluşmaktadır (Aktaran: Tomaskova vd., 2011);

Parasal okuryazarlık

- Nakit ve nakitsiz para yönetimi için gerekli yeterlilikler,

Fiyat okuryazarlığı

- Fiyat mekanizmasını ve enflasyonu anlamak için gerekli yetkinlikler,

Bütçe okuryazarlığı

- Kişisel veya aile bütçesinin yönetimi için gerekli olan yetkinlikler (bütçe oluşturma, finansal hedefleri belirleme ve finansal kaynakların tahsisi konusunda karar verme yetkisi) olarak adlandırılmaktadır. Bütçe okuryazarlığı sadece yukarıda açıklanan genel bileşeni değil, aynı zamanda iki özel bileşeni de içerir: finansal varlıkların yönetimi (rneğin mevduat, yatırımlar ve sigorta) ve finansal borçların yönetimi (krediler veya finansal kiralama). Her iki durumda da bu farklı ve karmaşık finansal ürün ve hizmetlerin pazarına çok iyi bir yönelim ve farklı ürün veya hizmetleri karşılaştırabilme ve en uygun olanı seçebilme kabiliyetini üstlenir.

Lusardi 'ye göre (2012), finansal okuryazarlık üç ana başlıktan oluşmaktadır. Bunlar; mali beceri ve davranış, finansal bilgi ve devlet desteğidir.

Gökmen (2012), kişisel finansal güvenliği sağlamak için ihtiyaç duyulan finansal bilgi, beceri, tutum ve davranışlardan oluşan bileşeni finansal okuryazarlık olarak adlandırmaktadır.

Remund (2010: 279), birçok kaynağı inceleyerek finansal okuryazarlık hakkında yapılan tanımların genelinde aşağıdaki beş bileşenin yer aldığını ifade etmektedir. Bunlar;

- ✓ Finansal kavramlar ile ilgili bilgi edinmek ve hakkında iletişim kurabilme becerisi,
- ✓ Kişisel finans yönetimi yeteneği,
- ✓ Doğru finansal karar verebilmek,
- ✓ Gelecekteki finansal ihtiyaçlar için etkili planlar yapabilmek olarak sıralanabilmektedir.

Yukarıdaki ifadelerden hareketle, finansal okuryazar olan bir birey sahip olduğu finansal bilgiyle, doğru kararlar vererek, gelecekteki istek ve ihtiyaçlarını etkili bir şekilde yönetebilme yeteneğine sahiptir.

1.2.2. Finansal Okuryazarlığın Özellikleri

Bireyler günlük yaşamlarında çeşitli finansal enstrümanlar kullanarak finansal kararlar almak zorundadırlar. Ödeme yöntemleri arasında tercih geliştirmekten, kredi kartı kullanım alternatiflerini karşılaştırmaya, hangi tasarruf araçlarının kullanılmasına ve en iyi koşullarda kredinin nereden alınacağına kadar pek çok finansal kararı doğru şekilde verebilmek için finansal okuryazar olma ihtiyacı her geçen gün artmaktadır (Lusardi, 2008).

Finansal okuryazarlığı olan bir kimsenin hisse senedi değerlemesini bilmesine gerek yoktur, fakat hisse senedinin neyi ifade ettiğini ve tahvil ile arasındaki farkı bilmesi gerekmektedir. Finansal okuryazar, bildiklerini uygulamaya dökerek; bütçe yönetimini hakkında bilgi sahibi olmalı ve bilgi gerektiren konularda nereden yardım alınacağını bilmelidir (Gökmen, 2012).

Finansal okuryazarlık düzeyi düşük olan tüketiciler, finansal ürünleri kullanmakta zorluk yaşayabilmektedirler. Fakat büyük bir çoğunluk bunu kabul etmeyip, kendilerini gerçekte olduğundan daha fazla finansal beceriye sahip olduklarını düşünmektedirler. Özellikle konu ev kredileri olduğunda, bilgisizce verilen kararlar olumsuz sonuçlar doğurmaktadır. Bu nedenle, hem finansal tüketicinin korunması hem de finansal piyasaların denetlenmesi için finansal okuryazarlık faaliyetlerine verilen önem, her geçen gün önemli hale gelmektedir. Kredi kullanımına ilişkin daha fazla tüketici farkındalığı oluşturulmasının,

tüketicinin finansal hizmetleri kullanımını artıracakı düşünölmektedir. Bu durum kişisel refahın yükselmesini ve ekonominin güçlenmesini olumlu yönde etkilemektedir (The Economist, 2008).

Yapılan çalışmalarda finansal okuryazar olan bireylerin bazı ortak özelliklere sahip olduğu görölmüşür. Bu özellikler aşğıdaki gibidir (Hilgert ve Hogarth, 2002: 1-2);

- Bireyler bilgili ve eğitimli olmalarının yanı sıra; nakit ve bütçe yönetimi, bankacılık, risk yönetimi, yatırım araçları ve bireysel emeklilik gibi konularda bilgiye sahiptir,
- Nakit akım yönetimini içeren temel kavramları anlar ve bu bilgisiyle uzun ve kısa vadeli plan yaparak, finansal kararlarını uygular.

Finansal okuryazar olabilmek için şüphesiz temel düzeyde finansal kavram, ürün ve uygulamalara ilişkin bilgi sahibi olma şartı aranmaktadır. Buna karşın ilgili kavramlara yönelik fikir birliği oluşturulamamıştır. Amerika’da finansal okuryazarlık konusunda başkana rapor hazırlayan konsey, “kapsamlı bir finansal okuryazarlık programını” tamamlayan herhangi bir kimsenin, aşğıdaki beceri ve kavramları anlayabilmesi gerektiğini ileri sürmektedir (PACFL, 2008: 36-37):

- Finansal sistemin işleyişini anlayabilmeli,
- Nakit akım yönetimini iyi yapabilmeli,
- Kaynakları ve öncelikleri dikkate alarak, tutarlı bir harcama planı oluşturmalı,
- Kredi seçimi ve kredilendirme sürecinde seçenekleri değerlendirebilmeli,
- Acil durum rezervlerinin nasıl oluşturulacağı hakkında bilgi sahibi olmalı,
- Konut ihtiyacının giderilmesinde kira ve satın alma seçeneklerini değerlendirebilmeli,
- Çeşitli finansal riskleri belirleyip, risk yönetim stratejisini geliştirebilmeli,

- Temel yatırım ürünlerini risk ve getiri farklılığı çerçevesinde değerlendirebilmeli,
- Emeklilik dönemini planlayarak bireysel emeklilik hesabını yönetebilmeli
- Hırsızlık ve ölüm gibi beklenmedik durumlara karşı finansal güvenlik önlemleri alabilmeli,
- İyi iletişim kurabilmeli

Finansal okuryazarlığı en basit anlamda; bireylerin tasarruflarını yönetebilmeleri için yeterli finansal bilgiye sahip olmaları, borç ve kredi yönetimi yapabilmeleri veya kısa ve uzun vadede yatırımlarını değerlendirebilmeleri olarak tanımlayan çalışmalar da bulunmaktadır. Finansal okuryazarlık sadece finansal bilgiye ulaşım onu anlama, yorumlama ve karar verme süreci şeklinde sınırlandırılmamalıdır. Bu sebeple finansal okuryazarlık; finansal konularla ilişkin bilginin araştırılması, elde edilen bilginin değerlendirilebilmesi ve olası sorunların çözümünde kullanılması gibi temel özelliklere sahip olmayı gerektirmektedir (Wagland, 2006).

Finansal okuryazarlık ile ilgili sahada yapılan araştırmalardan elde edilen sonuçların bazıları aşağıda sıralanmıştır (Hopley, 2003: 10). Buna göre;

- Finansal okuryazarlık, bankalar ve diğer finans kurumları tarafından müşterilere sunulan ürünlerin bir bileşeni olmalıdır.
- Tüketici çıkarlarını korumak için karar aşamasında finansal okuryazarlığı geliştiren müdahaleler önemlidir.
- Yetişkin bireyler somut katkılarına gözlemeden bu tür programlara katılmamaktadır.
- Başarılı finansal okuryazarlık programları eğlenceli, erişilebilir, zamanlı ve hedef kitleye uygun yapılandırılmalıdır.
- Finansal okuryazarlık eğitimleri küçük yaşlarda alınmaya başlanmalıdır.
- Finansal okuryazarlık programlarındaki eğitim malzemeleri yazılı olmalı ve temel düzey okuryazarlara uygun olmalıdır.

1.2.3. Finansal Okuryazarlığın Önemi

21. yy. da bireyler bilgiye ulaşabilmek için teknoloji çağını takip etmek, çok yönlü düşünmek ve etkili iletişim kurmak gibi becerilere sahip olmalıdırlar. Bu dönemde bireylerin bilinçli seçimler yapması, belirlediği hedeflere en doğru şekilde ulaşması, akıllı harcamalar yapması ve emeklilik dönemlerinde refah kaybı yaşamaması için gerekli olan koşullardan biriside finansal okuryazarlıktır. Finansal okuryazarlık sadece banka işlemlerinde bilgi sahibi olmak değil aynı zamanda hayatımıza yön verebilmemiz için ihtiyaç duyduğumuz bir yetenektir.

Finansal okuryazarlık bireyler için birçok açıdan önem taşımaktadır. Finansal konularda bilgi ve beceri sahibi olan bireyler kısa ve uzun dönem ihtiyaçları ile ilgili daha doğru kararlar verebilmekte ve finansal ürünler arasında daha bilinçli seçimler yapabilmektedirler. Bu kişiler, ihtiyaçları olmayan hizmet ve ürünleri satın almaktan kaçınmakta ve kendilerini finansal açıdan sıkıntıya sokabilecek riskleri üstlenmemektedir (European Commission, 2007).

Önemi artan finansal okuryazarlık kavramının toplumdaki etkinliğini artırabilmek için ihtiyaçlara uygun eğitim programlarının geliştirilmesi ihtiyacı ortaya çıkmaktadır. Eğitim programlarının geliştirilebilmesinin ön koşulu da eğitim ihtiyaçlarının boyutu ve içeriğinin belirlenmesidir. İhtiyaçlar toplumun farklı kesimlerinde değişik biçimlerde ortaya çıkabilmektedir. Bu nedenle hedef kitlenin sınırlarının titizlikle belirlenmesi ve bu topluluğun gereksinimlerinin ortaya konması, üzerinde durulması gereken bir nokta olarak değerlendirilmektedir (Temizel ve Bayram, 2011: 74). Hemen hemen her ülkede finansal okuryazarlık oranı hala istenilen seviyeye gelememiştir. Her coğrafyada farklı kesimlere hitap eden çeşitli eğitimler verilerek ülkelerin kalkınması ve daha bilinçli nesiller yetiştirmek amaçlanmaktadır.

2008 Küresel Ekonomik Kriz sonrasında Amerika Birleşik Devletleri'nde konut kredisi alarak ev sahibi olanların büyük bir kısmının, faizlerin artmasıyla birlikte ödemelerinin de artacağı konusunda bilgisiz olduğu ortaya çıkmıştır. Bu sonuç finansal okuryazarlık oranı düşüklüğünün sadece gelişmekte olan ülkelerin değil, aynı zamanda gelişmiş ülkelerin de sorunu olduğunu ortaya koymaktadır. Bu

bilgisizliği, ortadan kaldırabilmenin tek yolu finansal okuryazarlıktan geçmektedir (Er vd., 115).

Kredi kullanımına yönelik tüketici farkındalığı oluşturulmasının, tüketicinin finansal hizmetlere erişimini kolaylaştırabileceği düşünölmektedir. Bu durumun da sosyal ve ekonomik uyumu teşvik edeceği, bireysel refahı artıracakđı ve sağlam, etkili, rekabetçi kredi piyasaları oluşumuna katkı sađlayacakđı beklenmektedir. Bu nedenle, hem tüketicinin korunması hem de finansal piyasaların düzenlenmesi için, güçlü bir yapının gerekli parçası olan finansal okuryazarlığın önemi gün geçtikçe artmaktadır (OECD, 2009:11).

Finansal cehalet sadece ölkeler arasında yaygın değildir, aynı zamanda belirli demografik gruplar arasında keskin noktalara ulaşmaktadır. Örneğin finansal okuryazarlık yaşı gruplarıyla orantılı olarak azalış göstermektedir. Bireylerin yaşamlarının sonlarına kadar finansal kararlar almaları gerektiğinden ve yaşlıları hedef alan finansal dolandırıcılık olaylarının artması bakımından, önemle üzerinde durulması gereken bir olgudur. Kadınların, özellikle risk çeşitliliği konusunda erkeklere oranla daha az bilgi sahibi oluşu finansal okuryazarlıkta, yüksek düzeylerde cinsiyet ayrılıkları olduğunu göstermektedir. Bu konu kadınların, özellikle de eşin ölümünden sonra finansal kararlar verme konusunda karşılaşılabileceği güçlükler bakımından önem taşımaktadır (Lusardi, 2008).

Finansal okuryazarlığın önemi finansal piyasaların serbestleştirilmesi, finansal kuruluşların pazar payı için birbirleri ile güçlü bir rekabetteyken krediye daha kolay erişim sunması, finansal ürünün geliştirmesi ve pazarlamasında ki hızlı büyüme ve devletlerin insanları emeklilik gelirleri için daha fazla sorumluluk almaya teşvik etmesi ile artmaktadır (Shaari, Hasan ve Diğ., 2013, s.279).

Dünyamız ilerleyen bilim ve teknolojinin etkisiyle her geçen gün daha da gelişmektedir. Yaşanan bu gelişmeler bireylerin hayatını kolaylaştırmakta önemli bir rol oynamaktadır. En basit haliyle temel bankacılık işlemleri olan; para yatırma-çekme, hesap açma, kredi başvurusu yapma, para transferleri, borç veya fatura ödeme gibi işlemler tüketicilerin zamanını bir hayli almaktadır. İlerleyen teknoloji sayesinde hayatımızda büyük yer edinen akıllı telefonlar ve bunlara bağlı olarak

ortaya çıkan online bankacılık hizmetleri rutin işlemler için harcanan vakti en aza indirmektedir. Bilinçli tüketiciler bu fırsatları kullanarak zaman tasarrufu yaparken, hayatımızı bu denli kolaylaştırmasına rağmen hala online bankacılığı kullanmayan birçok yetişkin mevcuttur. Kişinin yanlış işlem yapma korkusu ve kendine güvensizlik gibi nedenler teknolojik imkânlardan uzak durmasına sebep olmaktadır. Tüm bunların altında yatan temel neden ise, finansal cehalet ya da düşük finansal okuryazarlık oranı olarak ortaya çıkmaktadır. Sunulan imkânların farkında olmak ve zamanı iyi kullanmak tüketicilerin hayatını daha rahat hale getirmektedir. Bu ve bunun gibi birçok nedenden dolayı finansal okuryazar olabilme ihtiyacı her geçen gün artan bir biçimde görülmektedir. Dolayısıyla finansal okuryazarlık bireylerin hayatlarını kolaylaştırmada ve bireylerin doğru kararlar verebilmelerini sağlamak açısından oldukça önemli bir konudur.

Bazı ülkeler ve uluslararası kuruluşlar, söz konusu durumun ciddiyetinin farkına vararak çeşitli girişimlerde bulunmaya başlamışlardır ve konuya üç yönden yaklaşmışlardır. Bunlar; finansal okuryazarlık, finansal tüketicilerin korunması ve finansal erişimdir. Bu üç unsur birbirini tamamlar niteliktedir. Örneğin, finansal tüketicinin korunması finansal okuryazarlıkla birleştirildiğinde etkinlik kazanabilir. Düzenleyicilerin tüketiciyi korumasının yanı sıra, tüketicinin de kendisini koruması ya da nasıl yardım alacağını bilmesi gerekmektedir. Tüketicinin kendini koruyabilmesi için de finansal okuryazar olması önem taşımaktadır. Sonuç olarak üç konuya eş zamanlı yaklaşılması çok daha verimli olacaktır (Gökmen, 2012).

OECD finansal okuryazarlığın önemini ve zorunluluğunu ortaya koyan bazı faktörler sıralamıştır. Maddeler halinde sıralanan bu faktörler aşağıdaki gibidir (Cihangir ve Ergin, 2015: 496);

- Finansal ürünlerin karmaşıklığı,
- Nüfus artışı ve yaşam sürelerinin uzaması,
- Emeklilik planlarındaki değişiklikler,
- Gelirdeki değişimler,
- Finansal okuryazarlık oranının düşük olması,
- Finansal ürünlerin sayısının giderek artması,

- Sermaye piyasalarındaki değişmeler şeklindedir.

Bilinçsizce alınan finansal kararlar insanların hayatını, ailelerini veya arkadaşlarını sonuç olarak toplumu etkileyebilmektedir. Bireylerin finansal okuryazarlık durumları sadece kendisini ilgilendirmezken, ülke ekonomisinin bir toplumun finansal refahının azalmasına neden olabileceği de açıkça görölmektedir (COMCEC, 2013, s.37).

Bireyin kazandığı finansal okuryazarlık kültürü sadece kendisine değil topluma, ekonomiye ve birçok alana katkı sağlar. Ergün, Şahin ve Ergin'e göre finansal okuryazarlığın artmasıyla bireye faydaları oldukça fazla olacaktır. Bunlar;

- ✓ Bireysel düzeyde incelendiğinde finansal okuryazarlar daha az harcıyıp daha fazla tasarruf ederler ve riskleri daha doğru yönetirler.
- ✓ Makro düzeyde ise finansal ürünlere ve hizmetlere olan talebin artması dolayısı ile iktisadi dalgalanmaların azalmasına, finansal piyasa araçlarının geliştirilmesine ve iktisadi kalkınmanın hızlandırılmasına katkı sağlar.
- ✓ Eskiye oranla finansal ürün ve araçları daha iyi tanımasını ve doğru kararlar almasına yardımcı olur
- ✓ Orta ve uzun vade de planlar yapabilmesini sağlar.
- ✓ Bunlara ek olarak finansal okuryazarlığın artmasıyla artacak rekabet sonucu sermayenin etkin dağılımı da daha olası hale gelir.

1.2.4. Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Faktörler

Finansal okuryazarlık bağımlı değişken olarak düşünöldüğünde birçok faktörden etkilendiğini ve bu faktörlerin finansal okuryazarlığın gelişmesinde, öneminin artmasında ve bireyler açısından hayatlarını daha rahat yönetebilmelerini sağlamasında önemli rol oynadığı görölmektedir. Bu faktörler alt başlıklar halinde aşağıda açıklanmaktadır.

1.2.4.1.Sosyo- Demografik Faktörler

Birçok araştırmacı finansal okuryazarlık ile sosyo-demografik faktörlerin arasında anlamlı bir farklılık olduğunu ve birbirlerini etkilediklerini ileri sürmektedir.

Yapılan araştırmalara göre bireyler gelirlerinin büyük bir kısmını eēitime ayırmaktadırlar. Finansal okuryazarlık ise bilgi, deneyim ve beceri isteyen bir yetenektir. Bu nedenden dolayı finansal okuryazarlık gelir seviyelerinin yüksek ve yaşam koşullarının olumlu olduēu yerlerde ileri düzeyde görülmektedir.

Finansal okuryazarlıēın yaş, cinsiyet, ırk gibi birçok deēiřkenle ilgili olduēu oēu araştırmaya konu olmuştur. Bernheim (1998) yapmış olduēu araştırmalarda erkeklerin ve beyaz ırkluların hem finansal hem de makroekonomik sorunlar karşısında oldukça iyi bir performans gösterdiklerini vurgulamıştır. Lyons ve arkadaşları (2007) ise İşpanyolların beyazlara göre kredi puanları ve raporlar konusunda daha az bilgiye sahip olduklarını bulmuşlardır (Aktaran ztrk, 2014: 20).

Bunların yanı sıra erkeklerin kadınlara göre daha yüksek düzeyde finansal okuryazar olduēu elde edilen bulgular arasındadır.

1.2.4.2.Zenginlik-Servet

Delavande vd. finansal okuryazarlık edinimini servetle ilişkilendiren, finansal bilgi edinme bilgisini bir tür insan sermayesi, yatırıma olarak gören basit bir teorik ereve ermektedir. Bu çerçeveye göre, finansal bilgi, ortalama varyans sınırındaki en yüksek risk seviyesinde tasarruf sahiplerinin varlıklarının getirisini öngörülen oranlardan daha yüksek seviyelerde kazanmasını saēlamaktadır. Böylece finansal varlıklar üzerindeki riske uyarlanmış getirilerden faydalanmak için herhangi bir para, zaman ve çaba kaybı olmadan finansal bilgi edinme yoluyla yatırım kararı almaktadırlar. Finansal bilgiye yatırım yapmak, yatırım yapılan varlıkların miktarına da baēlıdır, çünkü stoktaki mal bilgi ne kadar yüksek olursa, piyasalardan elde edilen getiri oranları o kadar yüksek olur. Bu nedenle, bu modele göre, varlıklı kişilerin finansal bilgileri elde etmeleri için daha büyük bir teşvik gerekmektedir (Aktaran: Monticone, 2011: 12).

1.2.4.3.Finansal Memnuniyet

Konu zerine yapılan araştırmalar genellikle finansal doyumun finansal okuryazarlıēın bir sonucu olduēunu varsaymaktadır. Bu baēlamda daha fazla

finansal okuryazarlık; bireylerin büyük masrafları karşılama, tasarruf hedefleri geliştirme, para tasarrufu yapma, finansmanları kontrol etme ve emlak planı yapma becerilerini geliştirmelerine olanak sağlayarak finansal memnuniyeti artırmaya yardımcı olmaktadır (Murphy, 2013: 74).

Folkman vd. 1986; Liem and Liem 1988; Ullah 1990; Walker 1996'ya göre ise bazı araştırmalar, finansal memnuniyetsizliğin zaman içinde daha fazla finansal okuryazarlığı desteklediğini göstermektedir. Finansal stresler psikolojik olarak zararlı olabilmekte ve finansal memnuniyetsizlik yaratabilmektedir. Finansal memnuniyetsizliğin yol açtığı kaygı ve travma zararlı bir psikolojik zorunluluktur ve zamanla bireyleri finansal ve psikolojik durumlarını iyileştirmek için daha finansal okuryazar olmaya teşvik edebilir(Aktaran: Murphy, 2013).

Bireylerin finansal uygulamaları kendi kendilerine öğrenmeleri yoluyla finansal okuryazarlık seviyelerini yükseltmeleri mümkündür ve iyi finansal uygulamalar finansal memnuniyet için vazgeçilmez olarak kabul edilmektedir. Bunun sonucunda ise finansal memnuniyetin kariyer memnuniyetini olumlu bir şekilde etkilemesi beklenir. Bu yöntem nedensel ilişkiler hipotezi olarak tanımlanmakta ve dört aşamadan oluşmaktadır (Loibly ve Hira, 2005: 13).

Tablo -1:Nedensel İlişkiler Hipotezi

Kendi Kendine Finansal Öğrenme →	Finansal Yönetim Uygulamaları →	Finansal Memnuniyet →	Kariyer Memnuniyeti
Finansal haberler Finansal yayınlar Finansal planlama yazılımı İnternet	Harcama planları yapmak Hedefleri belirlemek Harcamaları değerlendirmek Büyük giderleri karşılamak Kredi kartındaki bakiyeler Finansal kontroller Emlak planlaması	Harcama Yatırım kararları Finansal amaçlara ulaşmak	

Kaynak:Loibly ve Hira, 2005

Tablo 1'den yola çıkarak, bireylerin kendi kendine finansal öğrenme sayesinde kazandığı finansal yetenekleri günlük hayatlarında kullanarak finansal yönetim uygulamalarını daha etkili bir şekilde yürütebildikleri görülmektedir. Finansal uygulamalar ile kazandığı başarılar bireyin finansal açıdan memnuniyet duymasını sağlamakta ve bu şekilde finansal hayattaki mutluluğunu iş hayatına yansıtabilmektedir.

1.2.4.4.Zaman Tercihleri

Bireylerin günlük hayatlarında herhangi bir konu hakkında bir bilgi edinebilmek için öğreneceği kaynağa zaman ayırmaları gerekmektedir. Her konuda zaman tercihleri yapabilmek bireyleri daha bilinçli hale getirecek ve daha doğru kararlar almaya teşvik edecektir. Aynı şey finansal bilgi konusunda da geçerlidir. Çoğu birey bu konuda eksiktir ve bu eksikliğini sadece öğrenme ile kapatabilir. Birey zaman ayırıp finansal ürünler, kararlar ve/veya araçlar hakkında bilgi edinmeyi tercih ederek ya da finansal alanda verilen eğitimlere katılmayı kabul ederek finansal okuryazarlık düzeyini artırmış ve bu konularda daha net fikirlere sahip olmuş olacaktır.

Bu konuda Meier ve Sprenger (2008: 1) 870' den fazla kişiye kısa dönemli, ücretsiz kredi danışmanlık ve bilgilendirme hizmeti sunmuşlardır. Bu hizmeti bireylerden % 55'i kabul etmiştir. Yazarlar programı kabul edenlere ve diğerlerine bağımsız bir şekilde teşvik edici seçim deneyleri kullanarak zaman tercihlerini ortaya çıkarmışlardır. Sonuçlar, iki grup arasında büyük ölçüde farklılaşma olduğunu göstermektedir. Kredi danışmanlığı programı yoluyla kişisel finansal bilgi edinmeyi seçen bireyler, katılmamayı seçenlere göre gelecekte daha az finansal bilgiye sahip olmak istemektedirler. Sonuçlardan finansal kararlarını kendileri almak yerine bunu başkalarına yaptırabilen bireylerin bilgi sahibi olmaya ihtiyaç duymadıkları anlaşılmaktadır.

1.2.4.5.Aile Geçmişi

Sosyo-demografik ve bilişsel kabiliyetin yanı sıra finansal okuryazarlık, ailenin geçmişinden de beslenmektedir. Yapılan araştırmalara göre özellikle de annenin almış olduğu eğitim ve ebeveynlerin hisse senedine sahip olup olmaması (özel servet veya emeklilik serveti) finansal okuryazarlık üzerinde önemli rol oynamaktadır. Ailenin çocuklara kalan mirası ya da serveti etkili kullanabilmek için finansal okuryazarlık bilgisine ihtiyaç duyması aralarında anlamlı bir farklılık olduğunu göstermektedir. Bu sebepten dolayı ailenin eğitim düzeyleri finansal okuryazarlık oranı üzerinde etkili olduğu ifade edilmektedir (Monticone, 2011).

1.2.4.6.Umutsuzluk

Finansal kararlar üzerinde yukarıda açıklandığı gibi birçok faktör etkili olmaktadır. Bunlara ek olarak umutsuzluk da eklenebilir. Birey sağlıklı düşünemediği durumlarda doğru ve etkin kararlar alamayacaktır. Brown (2010)'a göre depresyon ve umutsuzluk duygularına sahip olan kişilerin daha çok borç aldıklarını ve ileriki dönemlerde daha az birikime sahip oldukları gözlemlenmektedir. Konsantre olamamak, zihnin sürekli farklı düşüncelerle dolu olması mantıklı finansal kararlar almayı olumsuz yönde etkilemektedir. Bir diğer düşünceye göre ise, umutsuzluk ile finansal okuryazarlık arasında ters bir orantı olduğu öne sürülmektedir ve düşük finansal okuryazarlık umutsuzluğun artmasına neden olmaktadır (Murphy, 2013).

1.2.5. Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesi

Finansal okuryazarlığı geliştirmek için kulaktan dolma bilgiler ya da okulda alınan ekonomi dersleri yeterli gelmeyecektir. Her konuda olduğu gibi finansal okuryazarlıkta da eğitim almak ve bu eğitimi kararlara uyarlamak gerekmektedir.

Finansal okuryazarlık geliştirilirken bazı amaçlar belirlenmiştir. Bunlar (Reyes, 2006: 82);

- Parayı yönetebilmek
- Orta ve uzun vadeli planlar yapabilmek
- Paranın yönetimindeki risk ve yararları analiz edebilmek,
- Finansal ürünleri tanımak,
- Finansal ürün ve hizmetlere ilişkin uygun bilgiyi nasıl ve nereden temin edeceğini öğrenmek,
- Finansal ürünlerin verimli ve etkin olarak kullanılabilmesini kapsamak şeklinde sayılabilir.

Böylelikle, bireyler finansal kurum ve uzmanlarla sorumluluk ve riskleri paylaşabilecektir. Öte yandan finansal tüketiciler bireysel birikimlerini yönetirken finansal kurumlarla olan bilgi asimetrisini azaltmış olacaklardır. Finansal piyasaların giderek karmaşıklaşması, bireylerin alacağı finansal kararlarda daha fazla bilgiye

gereksinim duymasına neden olmaktadır. Bireylerin finansal konularda alacağı yanlış kararlar hem bireyi hem de finansal piyasaları olumsuz etkileyebilme gücüne sahiptir (Reyes, 2006: 82).

Bir taraftan tüketicilerin günlük hayatlarında karşılaştıkları finansal sorunlara çözüm bulan ve finansal piyasaların etkin bir şekilde çalışmasına katkı sağlayan diğer taraftan da bireylerin sermaye piyasalarına katılımından, bireysel emeklilik planlarına kadar finansal kararların alınmasında önemli rol alan, finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için asgari düzeyde bazı yeteneklerin kazanılması gerekmektedir (Hayta, 2011).

Bu yetenekleri aşağıdaki gibi özetleyebiliriz (FSA, Aktaran: Mason ve Wilson, 2000: 6);

- Kişisel finans bağlamında sayısallık, okuryazarlık ve bilgi teknolojileri becerilerini geliştirmek
 - Paranın çeşitli formları olan kredi ve borç kartlarını kullanabilme ve mantığını anlama
 - Finansal bilgi ve tavsiyelere nasıl erişileceğini, yorumlanacağını, sorgulanacağını ve değerlendirileceğini öğrenmek
 - Finansal kararların sonuçlarını ve tüketici hak ve sorumluluklarını öğrenmek
 - Finansal sorunların çözümünde risk ve fayda analizi yapabilmek.

Finansal okuryazarlığın gelişimi toplumun her kesimini ilgilendiren ve uzun vadeli etkileri olan önemli bir olgudur. Türkiye'nin genç nüfus yoğunluğu fazla olan ülkeler arasında yer alması nedeniyle, genç nüfusun finansal okuryazarlık düzeyinin gelişimi, gelecekte bu konuda yaşanabilecek olası problemleri azaltabilecek ya da önleyebilecektir (Kılıç, Ata ve Seyrek, 2015).

Finansal okuryazar olmama sadece bireyin eksikliği olarak değil aynı zamanda ülkenin genel bir finansal sorunu olarak algılanmalıdır. Bireyler kendilerini ne kadar çok geliştirirlerse ülke de o kadar kalkınmış olacaktır. Bu da ancak eğitim ile gerçekleşecek bir durumdur.

Finansal eğitim programları bireylerin finansal sistemden nasıl yararlanması gerektiği hususunda yol gösterici olarak en azından bankacılık sistemi dışında olan bireylerin sisteme katılabilmesini sağlar. Finansal okuryazarlığı geliştirecek eğitim programlarının tasarlanmasında, uluslara ve kültürlere göre farklılık gösteren koşullara dikkat edilmesi, ihtiyaçların iyi değerlendirilmesi, açık ve gerçekçi politikalar uygulanması, hedef kitlenin öncelik sırasına göre belirlenmesi, verimlilik ve yararlılık esaslarını gözetmek önem taşımaktadır. Bunun yanında hükümetin ve finansal kurumların, bilgi akışı konusunda titizlik göstermesi, finansal eğitim konusunda sivil toplum örgütleri, özel ve yerel kurumlardan faydalanma yoluna gitmesi gerekmektedir (Hayta, 2011).

Ayrıca finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için eğitim kurumlarının programlarından yararlanılacağı gibi kitle iletişim araçlarından da faydalanılabilir. Örneğin medya da finansal okuryazarlığın önemini vurgulayacak programlar yapılarak toplumun her kesimine hitap edilebilir.

1.3. Finansal Eğitim

Finansal eğitim ile finansal okuryazarlık kavramları incelendiğinde, aralarında doğrudan bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Finansal okuryazarlık davranışını gösterebilmek için, finansal eğitim almış olması gerekir. Bundan dolayı finansal okuryazarlık, finansal eğitimin bir sonucu olarak görülmektedir.

1.3.1. Finansal Eğitimin Tanımı ve Kapsamı

Bireylerin ileriki hayatları için en uygun finansal tercihleri yapabilmeleri ve günlük hayatlarında finansal güvenliklerinin sağlanması, yüksek oranda bireylerin finansal bilgi birikimi ve donanımına bağlıdır (Altıntaş, 2009).

Finansal eğitim hane halkının yatırım ve tasarruf kararlarını bilinçli şekillerde verebilmeleri ve bu kararların olası zararlarından korunmaları açısından önemli bir kavramdır.

Finansal eğitim, bireylerin sadece gelecekle için yatırım yaparken değil, hayatlarının her dönemlerinde ihtiyaç duyduğu bir kavramdır. Finansal eğitim kavramı, ev ekonomisinden gelir-gider yönetimine, yatırım kararlarından kredi

kullanımına kadar her konuda önemini korumaktadır. Son dönemlerde gelişen teknoloji ve aynı zamanda baş gösteren ekonomik krizler, finansal ürün çeşitliliğinin artmasına neden olmuş ve bireylerin bu konulardaki bilgilerini güncel tutmalarını zorunlu kılmıştır. Finansal eğitime sahip olan bir birey, aldığı kararlarla kendi refahı dışında, finansal piyasaların gelişmesine, ülke ekonomisine katkıda bulunmasına ve dolaylı olarak toplumun yaşam düzeyinin yükselmesine katkı sağlamış olacaktır.

Finansal okuryazarlık eğitimi farklı şekillerde adlandırılmaktadır. Bunlar; yatırımcı veya yatırım eğitimi, kişisel finans çalışan eğitimi, tüketici eğitimi, finansal eğitim, ekonomik eğitim, emeklilik eğitimi, para yönetimi eğitimi, tasarruf eğitimi, işyeri finansal eğitimi, tüketici finansman koruma eğitimi, emeklilik tasarrufu eğitimi ve emeklilik eğitimidir. Bu eğitimler ile ulaşılmak istenen temel amaç; bireyin hayatı boyunca yapacağı seçimlerde kendini geliştirebilmesi ve para yönetimi konularını müzakere etme yeteneğini kazanabilmesidir (Vitt, 2005: 13).

Finansal eğitim, ülkelerin kültürel, sosyal ve ekonomik yapılarına göre farklı şekillerde tanımlanabilmektedir.

Finansal okuryazarlık ve finansal eğitim konularının öneminin kavranmasına yönelik birçok ulusal çalışmaya öncülük etmiş ve sonuçları genel kabul görülmüş olan OECD (Organization for Economic Co-Operation and Devolepment), finansal eğitim için kullanılan en yaygın tanımı yapmıştır. OECD finansal eğitimi şöyle tanımlamaktadır:

Finansal eğitim; finansal tüketicilerin/yatırımcıların finansal ürünler ve kavramlara farklılık anlayışlarını geliştirdikleri, finansal risk ve fırsatlardan daha fazla haberdar oldukları, bilinçli seçimler yapmalarını, finansal konularda yardım almak için nereye başvuracağını bilmelerini ve mali refahlarını iyileştirmek için başka etkili önlemler almalarını ve bilgi, talimat ve/veya objektif tavsiye yoluyla becerilerini ve güvenlerini geliştirdikleri süreçtir (OECD, 2005: 13).

National Council of Raza (2004) tarafından finansal eğitim “çeşitli yaş grupları, çalışanlar ve ailelere yönelik kapsamlı finans konularını içermekte olup,

bireylere finansal özgürlük ve eğitim sağlanmasına ilişkin gerekli alt yapıyı sunan ve yaşam boyu devam eden bir süreç” olarak tanımlanmaktadır (Hayta, 2011).

Viit (2005)’e göre finansal eğitim, bireylerin bilinçli seçimler yapmak ve finansal refahlarını artıracak eylemlerde bulunmak için ihtiyacı olan yetenekleri geliştirmelerine yardımcı olur.

OECD (2006) raporuna göre finansal eğitim sadece yatırımcılar için değil aynı zamanda ortalama bir ailenin bütçesini nasıl dengeleyeceğine (ev satın alırken, çocuklarının eğitimine fon sağlarken ve emeklilik dönemlerini daha rahat geçirmek için vb.) karar vermeye çalışırken de önemli bir rol oynamaktadır. Son yaşanan gelişmeler finansal eğitim ve farkındalığı bireylerin finansal refahları için giderek daha önemli hale getirmiştir. Gittikçe gelişen ve karmaşıklaşan finansal işlemler tüketicilerin yalnızca iki farklı banka kredisi veya tasarruf planlarındaki faiz oranları arasında seçim yapmakla kalmayıp, farklı seçeneklerle borçlanma ve tasarruf için çeşitli finansal araçları kullanabilme ve yorumlayabilme becerilerinin gelişmesine de yardımcı olmaktadır.

Finansal açıdan eğitimsiz bireyler, kendileri için doğru tasarruf ve yatırım kararlarını veremezler. Ancak bireyler finansal açıdan eğitilirse, tasarruf etme veya herhangi bir konuda güvensizlik, dolandırıcılık söz konusu olduğunda hangi haklara sahip olduklarının farkında olmaları ve gerektiğinde açıklama talep etmeleri veya itirazda bulunmaları gerektiğinin bilincinde olacaklardır.

Bu düşüncelerden yola çıkarak finansal eğitim kavramı; bireysel yatırımcıların tasarruf motivasyonunun artırılması, yatırım yönetimi, finansal araçlarla doğru ilişkilerin kurulması ve etkili kredi kullanımı konularında birey ve ailelerin finansal güvenliklerini sağlamayı amaçlayan, temelde bireylerin yerleşik davranış kalıplarının ve ön yargılarının değiştirilmesini esas alan dinamik bir süreci ifade etmektedir (Hayta, 2011).

1.3.2. Finansal Eğitimin Önemi

“Eğitim” kavramının içeriği gereği, yatırımcı eğitimi diğer bir ifadeyle finansal eğitim bireylere sadece finansal piyasalar, yatırım araçları ve finansal kurumlar ile

ilgili bilgilerin verilmesini değil, bu bilgileri anlama, yorumlama ve kullanma becerilerinin geliştirilmesini de içermektedir (Altıntaş, 2009). Bu eğitimi almayan bireyler bilgiler sunulsa dahi söz konusu bilgilerin gerektirdiği davranış kalıplarını sergileyemeyecekler, buna karşın eğitim alan bireyler bilgilerin önem düzeyini ve etkilerini değerlendirebilecek ve alınacak karar ve önlemleri belirleyebileceklerdir (Özçam, 2006: 2).

Finansal eğitim, kişilerin yatırım araçları ve kavramları anlaması, finansal riskten kaçınma ve finansal fırsatlardan yararlanma yeteneğini geliştirmeye yönelik bir süreçtir. (OECD, 2005). Finansal ürün ve hizmetlerin giderek değişmesi, ürün ve hizmet sözleşmelerinin karmaşıklığı gibi nedenler finansal sektörde var olan kavramların ciddiyetini artırmakta ve bireysel yatırımcılar açısından asgari düzeyde finans kültürüne sahip olmaları, risk analizi yapabilme kabiliyeti ve bilinçlilik gerektirmektedir. Burada finansal tüketicinin eğitim faktörü ön plana çıkmaktadır. Finansal eğitimle amaçlanan; finansal tüketicinin, finansal ihtiyaçlarına net bir şekilde karar vermesi, karşı karşıya kaldığı riskleri değerlendirmesini ve yaşanması muhtemel problemlerde hak ve sorumluluklarının bilincine varmasını sağlamaktır (Alkaya vd.: 585). Bu nedenden dolayı finansal eğitim, bireylerin günlük hayatında büyük bir rol oynamaktadır.

Finansal eğitimin önemini kavramak için öncelikle neden önemli hale geldiğini anlamak gerekmektedir. Bu nedenler aşağıdaki gibi sıralanabilir (OECD, 2005):

- Finansal enstrümanlarda meydana gelen gelişmeler
- Küresel çapta bireylerin borçlanma seviyelerinde artış eğiliminin olduğu saptanmıştır. Tüketimi özendiren ve eskiye oranla daha serbest olan finans yapısı bir taraftan rekabeti kızıştırırken, diğer taraftan da genç bireylerin hayata karşı sorumluluklar alırken ve aile kurarken üstlenecekleri borç yüküne neden olmaktadır.
- Çapraz ürün satışlarının artmasıyla birlikte ortaya çıkan bilgi ihtiyacı
- Finansal araçların henüz yeterince bilinmeyen bir alan olması

- Demografik faktörlerde meydana gelen değişimler de finansal eğitiminin gerekliliğini ortaya koymaktadır. Başka bir ifadeyle, bireylerin yaşam sürelerinin artması ve bu bağlamda emeklilik sistemlerinde öngörülen veya meydana gelen değişiklikler, bireylerin bu konuda kendilerini geliştirmelerini, emekliliğe dair planlarını daha uzun vadeli yapmalarını zorunlu kılmıştır. Bunların yanı sıra, devlet destekli emeklilik sistemlerinin yerini özel emeklilik sistemlerine bırakması, bireylerin emeklilik için kendilerinin tasarruf yapmasını, bunun için de belli bir finansal eğitime ihtiyaç duymalarına yol açmaktadır.
- Finansal yatırım araçlarına olan ilgi ve alakanın artış göstermesi
- Bireyler tarafından finansal yatırım araçlarının kullanımının sıklık kazanması
- Son dönemlerde yatırımcıların aldıkları finansal kararlardaki sorumlulukları gün geçtikçe artmakta; finansal riskler piyasalardan tüketicilere, bireylere aktarılmaktadır. Bu nedenle finans piyasalarında işlem yapmak, belli bir finans kültürü, yeterli risk analizi yapabilme kabiliyeti ve farkındalık gerektirmektedir,
- Finansal okuryazarlık oranını test etmeye yönelik yapılan çeşitli çalışmalar, finansal okuryazarlık oranının çok düşük seviyelerde ilerlediğini göstermektedir. Özellikle belirli bazı gruplarda eğitim seviyesi düşük kesim, dar gelirli kesim, kadınlar vb. finansal okuryazarlık oranlarının ortalamaların oldukça altında olduğu görülmektedir.
- Bununla birlikte finansal eğitim, finansal erişimin artırılmasında da aktif bir rol oynamakta, bir çözüm sunmaktadır. Bu kapsamda finansal eğitim ve finansal erişim birbirini tamamlar niteliktedir.
- Emeklilik düzenlemelerinde değişiklikler: Devletlerin sağladığı emeklilik olanakları dışında bireysel emeklilik primi ödeme ya da bu

primleri farklı finansal araçlar yoluyla değerlendirme, daha rahat bir emeklilik dönemi beklentisi içinde olmayı beraberinde getirmektedir.

- Finans piyasaları gün geçtikçe daha karmaşık bir hale dönüşmektedir. Son dönemlerde finansal piyasalarda kendi adına ve hesabına işlemler yapan bireysel yatırımcı sayısında artış gözlemlenirken, belli bir bilgi düzeyi çerçevesinde yatırım araçları alıp satan bireylerin sayısının en az düzeyde olmasının nedeni finans piyasalarının gelişmesi ve anlaşılmasının güç oluşundan kaynaklanmaktadır (Hayta, 2011:262).

Bireyler hayatlarının her alanında finansal olaylarla karşılaşsalar da gençlerin bu konulara maruz kalma sıklığı diğer bireylere (çocuk ve yetişkin) göre daha fazla görülmektedir. Gerek ülkenin genç nüfusunun fazla olması gerekse üniversite dönemindeki gençlerin kendi ekonomik kararlarını tek başlarına almaları bu savı desteklemektedir.

Amerika’da yapılan araştırmalara göre genç yetişkinler kişisel finans hakkında yeterince bilgi sahibi değildirler. Hatta lise eğitimini tamamlayan öğrencilerin çoğunun temel finans alanında eğitim almadığı ortaya çıkmıştır. Amerika, finansal okuryazarlığının gelişmesinin anahtarı olarak genç insanların eğitim yolculuklarının tüm evrelerinde finansal okuryazarlık hakkında eğitim almasının gerekli olduğunu savunmaktadır. Bu konuda ABD konseyi de finansal eğitimin erken yaşlarda başlayarak bir ülke politikası haline gelmesi gerektiğinin altını çizmektedir (PACFL, 2008).

1.3.3. Finansal Eğitimin Faydaları

Finansal eğitim, belirli bir gelire sahip, varlıklarını geleceğe taşımak isteyen ve tasarruf yapma düşüncesine sahip her birey için önemli bir kavramdır. Bireyler finansal risk ve getirilerin farkına varmak ve bütçelerini kontrol altına almak için finansal eğitime ihtiyaç duyacaklardır. Hiçbir birey doğuştan finansal eğitime sahip olmadığı için bu gereksinimlerini seminerler, kurslar, televizyon veya internet gibi yayın araçları sayesinde ya da bu konu hakkında yazılmış makale ve kitapları okuyarak edinebilir.

Finansal eğitimin faydalarını; bireye ve aileye, finansal piyasalara ve ekonomiye katkısı olmak üzere üç başlık altında incelemek mümkündür.

1.3.3.1. Bireysel Refaha ve Aileye Katkısı

Finansal eğitimden her yaş ve gelir grubundaki bireyler faydalanabilmektedir. Finansal eğitim sayesinde bireylerin finansal konulara ilişkin farkındalıkları artırılmakta, finansal ürün ve hizmetler hakkında bilgilendirilmekte ve bu şekilde finansal ürünlerin kullanımı artırılmaktadır. Bununla birlikte bireyler finansal konularda daha sorumlu davranmaya yönlendirilmektedir. Ayrıca tasarruf sahipleri, hem dolandırıcılıktan ve finansal ürünlere yönelik yanlış yönlendirmelerden kaçınabilmekte, hem de kendileri için en uygun ürünü kullanmaya teşvik edilmektedirler (Hayta, 2011).

Araştırmalara göre, finansal anlamda eğitilmiş bireylerin aşağıdaki davranış biçimlerini gösterme sıklığı, eğitimsiz bireylere göre daha fazla olmaktadır. Bu davranışlar aşağıdaki gibi sıralanabilir (Capuano ve Ramsey, 2012:35-36):

- Daha fazla gelire sahip olmak,
- Emeklilik için daha fazla birikim yapmak,
- Finansal piyasalarda daha aktif olmak,
- Daha fazla tasarruf etmek,
- Finansal konularda kendine güven duymak,
- Finansal hedefler konusunda daha gerçekçi olmak,
- Borçları iyi yönetmek,
- Akılcıca borçlanmak,
- Ürünleri daha doğru seçmek, tüketici haklarını bilmek, finansal planlama ve bütçeleme yapmak.

Finansal eğitim almış olan bir birey, nasıl tasarruf edeceğini ve hangi yatırım aracını kullanarak, nasıl çeşitlendirme yapması gerektiğinin bilincindedir. Ayrıca finansal anlamda okuryazar olan bireyler, finansal güvenliklerini koruyarak aşırı borçlanmadan kaçınmaktadırlar. Bu nedenle finansal okuryazarlık; çeşitlendirme,

uygun sigorta ürünlerinin seçilmesi ve tasarruf ile yatırımcıların sıkıntılı süreçlerini daha rahat geçirmelerini sağlamaktadır (World Bank, 2009: 2).

Aile ekonomisi kavramı birçok yerde farklı şekillerde tanımlanmış ve zamanla adı, konusu ve felsefesi değişime uğramıştır. Tüm bu gelişmelere rağmen odak noktanın aile olduğu gerçeği değişmemiştir. Yapılan birkaç tanıma göre aile ekonomisi, “ailelerin yaşam düzeylerinin yükseltilmesi, daha rahat ve mutlu bir yaşam sağlaması amacını güden ev ve aile ile ilgili konuları ekonomik, sosyal, sağlık ve estetik yönleri ile inceleyen bir bilim ve sanat” olarak belirtilmiştir. Aile ekonomisi birey ve ailenin günün şartlarına göre sürekli değişiklik gösteren istek ve ihtiyaçlarının tespiti, karşılanması ve geliştirilmesi konusunda çalışmalar yapar. Birey, ev ve aile ile ilgili ihtiyaçların doğru bir biçimde belirlenmesini ve karşılanmasını yani rasyonel bir tüketici olmayı öğretir. Bilinçli bir tüketicinin, üreticiyi yönlendireceğini, böylece üreticinin toplumun sosyal ve kültürel şartlarını ve ihtiyaçlarını daha iyi düşünerek üretim planlaması yapabileceğini ileri sürer (Hayta, 2011).

Finansal eğitim sayesinde bireyler finansal piyasalardaki tehlikeli oyunlardan zarar görmeden korunabileceklerdir. Aynı şekilde finansal eğitim sahibi aileler sadece kendi ekonomileri için değil aynı zamanda çocuklarının geleceği için optimal kararlar verebilir seviyeye geleceklerdir. İyi eğitim almış çocuklar geleceğin başarılı bireyleri olmaya aday gösterilebilecekken başarılı bireyler de ülkenin kalkınmasında etkin bir rol üstlenebilirler. İyi yönetilen bir ülke yatırım kayıpları yaşamaz ve yoksullukla mücadele konusunda başarılı bir performans göstermesi kaçınılmaz hale gelir.

Finansal eğitim gerek değişen dünya gerekse sürekli gelişen finansal sistemler açısından zorunlu hale gelmiştir. Bunu destekleyen en güzel örnek ise belirlenmiş katkı esaslı emeklilik planının fayda esaslı emeklilik planının yerini tutması olarak gösterilebilir. Belirlenmiş katkı esaslı emeklilik planlarının temelinde katılımcıların yatırım kararlarını kendilerinin vermesi yani bireyin yatırım riskini tamamen kendisi üstlenmesi esastır. Bu bağlamda birey kararları kendisi vereceğinden yıllardır

birikmiş olan yatırımını çöpe atmamak için finansal eğitim almak zorunda kalmaktadır. Bu zorunluluk hem kendisine hem de topluma fayda sağlayacaktır.

1.3.3.2. Finansal Piyasalara Katkısı

Birikimlerini yatırıma dönüştürmek isteyen eğitimli bireyler, aracı kurumlar sayesinde (mevduat hesapları, yabancı para hesapları ve değerli madenler gibi) tasarruflarını para piyasalarına yönlendirerek değerlendirebileceği gibi borsalar vasıtası ile sermaye piyasalarına yatırım yaparak tasarruflarını ekonomiye kazandırabilir. Böylece kişisel tasarruflar finansal piyasalarda birikerek daha çok değerlenirken, yatırım yapabilmek için nakit arayışı içinde bulunan şirketlere de fon kaynağı sağlanmış olur. Şirket yatırımlarıyla değeri artan kaynaklar ülke ekonomisini desteklerken, yatırımlara bağlı olarak artan istihdam ihtiyacı, işsizlik gibi sosyo-ekonomik problemlerin de çözümlenmesine yardım etmektedir (Özgüler, 2013).

Finansal eğitim sadece bireyler için değil aynı zamanda toplum açısından da büyük önem taşımaktadır. Finansal ürünlerin giderek karmaşık bir hal alması kişilerin finansal güvenliğini olumsuz yönde etkilemektedir. Finansal geleceği tehdit altında olan bireyler rasyonel olmayan finansal kararlarla piyasa dengesini olumsuz bir şekilde etkilemektedir (Mandell, 2006: 1).

Finansal okuryazarlık; finansal kurumları daha etkili, açık ve rekabetçi uygulamalar noktasında da etkilemektedir. Finansal eğitim almış bireyler, aldıkları kararlar aracılığı ile piyasaların denetlenmesine dolaylı olarak yardım etmektedir (OECD, 2009).

Bireylerin kendi ihtiyaçlarına uygun yatırım araçlarını tercih etmeleri bir taraftan finansal piyasalarda yenilikçi, rekabetçi ve yaratıcı finansal araçların geliştirilmesine katkı sağlarken, öte taraftan da bilinçlenen bireylerin borcunu ödeyememe ve iflas etme durumlarını azaltmaya yardımcı olmaktadır. Diğer taraftan ise tasarruf ve yatırım oranlarının artmasına katkı sağlamaktadır. Ayrıca finansal açıdan eğitimli bireyler haklarını koruma konularında bilinçlendikleri için yanlış

veya haksız bir durumla karşılaştıklarında ilgili mercilere iletmekten çekinmeyeceklerdir (Hayta, 2011).

Yaşanılan ekonomik krizlerden hareketle bankalar ve diğer finans kurumlar aşırı riske girebilecekleri durumlar yaşayabilmektedir. Tüketiciler finansal bilgilerinin fazla olması durumunda alacakları riskin farkına varıp aşırı riskten kaçınabilirler. Bununla birlikte bankaların da üstlenecekleri riskte azalmış olacak ve toplumun eğitimli bireyler olması finansal kurumları daha düzgün hareket etmeye itecektir (Gökmen, 2012).

1.3.3.3. Finansal Ekonomiye Katkısı

Finansal eğitim istikrarlı ve sağlıklı bir ekonomi için önemlidir. Bireylerin olumlu yönde alacakları finansal kararlar domino taşı etkisi göstererek hem kendi refahlarının artışında hem de toplumsal refahın artışında önemli bir etken olacaktır.

Bilinçlenen tüketici, piyasanın etkinliğini finansal ürün satın almadan önce iyi bir araştırma yaparak artırmaktadır. Eğitimli ve bilgili yatırımcılar, doğru tercih yaparak uygun olmayan veya çok pahalı finansal ürünlerin piyasadan kalmasına katkı sağlamaktadır (Bernanke, 2012: 1).

Finansal bilgi düzeyi iyi seviyede olan bireyler, daha fazla tasarruf edecekleri ve kaynaklarını daha doğru kullanacakları için ekonomik büyümeye destek olmaktadır. Örneğin, bireysel emeklilik sistemine katılım arttıkça, ekonominin ihtiyaç duyduğu uzun vadeli fonlar birikebilir. Ayrıca, mevduat ve tasarruflar artacağı için finansal kurumların kaynak maliyeti de düşüş gösterecektir (Gökmen, 2012).

Bir ülkede finansal eğitimin gelişmesi;

- ✓ Uygulanan ekonomik politikaları,
- ✓ Sermaye yapısını,
- ✓ Tasarruf düzeyini ve
- ✓ Ekonomik istikrarı pozitif yönde etkilemektedir.

Finansal eğitimle tüketicilerin tasarruf eğilimleri artarken, küçük birikimlerin yatırıma dönüşmesi ile finansal piyasalara katılımı, ülkenin sermaye yapısını

güçlendirmektedir. Güçlü ve süreklilik gösteren bir sermaye yapısı da ekonomik istikrar için vazgeçilmez olacaktır (Özgüler, 2013).

Finansal eğitimin ekonomi açısından katkısına bakıldığında, finansal eğitimin sağlam bir politika çerçevesi, güçlü bir politika iradesi ve kararlılık gerektirdiği görülmektedir. Finansal istikrar ile yakın ilişkisi nedeniyle, finansal eğitim konusunda yapılacak çalışmaların finansal istikrara önemli katkı sağlayacağı aşikardır (Baysa, 2015).

Sonuç olarak tüketiciler mantıklı seçimler yaparak, tasarruflarını ne kadar atlı olarak ellerinde tutmayı finansal piyasalara sunarlarsa, ülke ekonomisinin gelişmesine o kadar katkı sağlamış olacaklardır. Bunun bilincine varmaksa sadece finansal açıdan alınacak kaliteli bir eğitimle gerçekleşecektir.

1.3.4. Finansal Eğitim ile Finansal Okuryazarlık Arasındaki İlişki

Finansal okuryazarlık ile finansal eğitim birbirinden ayrı düşünülemez iki kavramdır. Tüketiciler finansal okuryazarlık davranışını edinebilmek için finansal eğitime ihtiyaç duymaktadır. Alınan finansal eğitim bireye sadece tasarruflarını nasıl yöneteceği konusunda yardımcı olmamakta, aynı zamanda bireyin hayatının her alanında alacağı kararlarda ileriye düşünmesini, mantık çerçevesinde hareket etmesini ve sonucunda beklenmeyen olaylar meydana geldiğinde bu krizi yönetebilmesini sağlamaktadır. Bu düşüncüyü savunan Willis (2008) bir diyagram modeli oluşturmuştur.

Şekil 1: Finansal Eğitim Diyagramı

Kaynak: Willis, 2008

Finansal okuryazarlık, finansal konulara yönelik doğru finansal bilgi kazanılması ve birey olarak doğru nihai kararların alınması noktasında elzemdir. Bu anlayış finansal konular ve kavramlar hususunda bireyin bilgi, tutum ve davranışlarını geliştirme ve olumlu yönde değişmeyi hedef alan resmi finansal eğitim programları yolu ile geliştirebilir (Holden vd, 2009:195).

Ülkemizde gelirleri bakımından üst, orta ve alt düzey gelir grubuna dahil aileler mevcuttur. Özellikle alt ve orta düzey aileler yaşanan ekonomik krizlerden olumsuz yönde etkilenmektedir. Zorlaşan yaşam koşulları ve pahalılık karşısında çıkış yolu bulamamaktadır.

Bilinçli olmak, asgari düzeyde bilgiye sahip olma ve finansal karar vermede kendi kendine yeterli olabilmeyi kapsar. Eğitim de bu kapasiteyi oluşturma aracıdır; yetişkinler ve çocuklar için geniş çaplı finansal eğitim programlarının birçoğu, bu programlara katılanları bankacılık, finans, tasarruf, kredi vb. konularda temel para yönetimi becerileriyle ilgili minimum bilgi seviyesine getirmeyi ve kişisel veya aile farklılığı ile ilgili doğru hedefler koymak ve bu hedeflere ulaşma yöntemleri konusunda yol göstermeyi hedeflemektedir (McCormick, 2009:70-83).

Finansal okuryazarlık ile finansal eğitim ilişkisi bir örnek yardımı ile açıklanabilir; finansal okuryazarlık düzeyinin düşük ve dolayısıyla finansal eğitimin alınmamış olduğu bir aileye büyük ikramiyenin çıkması durumunda bireyler bu parayı hangi yatırım aracıyla değerlendireceklerini bilemedikleri için hatalı yatırım tercihleri yaparak refah kaybının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Oysa finansal eğitim almış bir birey yatırım yönetimi, finansal araçlarla doğru ilişkilerin kurulması ve finansal dolandırıcılıktan korunma gibi konularda daha bilgili olduğu için var olan parayı çeşitli yatırım araçlarına yatırarak riski dağıtmış olacaktır. Bu şekilde sahip oldukları varlıkları çoğaltarak ve geleceğe aktarmış olmaktadır.

Bu anlamda finansal okuryazarlık, finansal eğitim yoluyla bireyler açısından etkili ve doğru kararların verebilmesini ve bunun sonucunda da tüm ekonominin ve bireyin refah düzeyinin yükselmesi için davranışsal motivasyonu artırmayı hedeflemektedir. Bu hedefe ulaşmak için genellikle üç tür finansal eğitim programı bulunmaktadır. Bu bağlamda bireylerin finansal okuryazarlığını artırmaya yönelik

olarak finansal bilgi, davranış ve tutuma yönelik eğitimlerin verilmesi gerekmektedir. Bunlar (Kozup ve Hogort, 2008:127-136):

- **Finansal bilgi açısından:** Enflasyon ve paranın satın alma gücü, kredi maliyeti, basit faiz, bileşik faiz, risk, getiri, tasarruf ve yatırım kararlarında verilecek eğitimler.
- **Finansal davranış açısından:** Satın alma davranışları, ödemeler, kişisel finans konuları, emeklilik planları, bütçe hazırlama, tasarruf, yatırım, finansal ürün seçim, borçlanma konularında uygulanan eğitimler.
- **Finansal tutum açısından:** Olumlu finansal tutum geliştirmelerine yönelik olarak hazırlanacak eğitim programları.

1.4. Literatür Taraması

Finansal okuryazarlığın yatırım kararlarına etkisini araştıran Al-Tamimi ve Kalli (2009), Birleşik Arap Emirliklerindeki yatırımcıların genel olarak finansal okuryazarlıklarının düşük düzeyde olduğunu belirtmişlerdir. Finansal okuryazarlık seviyesinin; iş ortamı aktiviteleri, eğitim seviyesi ve gelir düzeyinden etkilendiği görülmüştür. Yüksek eğitim seviyesi ve gelir düzeyine sahip bankacılık-finans veya yatırım alanlarında çalışan bireylerin diğer insanlara oranla daha yüksek finansal okuryazarlık noktasında olduğu tespit edilmiştir. Ayrıca finansal okuryazarlık ile yatırım kararları arasında anlamlı bir farklılık olduğunu iddia eden yazarlar, yatırım kararlarını etkileyen en önemli faktörlerden birinin de dini nedenler olduğunu savunmuşlardır.

Üniversite öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyini konu edinen Cude vd. (2006) öğrencilerin finansal bilgi ve davranışları nasıl elde ettiklerini ve bazı öğrencileri diğerlerinden daha büyük finansal risk altında bırakan faktörleri araştırmıştır. Bu noktada ebeveynlerin, çocuklarının finansal anlamda sosyalleşmesinde önemli rol oynadığı ortaya çıkmaktadır. Tüm bu sonuçlar kampüs içi finansal eğitimin eksikliğini ortaya koymakta ve finansal eğitimin ders programlarının bir parçası olması gerektiğinin altını çizmektedir. Ayrıca öğrencilerin ve ebeveynlerin, finansal konular hakkında bilgi ve kaynakları bulabilecekleri bir finansal eğitim Web sitesi geliştirilmesi olası çözümler arasında sunulmaktadır.

Demografik faktörlerin finansal okuryazarlığa etkisini irdeleyen Clercq ve Vender (2009), Güney Afrika’da yeminli mali müşavirlik eğitimi alan 903 lisans öğrencisi ile yaptığı çalışma sonucunda finansal okuryazarlık seviyesinin cinsiyet, yaş, dil, gelir ve ırka göre anlamlı farklılıklar gösterdiğini tespit etmiştir. Lusardi vd. 2010 yılında yaptığı çalışma sonucunda da benzer sonuçlar elde etmiş ve finansal okuryazarlığın demografik faktörlerden etkilendiği kanısına varmıştır.

Lusardi ve Scheresberg’ in (2013) yaptığı bir çalışmada; yüksek maliyetle borç edinen tüketicilerin finansal okuryazarlık oranının düşük, matematiksel yeteneklerinin ise zayıf olduğunu tespit etmiştir. Ayrıca finansal okuryazarlık oranı daha yüksek olan tüketicilerin, yüksek maliyetle borçlanma ihtimalinin daha düşük olduğu görülmektedir. Birçok kişinin yüksek maliyetli borçlanma metotlarını kullanmasının altında yatan temel nedenin düşük finansal okuryazarlık düzeyi olduğu ortaya çıkmıştır.

Cinsiyet ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir ilişkinin var olduğunu savunan Almenberg ve Dreber (2015) kadınların erkeklere göre daha düşük finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduklarını vurgulayarak, kadınlar ve erkekler arasında hisse senedi piyasasına katılım ve finansal okuryazarlık düzeyleri arasında var olan farkı incelemişlerdir.

Gutnu ve Cihangir’in (2015) Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi personellerine yaptığı bir çalışmada, katılımcıların %84,7’sinin Dünya’daki ve Türkiye’deki ekonomik ve finansal gelişmelerle yakından ilgilendiği ve %25’inin bu gelişmeleri düzenli olarak takip ettiği, bu konuda hazırlanacak bir eğitim programı olması durumunda katılımın yüksek olacağını ortaya koymuştur. Katılımcıların önemli bir bölümü ekonomik ve finansal gelişmeleri internet ve televizyon gibi kaynaklardan takip ettiği görülmektedir.

Sekita’nın (2011) çalışmasında ise Japonya’da gelir seviyesi düşük bireyler, gençler, eğitim seviyesi düşük bireyler ve kadınların finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olmadığı görülmüştür. Aynı zamanda finansal okuryazarlığın emeklilik planı yapma düşüncesini arttırdığı da elde edilen bilgiler arasındadır.

Nicolini, Cude ve Chatterjee(2013) ise dört ülke arasındaki (Kanada, İtalya, İngiltere ve ABD) finansal okuryazarlık düzeyini analiz etmiştir. Amaç, bir ülkedeki finansal okuryazarlıkla ilgili faktörlerin diğer ülkelere de genelleştirilip genelleştirilemeyeceği ya da her ülkeye özgü ulusal karakteristiklerin ayrı ayrı değerlendirilmesinin gerekli olup olmadığını gün yüzüne çıkarmaktır. Sonuçlar, hane halkının kişisel finans durumları açısından ülkeler arasında ulusal ve kültürel önemli farklılıkların olduğunu göstermiştir. Politika yapıcıların, ülkeleri için finansal okuryazarlık değerlendirme araçları geliştirirken bu farklılıkları göz önünde bulundurmaları tavsiye edilmiştir.

Atkinson ve Messy (2012) 14 ülkede gerçekleştirilen OECD Uluslararası Finansal Eğitim Ağı pilot çalışmasında, sosyo-demografik olarak ülkelerdeki finansal bilgi, davranış ve tutumdaki değişikliklere odaklanmıştır. Araştırma sonucunda genel olarak her ülkenin temel düzeyde bir finansal bilgisinin var olduğu fakat bileşik faiz ve finansal ürünlerin çeşitliliği konularında nüfusun büyük oranın bilgisiz olduğu anlaşılmıştır. Bazı bireyler konuları bilmediklerini itiraf etmek yerine sorulara yanlış cevap vererek, finansal anlamda aşırı güvenli olduklarını zannetmektedir. Ayrıca her ülkede kadınların erkeklere göre daha düşük düzeyde finansal bilgi birikimine sahip olduğu ve bu ülkelerin eğitim çalışmalarına başlamaları gerektiği önerilmektedir.

Loibly ve Hira (2005) bir sigorta acentesinde çalışan beyaz yakalı işçilerin, işveren tarafından sağlanan finansal bültenleri, finansal yayınları ve internet gibi kaynakları kendi çabalarıyla kullanarak finansal bilgi düzeylerini yükseltmeyi ve bu durumun kariyer memnuniyeti üzerindeki etkisini analiz etmiştir. Çalışma sonucunda kendiliğinden öğrenme yönteminde, finansal tatmin ve kariyer memnuniyeti arasında anlamlı bir farklılık olduğu görülmüştür.

Kılıç vd. (2015) Gaziantep üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeyini ölçen bir çalışma gerçekleştirmiştir. Çalışmada öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeyleri farklı demografik özellikleri açısından incelenmiştir. Bulgular sonucunda öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyesi %48 olarak bulunmuştur. Cinsiyet açısından baktığımızda ise erkek öğrencilerin bayan öğrencilere nazaran finansal konularda daha ileri düzeyde bilgi birikimine sahip olduğu görülmüştür.

Öğrencilerin en fazla bilgi sahibi olduğu alanın bireysel bankacılık, en az bilgi sahibi olduğu alanın ise yatırım konusu olduğu tespit edilmiştir.

Temizel ve Bayram (2011); yaptıkları çalışmada, Anadolu Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerinin temel düzeyde finansal okuryazarlık seviyesi belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışma sonucunda Öğrenciler finansal durumlarını yönetmede kendilerini olduğundan daha başarılı olarak algıladığı tespit edilmiştir. Bu tespit, finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesini sağlayacak program içeriklerinin eğitim müfredatlarında yer alması gerektiğini ortaya koymaktadır. Finansal okuryazarlık konusunda yaygın bir eğitim sunabilecek internet araçlarının kullanılması söz konusu eğitime katkı sağlayacaktır.

Kandemir (2018) Adana İlinin Çukurova ilçesindeki bireylerin yatırım konusunda yeteri kadar bilgi sahibi olup olmadığını ve buna ek olarak, tasarruf sahiplerini yatırım ile ilgili karar süreçlerinde hangi faktörlerin etkilediğini analiz etmiştir. Analiz sonucunda anketin tesadüfî olarak uygulandığı işletmelerin, esnafların, öğrencilerin ve emeklilerin finansal okuryazarlık oranının düşük seviyede olduğu anlaşılmıştır. Bireylerin yatırım konusunda başarılı olamamalarının nedenleri; gelecek kaygısı, gelirlerinin günlük yaşamları için yetersiz kalması ve finansal ürünlere olan ilgisizlik olarak sıralanmaktadır. Yazar bu durumun iyileştirilmesi için finansal eğitime önem verilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Güler (2015) yaptığı çalışmada hane halkının mevcut finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi ve bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ile demografik özellikleri arasındaki farklılığın ölçülmesini amaçlamıştır. Bunlara ek olarak tüketicilerin finansal okuryazarlık düzeyinin, borçlanma ve tasarruf davranışını nasıl etkilediği ölçülmek istenmiştir. Bu bağlamda Sakarya ilinde ikamet eden ve finansal anlamda tüketici olan 453 kişiye anket yapılmıştır. Araştırmanın sonuçlarına göre hane halkının yarısından fazlasının finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu ve finansal okuryazar olma durumu ile demografik özellikler ve tasarruf davranışı arasında anlamlı farklılık olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analizlerin sonucunda finansal okuryazarlık düzeyi ile borçlanma davranışı arasında herhangi bir farklılık saptanamamıştır.

Öztürk (2014); Süleyman Demirel üniversitesindeki akademik personellerin finansal okuryazarlık oranının ölçülmesi üzerine yaptığı çalışmada 325 kişilik bir örneklem kullanmıştır. Çalışmanın amacı akademik personelin finansal bilgi, finansal davranış ve finansal tutum sorularına vermiş oldukları cevaplarla finansal okuryazarlıkları belirlenmeye çalışılmıştır. Yapılan analizler sonucunda akademik personellerin finansal okuryazarlık düzeylerinin iyi olduğu, fakat finansal eğitime ihtiyaç duydukları ortaya çıkmıştır.

Küçükaslan (2017) Kayseri ili serbest muhasebeci ve mali müşavirler üzerine yaptığı çalışmada, 102 Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavir' in finansal okuryazarlık düzeylerini tespit etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın genel amacı ise finansal sistem dahilinde bulunan meslek elemanlarının finansal okuryazarlığa verdiği önem ve finansal okuryazarlığın sistemdeki yerinin tespitine ışık tutmaktır. Araştırma neticesinde belli niteliklere sahip Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler arasında finansal okuryazarlık düzeyinde farklılıklar olduğu ortaya konmuş, söz konusu farklılıkların en dikkat çekicisi olarak da mesleki deneyimin artması ile finansal okuryazarlık düzeyinin artış gösterdiği olmuştur. Bunun yanı sıra cinsiyet ve eğitim durumuna bağlı olarak finansal okuryazarlık düzeyinin anlamlı şekilde değiştiği gözlenmiştir.

Er vd. (2014) finansal kavramları ve teknikleri tanıma imkânı daha yüksek olan İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi öğrencilerine karşılık, sayısal analizlerin eğitim içeriğinde daha fazla yer aldığı Mühendislik Fakültesi öğrencilerinin finansal okuryazarlıklarını karşılaştırdığı çalışmada, öğrencilerin %31,7 sinin yüksek, %30,1 inin orta, %16 sınıfın ise düşük düzeyde finansal okuryazarlığa sahip olduğu tespit edilmiştir. Yapılan analizler sonucunda öğrencilerin eğitim alanları (sözel: iktisadi ve idari bilimler fakültesi ve sayısal: mühendislik fakültesi) ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu ortaya çıkmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIK FAALİYETLERİNİ YÜRÜTEN KURUMLAR

2.1. Türkiye’de Finansal Okuryazarlık Çalışmaları

Finansal eğitim, tüketicilerin tasarruf ve yatırım kararlarını bilinçli olarak vermeleri ve olası tehlikelerden korunmaları açısından önemli bir kavramdır. Aynı zamanda finansal eğitim finansal farkındalığı artırmakta, bireylerin artan sorumluluklarının ve aldıkları risklerin bilincine varılmasına katkı sağlamaktadır (www.tcmb.gov.tr: 2011).

Bireylerde finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesi ya da asgari finans kültürünün oluşturulması sürecinde, finansal eğitim konusunun stratejik önemi bulunmaktadır. Finansal eğitim konusu; hane halkının yatırım, kredi yönetimi, borç ve tasarrufun yanı sıra finansal dolandırıcılıktan korunmaya yönelik sistematik eğitim faaliyetlerinin tümünü içermektedir (Altıntaş,2009:157).

Dünya çapında yapılan araştırmalarda finansal okuryazarlık oranının yüksek olmadığı görülmektedir. Bu durum gelişmiş ülkelerde de benzerlik göstermektedir. Finansal okuryazarlığa ulus, demografik faktörler, cinsiyet, meslek ayrımı yapmadan tüm bireylerin ihtiyacı olduğu görülmektedir. OECD ülkelerinden bazıları bu ihtiyacı fark ederek vatandaşlarının özellikle de eğitim çağındaki çocukların ve gençlerin finansal okuryazarlık eğitimi almaları konusunda çalışmalarda bulunmuşlardır. Bu çalışmaların bir bölümünde finansal piyasalar ile ilgilenen yatırımcı-müşteri-tüketici rolündeki yetişkinler baz alınırken, bazılarında ise okul öğretim programları ele alınarak eğitim çağındaki öğrencilere ulaşmak hedeflenmiştir (Özkale, 2018: 29).

Finansal okuryazarlık faaliyetleri ile ilgili ülkemizde birçok kurum birbirinden bağımsız veya ortak işbirliği içerisinde farklı projeler gerçekleştirmektedir. Son zamanlarda konunun önemi daha iyi fark edildiğinden Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB), Borsa İstanbul, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşlar Birliği (TSPAKB), Türkiye Odalar, Borsalar Birliği

(TOBB), bazı düzenleyici ve denetleyici kurumların finansal okuryazarlık ve finansal eğitim ile ilgili dikkat çekici çalışmalar yaptığı gözlemlenmektedir.

2.1.1. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB)

Ülkemizde finansal sektörün henüz büyüme evresinde olduğu göz önüne alındığında, finansal eğitimin bu safhada ele alınmasının, hem finans sektörünün iyi bir şekilde gelişmesine hem de ekonomik açıdan gelişme göstermesine ve toplumsal refaha ciddi fayda sağlayacağı aşikardır (TCMB, 2011: 93). Finansal okuryazarlığın fiyat istikrarına ve finansal istikrara olan katkısı göz önüne alındığında diğer merkez bankaları gibi TCMB'nin de finansal okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik çalışmalar yapması kaçınılmaz olmaktadır. Bu çerçevede, dünyadaki diğer faaliyetlerle orantılı olarak, TCMB de ekonomik eğitim faaliyetlerinden farklı olarak finansal eğitim çalışmalarına da yönelmeye başlamıştır (Karataş, 2017:101).

Finansal eğitim alanında çeşitli çalışmalar ve araştırmalar yapılmaktadır. Bunlardan birisi olan Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (OECD) bünyesinde oluşturulan Finansal Eğitime Yönelik Uluslararası İşbirliği (International Network on Financial Education- INFE) üyesi olan Merkez Bankası senede iki defa gerçekleştirilen INFE toplantılarına eşlik etmekte ve aktif bir rol oynamaktadır. Ek olarak bu platform çerçevesinde 2009 yılında gerçekleştirilen Finansal Eğitim Ulusal Stratejisi (National Strategy on Financial Education) alt grubunun 15 üyesinden biri olmuştur. INFE'nin temel faaliyet alanları, finansal eğitim için ulusal çapta bir strateji gerçekleştirilmesi, finansal okuryazarlık düzeyinin ölçülmesi, okullarda finansal eğitim, finansal tüketici hakları, finansal eğitim çalışmalarının incelenmesi ve finansal eğitim gibi alanlara yoğunlaşmaktadır. INFE çalışma programlarını geliştirerek, finansal okuryazarlık anketleri ile küresel ölçekte bilgi edinme ve değerlendirme için karşılaştırmalı analiz ve araştırma yapmaya başlamıştır. INFE'nin bu faaliyetleri küresel çapta kabul edilmektedir (TCMB, 28.11.2018).

Bu çalışmalarına ek olarak Merkez Bankası; Türkiye'de finansal farkındalık oluşturulması ve finansal erişime katkı sağlaması amacıyla bir adım atılması yolunda Sermaye Piyasası Kurulu ile ortak olarak gerçekleştirdikleri 9-11 Mart 2011 tarihleri arasında İstanbul'da "Finansal Eğitim ve Finansal Farkındalık: Zorluklar, Fırsatlar ve

Stratejiler” adlı bir uluslararası konferans düzenlemiştir. Kongrede finansal eğitim ve finansal istikrar ilişkisi, finansal eğitim konusunda küresel finansal krizin yarattığı ivmelenme, finansal eğitim konusunda uluslararası platformda yapılan çalışmalar, çeşitli ülkelerin tecrübeleri, karşılaşılan güçlükler, bunlara yönelik oluşturulan çözüm önerileri ve elde edilen sonuçlar tartışılmıştır. Ayrıca finansal eğitim konusunda bir ulusal strateji oluşturmanın ve finansal okuryazarlık seviyesinin ölçülmesi ve değerlendirilmesinin önemi, Türkiye’de finansal eğitim konusunda yapılan çalışmalar ile finansal eğitimde kurumlar arasındaki işbirliğinin önemi ve toplumun farklı kesimlerine yönelik finansal eğitim programları konuları da incelenmiştir (TCMB, 28.11.2018).

Ayrıca Mart 2011’de Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim kitapçığını yayınlanmış ve kitapçığın Türkiye’de dağıtımını gerçekleştirmiştir.

“Finansal Erişim, Finansal Eğitim ve Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları” çerçevesinde Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), “Tasarruf Bilincinin Artırılması ve Kuruş Kullanımının Özendirilmesi” ve “Medya Çalışanlarının İhtiyaç Duyulan Finansal Konularda Bilgilendirilmesi” faaliyetlerinden görevli kuruluş olarak belirlenmiş ve bu doğrultuda çeşitli faaliyetler ve etkinlikler gerçekleştirilmiştir. “Tasarruf Bilincinin Artırılması ve Kuruş Kullanımının Özendirilmesi” faaliyeti kapsamında, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Türkiye ekonomisinin önemli bir yapısal amacı olan ve uzun yıllardır düşük oranlarda devam eden yurt içi tasarruf miktarının yükseltilmesini ve kuruş kullanımının artırılması planlanmaktadır. “Tasarruf Kuruşla Başlar” sloganı ile faaliyete geçirilen farkındalık kampanyasının birinci amacı, tasarruf alışkanlıklarının çocuk yaşlarda kazanılmasından hareketle, kuruş kullanımının teşvik edilerek çocuklara tasarruf kültürünün aşılması ve bilinçlilik seviyelerinin artırılmasıdır. Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB), bu doğrultuda gerçekleştirilen çeşitli eğitim araç gereçleri ve oyunlar yardımıyla Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) tarafından gerçekleştirilen “23 Nisan Uluslararası Çocuk Şenlikleri’ne” bilgilendirme stantları kurularak katılım sağlamıştır. Türkiye Cumhuriyeti Merkez

Bankası ayrıca bahsedilen çalışmalar kapsamında; “II. Child and Youth Finance International Summit” (II. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansmanı Zirvesi), “I. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Zirvesi” ve “5. İzmir İktisat Kongresi” faaliyetlerinde de görev almıştır. Proje kapsamında TRT tarafından yayımlanan TRT Çocuk Dergisi ile ortaklık dönemi başlatılmıştır.

Yapılan bu ortaklık çerçevesinde aylık olarak yayımlanan derginin her sayısında, kuruş kullanımı ve tasarruf kültürü, birikim, bilinçli tüketim, vb. temel kavramları 8-12 yaş aralığındaki çocuklara anlatabilmek için “Kuruş Ailesi” çizgi öykü serisi hazırlanmıştır. Bunlara ilaveten kampanya bünyesinde ilköğretim okulları ziyaret edilmiştir. Gerçekleştirilen bu ziyaretlerde öğrencilere, eğitim araç gereçleri dağıtılmış; sınıflarda tasarruf kültürü, kuruşlar, kumbara alışkanlığı gibi kavramlara dikkat çekilen eğitim faaliyetleri hayata geçirilmiş ve tasarruf temalı çizgi filmler izletilmiştir.

Tüm bunlara ek olarak Merkez Bankası, finansal istikrar raporu, diğer yayınları ve açıklamaları ile yatırımcıların makul bir şekilde borç yükünü üstlenmeleri, finansal enstrümanları amaçlarına uygun olarak kullanmaları, kur riski taşımaları, tüm ekonomik birimlerde risk yönetimi hakkında bilinçlendirilmesi kapsamında kriterlerde bulunmaktadır. Toplumda risk yönetimi kültürünün yerleştirilmesine ve kamuoyunda finansal konulara dikkat çekilmesine yönelik olarak Merkez Bankası Stratejik Planı'nın da bir görevidir (TCMB, 29.11.2018).

Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası finansal okuryazarlığa ve ekonomi eğitimine katkıda bulunmak ve halkın her kesimine ekonomiyi ve para politikasını anlatmak için “Herkes İçin Ekonomi” adıyla bir proje başlatmıştır. Bu proje çerçevesinde TCMB ekonomi eğitiminin matematik ve dil bilgisi gibi erken yaşlarda başlaması gerektiği düşüncesinden hareketle, ilkokul öğrencilerinden başlamak üzere farklı kesimlere para, enflasyon, merkez bankası kavramlarını öğretmek amacıyla ekonomi eğitimi konusunda aktif bir rol oynamaya başlamıştır. Bu çalışmanın bir ayağını ilkokul öğrencileri oluştururken diğer kesimini ise üniversite öğrencileri oluşturmaktadır (TCMB Bülten, 2017: 4).

Bunların yanı sıra, “Herkes İçin Ekonomi” projesiyle ekonomiye ve merkez bankacılığına karşı ilgi ve alakayı güçlü tutmak, bilgi ve farkındalık oranını artırmak için her bir hedef kitleye yönelik içerikler üretmekte, farklı yaş gruplarına hitap eden çeşitli aktiviteler ile Merkez Bankası ve çalışmaları konusunda bilgilendirme yapmayı hedeflemektedir (TCMB, 29.11.2018).

TCMB aynı zamanda “Paranın Yolculuğu”, “Para Hakkında Merak Ettiğin Her Şey” adlı kitapçık ve “Fiyat İstikrarı Sizin İçin Neden Önemli” adlı broşürleri yayımlayarak ilkökul öğrencilerinin de temelden para, birikim gibi konulara hâkim olmasını amaçlamıştır.

2.1.2. Sermaye Piyasası Kurulu (SPK)

Sermaye Piyasası Kurulu, birikimlerin menkul kıymetlere yatırılarak bireylerin iktisadi kalkınmaya etkin ve yaygın bir şekilde katılmasını sağlamak ve sermaye piyasasının güven, açıklık ve karlılık içinde çalışmasını, yatırım sahiplerinin hak ve yararlarının korunmasını düzenlemek ve kontrol altına almak amacıyla 1981 yılında çıkarılan 2499 sayılı Sermaye Piyasası Kanunu ile kurulmuştur (SPK, 02.12.2018).

Sermaye Piyasası Kurulunun Kurumsal İletişim Dairesince bireylerle, kurumların elinde atıl olarak bulundurduğu birikimlerini sermaye piyasalarına daha fazla yönlendirmesi, sermaye piyasasında fon arzının elde edilebilmesi amacıyla toplumda bir sermaye piyasası kültürünün oluşturulması, sermaye piyasalarına olan güvenin ve farkındalığın artırılması başka bir deyişle finansal okuryazarlığın artırılmasına yönelik faaliyetler sürdürülmektedir (SPK, 2013: 102).

Sermaye Piyasası'nın faaliyetleri ve tasarruf sahibi bireylerin hak ve yararlarını koruma yönündeki amaçları aşağıdaki gibi özetlenebilir (SPK, 02.12.2018);

- Sermaye piyasalarının ve kurumlarının işleyiş kurallarını belirlemek,
- Piyasadan fon kullanan şirketlerin belli kurallara uygun olarak en iyi şekilde yararlanmalarını sağlamak,
- Sermaye piyasasına yatırım yapan bireylerin hak ve yararlarını korumak,
- Piyasaların adaletli ve etkin çalışmasını sağlamak.

Bahçuvan'a göre "Türk halkının yatırım alışkanlıklarını gözlemlediğimizde, geleneksel yatırım araçlarına yönelme konusunda geçen yıllar içinde çok büyük bir değişikliğin yaşanmadığı görülmektedir. Emlak, altın ve döviz, Türk halkının büyük bir kısmının en gözde yatırım aracı olarak ortaya çıkmaktadır. Bu yatırım araçlarına yönelmenin altında yatan temel neden ise, bu yatırımların uzun dönemde değerini korumasından kaynaklanmaktadır" şeklinde belirtmiştir.

Birçok yatırımcı hisse senetlerini kısa vadede yüksek getiri kazandıran araçlar olarak görmektedir. Fakat bu şekilde düşünen çoğu tasarruf sahibi zarara uğramaktadır. Bu düşüncenin altında yatan temel neden, eğitim müfredatında sermaye piyasaları eğitiminin veya finansal okuryazarlığın neredeyse hiç olmayışı yatmaktadır. Birçok yatırımcı sermaye piyasalarında yatırım yaparken bu konu hakkında en temel bilgiden bile yoksun bulunmaktadır. Çoğu tasarruf sahibi yatırım yaptığı şirket hakkında araştırma yapmadan, o şirketin gelecek hakkında ne hedeflediğini bilmeden hisse senedi yatırımında bulunmaktadır (Satoğlu, 2014: 57).

Ülkemizdeki finansal eğitim konusuna bakıldığında çoğu kurumun sorumlulukları ve görevleri doğrultusunda, konu üzerinde çeşitli faaliyetler gerçekleştirdiği görülmektedir. Bununla birlikte, yapılan çalışmaların etkinliğinin ve tutarlılığının artırılması için, kurumların ortaklık içinde uyumlu bir şekilde hareket etmesi önem taşımaktadır. Bu kapsamda ulusal bir strateji olarak belirlenen İstanbul Finans Merkezi Projesi kapsamında 2010 yılından itibaren SPK liderliğinde birçok sermaye piyasası kurumunun işbirliği ile birden çok proje hayata geçirilmiştir (Altaş, 2012: 8).

Bu faaliyetleri aşağıdaki gibi sıralanabilir (SPK, 03.12.2018).

- Ülkemizdeki finansal okuryazarlık oranı ile sermaye piyasası farkındalığını artırmaya yönelik eğitim ve tanıtım çalışmalarında bulunmak, sermaye piyasasının ulusal ve uluslararası tanıtımını yapmak ve bu doğrultuda İstanbul'un uluslararası finans merkezi olması hedefine katkı sağlayacak ortak bir yaklaşım amaçlayan "Yatırımcı Seferberliği"ni başlatmak amacıyla sermaye piyasası kurumları 5 Mart 2012'de; Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Borsa İstanbul (BİST), Türkiye Sermaye Piyasası

Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB), Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası (VOB), Takasbank, Merkezi Kayıt Kuruluşu (MKK), İstanbul Altın Borsası (İAB), Türkiye Kurumsal Yatırımcı Yöneticileri Derneği ile Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu (TKYD), Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu (SPL) arasında Yatırımcı Seferberliği İşbirliği Protokolü imzalanmıştır.

- Nisan 2012’ de çocuklar ve gençlere yönelik finansal farkındalık oluşturmak, onların bireysel farkındalıklarını artırmak, aile bireylerine ekonomik katkıda bulunmak, toplum içindeki statülerini yükseltmek amacı taşıyan Child and Youth Finance International(CYFI) tarafından düzenlenen “CYFI Reshaping the Future of Finance-CYFI Finansmanın Geleceğini Yeniden Şekillendirmek” konulu zirve Amsterdam/Hollanda’da gerçekleştirilmiştir. CFYI zirvesi çerçevesinde düzenlenen, çocuklara ve gençlere yönelik finansal eğitim çerçevesinde en iyi uygulamaların yarıştığı etkinliğe, 2011 yılından beri sermaye piyasası konusundaki bilgi ve farkındalığı güçlendirmek amacıyla ilköğretim ve ortaöğretim öğrencilerine yönelik olarak düzenlediği kompozisyon yarışması projesi ile katılan SPK, ülke kategorisinde ikinci olmuştur.
- Ocak 2013’ te Anadolu Üniversitesi ile SPK arasında, sermaye piyasaları konusunda bilgi ve farkındalık oranının artırılarak bilinçli bir yatırımcı toplumunun oluşturulması ve tarafların ihtiyaç duyduğu konularda teorik ve pratik bilgi birikiminin paylaşılmasına yönelik işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla bir anlaşma imzalanmıştır.
- Şubat 2013’ te SPK ve BİST’ in yardımıyla Anadolu Üniversitesi tarafından sürdürülen, tasarruf araçlarında seçeneklerin tanıtılması amacıyla finansal okuryazarlık e- sertifika programı başlatılmıştır.

- Şubat 2014’ te Milli Eğitim Bakanlığı ile SPK Yenilik ve Eğitim Teknolojileri Genel Müdürlüğü Arasında İşbirliği anlaşması imzalandı. Anlaşma çerçevesinde gerçekleştirilecek eğitim faaliyetleri ile finansal eğitimin toplumun tüm kesimlerine yaygınlaştırılması, finansal okuryazarlık kapasitesinin geliştirilmesi ve finansal mali kararların daha sağlıklı alınarak finans piyasalarının gelişmesine ve yoğunlaşmasına katkı sağlanması amaçlanmaktadır.

Son olarak kayda değer üniversite etkinliklerinden biri de, Sermaye Piyasası Kurulu, BİST, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB) gibi kuruluşların katılımıyla gerçekleşen, sermaye piyasalarıyla ilgili ayrıntılı ve uygulamalı bilgilerin aktarıldığı “ 7 Bölge 7 Üniversite Sertifikalı Eğitim Semineri” olmuştur (Satoğlu, 2014: 61).

Sermaye Piyasası Kurulu finansal eğitimi sadece piyasanın ve ülkenin gelişmesi için değil aynı zamanda üniversite öğrencilerinden ilkökul öğrencilerine, ev hanımlarından emeklilere kadar herkese ulaşmak ve finansal okuryazarlık düzeyinin yükselmesini sağlamak için de yapmaktadır. Çünkü finansal okuryazarlığa yediden yetmişe herkesin ihtiyacı vardır.

2.1.3. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER)

Türkiye’nin alanındaki ilk kuruluşu olan Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER), Kasım 2012’de Özlem Denizmen başkanlığında kurulmuştur. FODER, özel sektör, devlet ve diğer sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yaparak ülke genelinde bireylerin finansal okuryazarlık, finansal erişim farkındalıklarını ve olanaklarını oluşturabilmek için; bilinçlendirme, eğitim, araştırma, uygulamalara destek politikalar üretilmesi çalışmaları yapmaktadır. Derneğin ilk amacı finansal okuryazar bir Türkiye için ekosistem oluşturmak olup aynı zamanda tasarruf bilincini yaygınlaştırmayı ve herkesi bankacılık sistemlerine dahil etmektir. FODER’in hedefi aşağıdaki gibi sıralanabilir (FODER, 03.12.2018);

- Bankacılık dışındaki nüfusta %10’luk bir artış sağlamak,

- Hem bankacılık sisteminin yaygın olarak kullanılmasına, hem de yatırım oranlarının yükselmesine katkıda bulunmak,
- Finansal okuryazarlığın eğitim sistemine dahil edilmesini sağlamak,

FODER aynı zamanda finansal sisteme dahil olmak ve mali yatırımlar ile tasarruf konularında kadınlar ve çocuklar başta olmak üzere bilgilendirilmelerine yardımcı olmak için rotalar belirleyip uygulamalar yapmayı amaçlamaktadır. FODER, finansal okuryazarlıkla ilgili çocuklara, öğrencilere, ev hanımlarına, çalışanlara vb. birçok kesime hitap eden faaliyetler gerçekleştirmektedir. Bunlar (FODER, Erişim Tarihi: 04.12.2018);

2013 yılında FODER ve Türk Ekonomi Bankası ortaklığı ile 1.Finansal Okuryazarlık ve Erişim Zirvesi düzenlenmiştir. 2014 yılında ikincisi düzenlenen zirvede ise Türkiye’de finansal okuryazarlık alanında ortak bilinç ve gündem yaratmayı amaçlayan halk, özel sektör, sivil toplum temsilcileri, akademisyenler ve dünya genelinde konuk konuşmacılar ile içinde bulunulan durum tartışılmıştır. 15 Ocak 2017 yılında ise üçüncüsü hayata geçirildi. Zirvede BES’ in öneminden bahsedilirken finansal okuryazarlık seviyesinin artırılmasının bireysel emeklilik sistemine de katkısı olduğu belirtildi.

FODER ve Lüleburgaz Belediyesi iş birliğinde gerçekleşen “Bütçesini Bilen Kadınlar” projesi ile kadınları finansal okuryazarlık konusunda bilinçlendirmek ve ekonomiye katılımlarını sağlamak için finansal okuryazarlık seviyesinin yükseltilmesi amaçlanmıştır.

CYFI (Child&Youth Finance International) tarafından başlatılan ve iş birliği içindeki kuruluşlarla tüm dünyada eş zamanlı gerçekleştirilen “Küresel Para Haftası” (Global Money Week) kapsamında FODER gönüllüleri aracılığı ile 9-23 yaş grubunda olan çocuklara ve gençlere finansal okuryazarlık farkındalığı seminerleri verilmiştir. Bu seminerlere katılım 2013 yılında 5.000, 2014 yılında 10.000, 2015 yılında 25.000 kişi, 2016 yılında 30.000 kişi, 2017 yılında 20 bin kişi, 2018 yılında 15 bin kişi olarak gerçekleşmiştir.

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) tarafından, Visa (NYSE:V) ve Türkiye'deki 22 bankanın yardımıyla "Paramı Yönetebiliyorum" projesi çerçevesinde "Türkiye Finansal Okuryazarlık Araştırması" yapılmıştır. Bu araştırmayla, Türkiye'de genel kamuoyunun finansal okuryazarlık düzeyinin tespit edilmesi, finansal ürün ve hizmetler konusunda sahip olunan bilgi düzeyinin belirlenmesi hedeflenmiştir.

Bunlara ek olarak FODER; "Bütçesini Bilen Çiftçiler", "Evin Hesap Uzmanı Kadın", "Parayön", "Bütçesini Bilen Çocuklar", "Bütçesini Bilen Gençler" gibi birçok projeyi hayata geçirerek, toplumda finansal okuryazarlık konusunda farkındalık oluşturmayı ve çocuklardan kadınlara herkesin finansal okuryazarlık seviyesini artırmayı amaçlamaktadır.

2.1.4. Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (TSPB)

Kamu kurumu niteliğinde, öz düzenleyici bir meslek kuruluşu olan Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği, Sermaye Piyasası Kanunu ile 11 Şubat 2001'de kurulmuş ve Nisan 2001'de faaliyete geçmiştir. Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (TSPBAK) adı altında kurulan Birlik, yeni sermaye piyasası kanunu ile beraber 2014 yılında Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği adını almıştır. Birliğin Ağustos 2014 itibariyle 43'ü banka, 48'i yatırım ortaklığı, 42'si portföy yönetim şirketi ve 98'i aracı kurum olmak üzere toplam 231 kuruluşu bünyesinde barındırmaktadır (TSPB, 04.12.2018).

2014 Türkiye Sermaye Piyasaları Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB) portföy yönetim şirketleri ve yatırım ortaklıklarının katılımıyla yeni üyelik yapısına kavuşarak Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği'ne (TSPB) dönüşmüştür.

İlki 2017 yılında gerçekleştirilen Dünya Yatırımcı Haftası'nın, ikincisi 1-7 Ekim 2018 tarihleri arasında düzenlenmiştir. Etkinlik, Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Borsa İstanbul (BIST) ve Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği (TSPB) işbirliğinde gerçekleşmiştir. TSPB'nin finansal eğitim alanında gösterdiği bu çalışmada amaç, sermaye piyasasına yönlendirilen tasarruf miktarında ve bu piyasaya yatırım yapan yatırımcı sayısında artış sağlamak olup, piyasalarımızı daha

gelişmiş, daha derin ve istikrarlı hale getirmektir. Aynı zamanda düzenlenen faaliyette teknolojinin, finansal erişimin hızla yaygınlaşması açısından önemi vurgulanmıştır (TSPB, 04.12.2018).

Türkiye Sermaye Piyasaları Birliği'nin finansal eğitimle ilgili yaptığı çalışmalara ek olarak tasarruf ve yatırım bilincini geniş kitlelere aşılama amacıyla Haziran 2013 yılında www.paramveben.org sitesi kurulmuştur. Sitede, bireyleri yatırım ve tasarrufa yöneltecek bilgiler yer almaktadır ve dikkat edilmeyen harcamaların neler doğuracağı hatırlatılarak, bilinçli bir birey olmaya dikkat çekmektedir. Sitede sokak röportajları, gerçek hayattan başarı hikayeleri, ünlülerle yapılan röportajlar ve "Kamera Elinde Geleceğin Cebinde" adlı kısa filmler yer almaktadır. Site 2017 yılında sadece ülke içinden değil aynı zamanda ABD, Almanya, Bulgaristan, Rusya, Azerbaycan, Brezilya ve Hollanda gibi birçok ülkeden de ziyaret edilmektedir (<http://paramveben.org/>, 04.12.2018).

2.2. Dünya' da Finansal Okuryazarlık Çalışmaları

Finansal okuryazarlık kavramı bireylerin finansal konularda bilgi sahibi olmasında, finansal ürün ve hizmetlere ulaşabilmelerinde ve finansal kararlar almalarında önemli bir rol üstlenmektedir. Finansal okuryazarlık sadece Türkiye'de değil, aynı zamanda dünya genelinde de önemi anlaşılan ve üzerinde birçok çalışma yapılan bir konu haline gelmiştir. Finansal okuryazarlık kavramının öneminin anlaşılması ile birlikte bazı uluslararası kurumlar gerekli çalışmaları yürütmeye başlamışlardır. Özellikle son on yılda gelişmiş ülkeler başta olmak üzere finansal eğitim ile ilgili faaliyetlerin arttığı gözlemlenmektedir. Bu durum aynı zamanda Finansal okuryazarlık oranının düşüklüğünün sadece Türkiye'ye özgü bir sorun olmadığını da kanıtıdır. Bu konulara ilişkin bilgiler ilerleyen bölümlerde detaylı bir şekilde verilecektir.

2.2.1. Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD)

Misyonu dünyanın dört bir yanındaki insanların ekonomik ve sosyal refahını artıracak politikaları teşvik etmek olan Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü 30 Eylül 1961 yılında kurulmuştur. Örgüt, ticaret, tarım, eğitim, finans, yatırım, enerji,

çevre, yönetim, göç, bilim ve teknoloji gibi ekonomik ve sosyal konularda faaliyetlerini sürdürmektedir. Bugün bünyesinde yer alan 36 ülke (Avustralya, Avusturya, Belçika, Hollanda, Kanada, Şili, Çek Cumhuriyeti, Danimarka, Estonya, Finlandiya, Fransa, Almanya, Yunanistan, Macaristan, İzlanda, İrlanda, İsrail, İtalya, Japonya, Kore, Litonya, Litvanya, Lüksemburg, Meksika, Yeni Zellanda, Norveç, Polonya, Portekiz, Slovak Cumhuriyeti, Slovenya, İspanya, İsveç, İsviçre, Türkiye, Birleşik Krallık, Amerika Birleşik Devletleri) ile birlikte sorunları tanımlamak, tartışmak, analiz etmek ve sorunlara çözüm önerileri getirmek için birbirleriyle uyumlu bir şekilde faaliyetlerini sürdürmektedir (OECD, 07.12.2018).

OECD, finansal eğitim faaliyetlerinin önde gelen uluslararası kuruluşlarından biridir. OECD'nin 2003 yılında başlattığı büyük proje çerçevesinde, üye ülkelerde ve bazı üye olmayan ülkelerdeki finansal eğitim programları incelenmeye başlanmıştır. Projenin ilk aşamasında, şu anda faaliyette olan eğitim programlarının etkinliği değerlendirilerek finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için stratejiler oluşturulması öngörülmüştür. İkinci aşamada ise, düzenleyicilere ve bireylere yardımcı olabilecek broşürlerin yayımlanması amaçlanmıştır. Bu aşama çeşitli ülkelerdeki tüketicilerin de finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesini içermektedir. OECD finansal eğitim projesi üç ana eksen üzerinde şekillenmektedir. Bunlar; dünya genelinde finansal eğitim gelişmeleri üzerine temel uluslararası analitik araştırma ve çalışmaların yayımlanması, finansal eğitim ve farkındalık üzerine standart koyucu faaliyetler ve uluslararası işbirliğinin ve farkındalığın artırılmasıdır (Gökmen, 2012: 82).

OECD'nin finansal okuryazarlık çerçevesinde gerçekleştirdiği faaliyetler aşağıdaki gibidir;

OECD finansal eğitim konusunda özellikle de sigortacılık sektörü ve özel emeklilik alanında finansal eğitim araştırmalarına öncülük etmektedir. Ayrıca OECD web sitesi akademik düzeyde çok önemli bir veri ve bilgi kaynağı sunmaktadır. Bu web sitesinde;

- Finansal eğitim konusunda üye ülkelerin hükümetlerine tavsiyeler verilmekte,

- Üye ülkelerde uygulanan finansal eğitim projelerinin ayrıntıları bulunmakta,
- Finansal okuryazarlık ile ilgili çalışmalar yer almakta,
- Finansal eğitim hizmeti verme ilkeleri ve bunlara benzer konu başlıkları hakkında veriler bulunmaktadır (Hayta, 280).

Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) tarafından verilen “Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı” (Programme for International Student Assessment-PISA), finansal okuryazarlığı değerlendiren ilk büyük ölçekli uluslararası çalışmadır. PISA, zorunlu eğitimin ötesinde öğrencilerin yaşama hazır olmalarını ve özellikle de birçok ülkedeki 15 yaşındaki gençlerin matematik, okuma ve bilim alanındaki bilgi ve becerilerinin yanında finansal bilgilerini ve bu bilgileri finansal problemlerde kullanabilme becerilerini ölçmektedir. Böylece, politika yapıcıların ve diğer paydaşların kanıta dayalı kararlar vermek için kullanabilecekleri zengin bir karşılaştırmalı veri seti sağlayabilmektedir. Finansal okuryazarlıkla ilgili uluslararası karşılaştırmalı veriler, “gençlerin daha küresel ve daha karmaşık hale gelen yeni finansal sistemler için ne kadar hazır oldukları” ve “gençlerin finansal okuryazarlık açısından kimleri lider kabul ettiği” gibi sorulara cevap verebilmektedir. 2012 yılında 65 katılımcı ülkeden öğrencilerin ve ekonomilerin, geleceğe yönelik finansal kararlar ve planlar yapmak için gerekli olan bilgi ve becerilere sahip olma derecelerini değerlendirmiştir (PISA, 2012: 143).

OECD, hükümetlerin düşük finansal okuryazarlık düzeylerinin potansiyel sonuçları hakkında ortaya çıkan endişelerini gidermek için geniş kapsamlı bir finansal eğitim projesi başlatmıştır. Bu proje OECD Finansal Piyasalar Komitesi (CMF) ve Sigorta ve Özel Emeklilik Komitesi (IPPC) tarafından Eğitim Politikası Komitesi dahil olmak üzere diğer ilgili kurumlarla koordineli olarak hizmet vermektedir (PISA 2012: 141). Finansal eğitim konusundaki bu kapsamlı projenin başlatılmasıyla 2002 yılında finansal okuryazarlığın önemini resmen tanınmıştır. 2008 yılında, proje, OECD Uluslararası Finansal Eğitim Ağı (INFE) oluşturularak daha da geliştirilmiştir. Bugün OECD-INFE, 115'i aşkın ülkede, merkez bankaları,

finans bakanlıkları ve eğitim bakanlıkları dahil olmak üzere 260 kamu kurumundan yüksek düzeyde üyeliğe sahiptir. OECD-INFE, ülke deneyimlerini paylaşmak, veri toplama ve politika analizleri yapmak üzere yılda iki kez toplanmaktadır (<http://www.financial-education.org/about.html>, 13.12.2018).

GATEWAY (OECD Uluslararası Finansman Ağ Geçidi), 2008 yılında oluşturulmuştur ve OECD; INFE ağ üyeleri ve diğer kurumlar tarafından yürütülen ilgili araştırma ve analizleri yaygınlaştırmayı amaçlamaktadır. Uluslararası Finansman Ağ Geçidi şu anda 90'dan fazla ülkede finansal eğitim programları hakkında bilgi içeren finansal eğitim ve farkındalık için küresel bir takas merkezi olarak kabul edilmektedir (<http://www.financial-education.org/about.html>, 13.12.2018).

Ayrıca OECD, düzenlediği konferans, toplantı ve seminerler ile farklı yerlerdeki toplumlara “finansal okuryazarlık” kavramını yaymaya çalışırken, yayımladığı makale ve çalışmalarla da konuyla ilgili akademik ve politika adımları oluşturmaya yönelik bilgi sağlamaktadır (Ercan, 2012).

2.2.2. Avrupa Birliği (EU)

Avrupa Birliği 1957 yılında kurulan ve 28 üyesi bulunan ekonomik ve siyasi bir örgüttür.

Avrupa Komisyonu, AB tüketicilerinin mali kapasitesini artırmak için birçok girişimde bulunmaktadır. Komisyonun finansal okuryazarlık faaliyetlerinin amacı, tüketicilerin piyasadaki finansal ürünler hakkında bilgi sahibi olmalarını, kişisel finanslarını verimli bir şekilde yönetebilmelerini ve farklı banka hesapları, sigorta poliçeleri veya kredi sözleşmeleri arasında bilinçli seçimler yapabilmelerini sağlamaktır (Figueira, 2007:1).

Birliğin finansal okuryazarlığı iyileştirme faaliyetleri Avrupa Komisyonu'nun iki birimi tarafından yürütülmektedir. Bu birimler (Gökmen, 2012: 88);

- DG İç Piyasalar ve Hizmetler (Directorate-General Internal Market and Services)

- DG Sağlık ve Tüketici Koruma ((Directorate-General Health and Consumer Protection)

Avrupa Komisyonu, 18 Aralık 2007 de yayımladığı “Finansal Eğitim Bildirisi” (Communication on Financial Education) ile Avrupa Birliği’nde finansal eğitime önem verdiğini ve bu konudaki faaliyetlere destek olacağını göstermektedir. AB konseyi ve Avrupa Parlamentosu, üye ülkeleri finansal eğitimde ilerleme noktasında teşvik etmektedir. Komisyon 2007 yılında 27 üye ülkede toplam 180 adet finansal okuryazarlık faaliyeti gerçekleştirmiştir (Microfinance and Financial Literacy, 2008: 6).

Avrupa Komisyonu, Yetişkinler İçin Çevrimiçi Tüketici Eğitim Aracı (Development of Online Consumer Education Tools for Adults) adıyla 2003 yılında bir web sitesi (www.dolceta.eu) kurmuştur. Sitede bilgi, danışmanlık ve eğitim hizmetlerinin bir internet ağı üzerinden verilmesi amaçlanmaktadır. Bu sitede ürün ve hizmetlerin karşılaştırılması, satın alma kararlarının desteklenmesi ve tüketicilerin korunmasına ilişkin, hukuki ve pratik bilgiler yer almaktadır (Hayta, 2011). Sitenin yarısı, tüketicilerin finansal hizmet anlayışını geliştirmeye adanmışken, diğer yarısı ise tüketici haklarına odaklanmaktadır (Figueira, 2007: 3).

Adı geçen sitede, Nisan 2010 da öğretmenler için finansal okuryazarlık bölümü oluşturulmuştur. Bu bölümde; harcama, tasarruf/yatırım, koruma/sigorta ve borçlanma gibi temalar mevcuttur. Aynı zamanda Dolceta web sitesi, öğretmenler için çok sayıda eğitim öğretim materyalleri sağlamaktadır (Gökmen, s.89).

Avrupa komisyonu 28 Mayıs 2008 de finansal okuryazarlığın geliştirilmesi konulu bir konferans düzenlemiştir. Konferansın amacı finansal eğitimin önemini vurgulamak ve finansal eğitim uygulamalarını paylaşmak olmuştur (https://ec.europa.eu/commission/index_en, 18.12.2018).

Avrupa Birliği’nin finansal eğitim çalışmaları çerçevesinde 30 Nisan 2008 de bir EGFE uzman grubu oluşturulmuştur. Grup, en fazla 25 üyeden oluşmaktadır. EGFE, finansal eğitim konusunda fikir ve uygulama alışverişini sağlamaktadır. Yılda

iki kez toplanan grubun, bugüne kadar gerçekleştirdiği toplantılar aşağıda sıralanmaktadır (Gökmen, s.89);

- Birinci toplantı : 7 Ekim 2008 (Finansal Eğitim için Ulusal Stratejiler)
- İkinci toplantı : 28 Nisan 2009 (Finansal Kriz ve Finansal Eğitim)
- Üçüncü toplantı : 6 Kasım 2009 (Okullarda Finansal Eğitim)
- Dördüncü toplantı : 4 Haziran 2010 (Finansal Eğitim ve Emeklilik)
- Beşinci toplantı : 17 Aralık 2010 (Yeni Medya ve Finansal Eğitim)

Ayrıca, komisyon Avrupa'nın gelişimine sağlamak için EDFE Finansal Eğitim Veri Tabanı' nı (European Database for Financial Education) 19 Ocak 2009 da kurmuştur. EDFE mevcut finansal eğitim projelerinin coğrafi tabanı, kapsamı, hedef kitlesi, kullanılan yöntem ve sağlayıcıların iletişim bilgilerine ilişkin elektronik kütüphane görevi görmektedir (Microfinance and Financial Literacy, 2008: 5).

2.2.3. Uluslararası Çocuk ve Gençlik Finansı (CYFI)

Küresel olarak faaliyette bulunan bu kuruluş, her yıl zirveler gerçekleştirerek, çeşitli uluslardan ve yaş gruplarından çocuk ve gençleri finans, çocuk hakları, araştırma gibi alanlarda dünya genelinde uzman kişilerle buluşturmaktadır. UNESCO, OECD, UNİCEF, Birleşmiş Milletler Kalkınma Fonu ve bunlara ek olarak 500' ü aşkın global şirket ve sivil toplum kuruluşlarının ortakları arasında yer aldığı CYFI, "Finansal Erişim" ve "Çocuklar ve Gençler İçin Finansal Eğitim" alanlarında düzenlemiş olduğu zirvelerin birincisini, 24 Nisan 2012 tarihinde Amsterdam'da gerçekleştirmiştir. İkincisi ise, Sermaye Piyasası Kurulu'nun ev sahipliği yaptığı ve Borsa İstanbul' un yardımıyla gerçekleşen ve TCMB, Merkezi Kayıt Kuruluşu, Takasbank, (TSPAKB) Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Birliği' nin yardımlarıyla Mayıs 2013' te düzenlenmiştir (Satoğlu, 103).

Dünya çapında 150'den fazla ülkenin katılımıyla gerçekleşen Küresel Para Haftası hangi yaştan veya topluluktan olursa olsun her bireyin katılımını teşvik etmektedir. Bu etkinliğin en önemli amacı, çocukların ve gençlerin tasarrufun ve yatırımın önemini anlayabilmelerini, kendi geçim kaynaklarını üretebilmelerini, paralarını en iyi bir şekilde yönetebilmelerini ve ekonomik açıdan güçlü bireyler

olmalarını sağlamaktır. Her yıl mart ayında gerçekleştirilen Küresel Para Haftası, 2019 yılında 25-31 Mart tarihleri arasında gerçekleşmiştir. Aynı zamanda birden çok kuruluşun (hükümet organları, gençlik örgütleri, bakanlıklar, merkez bankaları, finansal kurumlar, üniversiteler, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar vb.) katılımıyla yapılan bu etkinlikte (<https://childfinanceinternational.org/cyfi/about.html>, 21.12.2018);

- Birçok kurum ve kuruluşlar, yerel ve küresel işletmeler ziyaret edilmektedir
- Finansal eğitim programlarına katılımlar gerçekleştirilmektedir
- Yarışmalar düzenlenmektedir
- Futbol maçları ve finansal eğitime yönelik oyunlar sergilenmektedir.

Aynı zamanda bu faaliyetlere ek olarak CYFI, “Ye! Topluluk” adıyla aynı yaştaki gençleri ve çocukları bir araya toplayarak genç girişimciliği teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

“School Bank” ise çocukları ve gençleri bankacılık ürünleri hakkında bilgilendirmeyi, banka hesaplarını nasıl kullanmaları gerektiği hakkında bilinçlendirerek ekonomik açıdan güçlenmelerini sağlamayı hedeflemektedir. Bu girişim Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) aracılığıyla gerekli izinler alınarak okullarda uygulanmaktadır. “Küresel Katılım Ödülleri” adlı faaliyetiyle de uluslararası başarı gösteren gençleri onurlandırmayı ve tanıtmayı amaçlamaktadır.

Yukarıda bahsedilen girişimlerden yola çıkarak CYFI’ nin başarıları aşağıdaki gibi sıralanabilir (<https://childfinanceinternational.org/cyfi/about.html>, 21.12.2018);

- Bugüne kadar, uluslararası çocuk ve gençlik finans kuruluş aracılığıyla dünya çapında 36 milyon çocuk ve gence ulaşmıştır.
- Küresel Para Haftası ile 2017 yılında yaklaşık 137 ülkede 7,7 milyon çocuğa ulaşarak, 23.700 kuruluşun katıldığı 72.700 den fazla etkinliğe imza attı.
- CYFI, Global Geneva tarafından 2015’ te yayımlanan en iyi STK listesinde yer almayı başardı.

2.2.4. Küresel Finansal Okuryazarlık Mükemmellik Merkezi (GFLEC)

2011 yılında George Washington Üniversitesi İşletme Fakültesinde kurulmuştur. İlk adı Küresel Finansal Okuryazarlık Merkezi olarak bilinen (GFLEC) Küresel Finansal Okuryazarlık Mükemmellik Merkezi (Lusardi, the Global Financial Literacy Excellence Center: an Overview);

- Finansal okuryazarlık çalışmaları açısından dünyanın önde gelen araştırma merkezi olmayı hedeflemektedir.
- İşyerlerinde, okullarda ve toplum içerisinde finansal eğitimin önemine vurgu yaparak çığır açan araştırmalara odaklanmaktadır.
- Yapılan araştırmalar ve uzmanlık çerçevesinde bireyleri politikalar hakkında bilgilendirmeyi, aynı zamanda finansal okuryazarlık programlarını geliştirmeyi ve teşvik etmeyi amaçlamaktadır.
- Oxford, Wharton, Bocconi, Stanford gibi dünyanın en iyi araştırma kurumları ile iş birliği yapmıştır. Aynı zamanda OECD gibi finansal okuryazarlıkta küresel bir liderle iş birliği içerisinde.
- Merkezin kuruluşundan bu yana 50'den fazla projeyi tamamlayarak, araştırmalarda liderlik rolünü üstlenmektedir.

GFLEC, çalışma alanı olarak finansal okuryazarlığa en başından beri önemli katkılarda bulunan Prof. Dr. Annamaria Lusardi'nin 15 yıla yakın bir akademik çalışmasına dayanmaktadır. Washington DC'nin merkezindeki konumu sayesinde, merkez politika yapıcılarını doğrudan etkilemeyi amaçlamaktadır (<http://gflec.org/>, 22.12.2018).

2.2.5. Uluslararası Yatırımcı Eğitimi Forumu (IFIE)

Uluslararası Yatırımcı Eğitimi Forumu 2005 yılında İngiltere, Japonya, Avustralya, Kore, Kanada ve ABD'nin ortaklığında kurulmuştur. Formun amacı bireylerin ileriye dönük planlarına en uygun finansal araçlara güvenli bir ortamda yatırım yapmalarını sağlamak, bireylerin finansal refah düzeylerini yükseltmek, küresel çapta tasarruf düzeyini artırmak ve sermayenin tabana daha etkili dağılmasına yardımcı olmak olarak ifade edilebilir (Hayta, s.282).

Faaliyetler 4 komite ile birlikte yürütülmektedir. Bunlar (Özgüler, 2013: 40);

• **Program Komitesi;** finansal eğitimle ilgili yeni programların geliştirilmesi, mevcut programların iyileştirilmesi gibi faaliyetlerle ilgilenmektedir.

• **Konferans/Toplantı Komitesi;** yıl içerisinde hayata geçirilecek faaliyetler, konferans ve toplantılara yönelik program ve içeriklerin hazırlanmasından sorumludur.

• **Küresel Bölge Komitesi;** bölgeler arası eğitim programları ve ülke çapında eğitim stratejilerine yönelik çalışmaların artırılması yönünde çalışmalar yürütmektedir.

• **Üye Geliştirme Komitesi;** üyelerin eğitim programlarının güçlendirilmesi ve iyileştirilmesine yönelik çalışmaların planlamasını üstlenmektedir.

Uluslararası Yatırımcı Eğitimi Formu, üyelerin bir araya gelip fikirlerini beyan etmelerini, yatırımcı eğitimini ve finansal okuryazarlığı geliştirme hedefinin ilettilmesi için yıl boyunca dünyanın farklı yerlerinde toplantı ve konferanslar düzenlemektedir (<http://www.ifie.org/meetings-and-events/>, 22.12.2018).

Kâr amacı gütmeyen bir kurum olan IFIE, bölgesel veya küresel olarak uygulanan eğitim programlarını, üyelerin ve yatırımcıların eğitim faaliyetlerini, toplantı ve konferanslarını, online seminerleri, çalışılan makaleleri ve uygulanan anketleri, geniş bir bilgi ağının bulunduğu internet sitesinde yayınlamaktadır. IFIE bu özelliği ile bilgi alışverişinin yapıldığı global bir merkez konumundadır (Özgüler, s.40).

Finansal eğitimi kapsayan tüm programların uygulanmasında en çok başvurulan kaynaklardan birisi de “Küresel Yatırımcı Eğitim Anketi”dir”. Bu anket 2009’dan bu yana hemen hemen her yıl uygulanmaya çalışılmış ve sonuçları web sitesinde paylaşılmıştır. En son 2014 yılında uygulanan anketi Tablo 1’ de verilmiştir. Anket sonuçlarına göre, ülkelerin finansal eğitim ve okuryazarlık konularını ciddiye aldıkları ve bu alandaki faaliyetlerini çoğaltarak devam ettirdiklerini söylemek yanlış bir tespit olmayacaktır.

Tablo-2: 2014 IFIE Küresel Yatırımcı Anketi

Pazarınızı nasıl tarif edersiniz?		%	Eğitim prog. Ölçülmesi ve değerlendirilmesi		%
Gelişmiş Pazar		33	Evet, tüm programlar		18
Gelişmekte olan pazar		47	Evet, bazı programlar ölçülür		56
Küresel pazar		14	Hayır, programlar ölçülmez		26
Bölgesel pazar		22	Kullanılan ölçüm araçları		%
Finansal okuryazarlık faaliyetlerine ne zaman başladınız?		%	Anket		70
1 yıldan az		3	Uzman incelemeleri		34
1-3 yıl		22	Diğer yöntemler		45
3-10 yıl		51	Eğitimler için yıllık harcama tutarı		%
10-25 yıl		22	0- 75,000\$		26
25 yıldan fazla		2	75,001- 250,000 \$		31
Faaliyetlerinizin erişimi		%	250,001- 500,000 \$		10
Ülke çapında		55	500,001- 1 milyon \$		4
Bölgesel		35	1 -3 milyon \$		17
Küresel		10	3- 5 milyon \$		4
Uygulanan program ve faaliyetler		%	5- 10 milyon \$		6
Yetişkinler için yatırımcı eğitim programları		58	10 milyon \$ fazla		2
18-21 yaş arası finansal eğitim		48	2015 harcama beklentileri		%
Finansal eğitimin müfredatına alınması		45	Daha fazla olur		37.5
Finansal eğitimin müfredata alınması		43	Azalar		9
Yetişkinler için finansal okuryazarlık programları		40	Aynı kalır		53.5
Birden fazla dilde aktiviteler		30	Geçen yıla göre progr. ve etkinlik sayısı		%
Ulusal veya bölgesel stratejiler geliştirmek		29	Arttı		59
Eğitim Yerleri ve Kullanılan Araçlar		%	Azaldı		8
Web siteleri ve internet / cep telefonu ve sanal teknolojiler		68	Aynı kaldı		33
Konferans/ seminer		65			
Baskı / yayınlar		64			
Okullar, derslikler		45			
İş yerleri / işletmeler		29			

Kaynak: IFIE, 2015

2.2.6. Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü (IOSCO)

1983 yılında kurulan Uluslararası Menkul Kıymetler Komisyonları Örgütü (IOSCO), dünyanın menkul kıymetler düzenleyicilerini bir araya getiren uluslararası bir organ olarak görev yapmaktadır. IOSCO (https://www.iosco.org/about/?subsection=about_iosco, 25.12.2018);

- Yatırımcıları korumak, adil, etkin ve şeffaf olan menkul kıymet pazarları oluşturmak,
- Küresel sistematik riskin düşürülmesini sağlamak,
- Hatalı davranışlara karşı yatırımcıların menkul kıymetler piyasasının bütünlüğüne olan güvenini artırmak,
- Pazarların gelişmesine yardımcı olmak, pazar altyapısını güçlendirmek ve uygun düzenlemeleri uygulamak amacıyla, hem küresel hem de bölgesel düzeyde kendi deneyimleri hakkında bilgi alışverişinde bulunmayı hedeflemektedir.

Yatırımcı korumasının iç içe geçmiş amaçları ve yatırımcıların menkul kıymetler piyasasının bütünlüğüne güveninin artırılması, IOSCO'nun hedeflerinin merkezinde yer almaktadır. Bu amaçlar aynı zamanda değişen ölçülerde birçok IOSCO üyesinin hedefidir. Yatırımcı eğitimi, yatırımcı korumasını sağlamak, yatırımcının güvenini artırmak ve yatırımcının finansal planlama ve karar alma sürecine katılımını teşvik etmek için kilit bir stratejidir. IOSCO, 2001'den bu yana, yatırımcı eğitimi ve finansal okuryazarlık girişimleri hakkında üyelere raporlar hazırlamaktadır. Raporlar, yatırımcı eğitimi konusunda üyelerin aldıkları yaklaşımlar, üyelerin karşılaştığı zorluklar ve genel olarak yatırımcı eğitimi için küresel standartlar gibi konuları kapsamaktadır. Birçok IOSCO üyesi, yatırımcıları korumak için daha genel bir hedefe bağlı ya da belirli bir yetkinin parçası olarak yatırımcı eğitim programları sunmaktadır. Aynı zamanda finansal okuryazarlık faaliyetleri ile de ilgilenen IOSCO, programların geliştirilmesinde ve sunulmasında etkili ve önemli bir rol oynamaktadır. Bu rolleri detaylandırarak olursak (IOSCO, 2014: 8);

• **Bağımsız ve tarafsız:** Menkul kıymetler düzenleyicileri, örneğin perakende yatırımcıların yatırım ürünlerini anlamalarına, aracı kurumlarla daha etkin çalışmasına ve bireylerin dolandırılmalarını önlemek için adımlar atmasına yardımcı olacak bilgi ve araçları içeren tarafsız yatırımcı eğitimi sağlamak için eşsiz bir konuma sahiptir.

• **Uzmanlık ve verilere erişim:** IOSCO ve üyeleri, menkul kıymetler, piyasa yapısı ve yatırım ürünü düzenlemesi konusunda kapsamlı uzmanlığa ve deneyime sahiptir. Ayrıca, mevcut piyasa riskleri ve hatalı davranışlar hakkındaki bilgilere de ulaşabilecek ve yatırımcı korkularını belirleyebilecek ve çözüm bulmak için mevcut veri toplama yöntemlerini kullanabilecek iyi bir konuma sahiptirler.

• **Piyasaların işleyişine dair özgün görüşler:** Kural koyma, denetim ve uygulama yetkileri sayesinde, düzenleyiciler, yapısal ve diğer rekabet sorunları, bilgi sorunları ve yanlış hizalanmış teşvikler dahil olmak üzere, piyasa çıktılarını ve iş modellerini şekillendiren faktörleri tanımlamak ve anlamak için “menkul kıymetler endüstrisine bakma” konusunda eşsiz beceri ve uzmanlığa sahiptir. Menkul kıymet düzenleyicileri bu deneyimden yararlanabilmekte ve hedeflenen yatırımcı eğitim programlarını geliştirme konusunda öngörü kazanabilmektedir.

2.2.7. Kişisel Finansal Çalışan Eğitimi Fonu (PFEEF)

Kamu yararı gözetilen özel bir kuruluş olan PREEF, iş yerlerinde çalışanlara finansal eğitim programı düzenleyerek hem çalışanların finansal okuryazarlık düzeyinin ve kişisel finans tercihlerinin gelişimine katkıda bulunmakta hem de çalışanların iş verimliliğini yükselterek dolaylı olarak işverenlerin karını artırmalarına da yardımcı olmaktadır (Hayta, s.281).

PFEEF’ in misyonu kuruluşlara ve çalışanlara finansal sorumluluklarını üstlenmeleri konusunda destek sağlamak olarak belirlenmiştir. Çalışanlarını amaca yönelik teşvik eden kuruluşlar, işyerinde üretkenlik, çalışanların morali ve sadakatini içeren konularda verimlilik elde etmişlerdir (<https://pfeef.org/mission-and-about/>, 26.12.2018).

Kişisel Finansal Çalışan Eğitimi Fon’u: Çalışan Anketi ve Kişisel Finansal Sağlık Ölçeği™, Online Eğitim ve Yerinde Eğitim gibi çalışmalarla finansal

okuryazarlığa destek olmaktadır. Aşağıda bu faaliyetlere kısaca yer verilmektedir. Bunlar;

Çalışan Anketi ve Kişisel Finansal Sağlık Ölçeği™ (PFW Ölçeği)

- Çalışanlarda algılanan finansal sıkıntı ve finansal refahın sekiz soru ile ölçülmesidir.
- PFW anketi ile ilgili sorular, insanların mevcut finansal durumlarını değerlendirmelerini sağlar.
- Bu anket bilimsel olarak geçerli ve güvenilir bir kişisel finansal sağlık ölçüsü olarak belirlenmiştir. Aynı zamanda sektörün altın ölçüm standardı kabul edilmiştir.
- PFW ölçeği online olarak uygulanmaktadır.
- Anketin bitiminde, sonuçlar 1 ile 10 arasında bir sayı olarak puanlanmaktadır (1 zayıf finansal sağlığı, 10 ise yüksek finansal sağlığı simgelemektedir).
- İşverenler ayrıca PFW Anketi ve Ölçek™'i çalışanların kullanımına sunmakta ve böylece bireylerin finansal gelişimlerini izleyebilmektedir.
- Çalışma sonucunda çalışanların maddi açıdan sağlıklı olmaları psikolojik olarak da iyi durumda olacağını göstermektedir
(<https://pfeef.org/services/pfw-survey/>, 26.12.2018).

Online Eğitim; bütçeleme planının nasıl yapılacağı, kişisel finans, tasarruf yaparken nelere dikkat etmek gerektiğine ve emeklilik esaslarına odaklanır. Bunların yanında;

- Acil durum fonları
- Yatırım hedefleri
- Borç yönetimi
- Bilanço bilgisi
- Finansal eylem planları gibi konularla da ilgilenmektedir
(<https://pfeef.org/services/online-education/>, 26.12.2018).

Yerinde Eğitim; PREEF, çalışanlar finansal durumlarını ne kadar iyi bilir ve yönetirse, aynı zamanda kredi ve bankacılık hizmetleri hakkında bilgi sahibi olursa, yatırımlarını arttırma, finansal sağlıklarını ve refahlarını geliştirme artacağı bilinciyle faaliyetlerini gerçekleştireceğini iddia etmektedir. Bu nedenden dolayı İngiltere’de ki farklı büyüklükteki bütün gruplara şahsen eğitim sunmaktadırlar (<https://pfeef.org/services/on-site-training/>, 27.12.2018).

2.2.8. Dünya Bankası

1944 yılında kurulan Dünya Bankası, 189 üye ülkeyi bünyesinde barındırarak, 170’ den fazla ülkeden istihdam ettiği personeli ve 130’ dan fazla lokasyondaki ofisleriyle benzersiz bir küresel ortaklık oluşturmaktadır. Dünya Bankası, 2030 yılına kadar ulaşılması için iki hedef belirlemiştir. Bu hedefler (<http://www.worldbank.org/en/about/what-we-do>, 28.12.2018);

- ❖ Aşırı yoksulluğu azaltmak
- ❖ Paylaşılan refahı teşvik etmek

Dünya Bankası, belirlediği bu iki hedefi ve tüm faaliyetlerini üye ülkeleri tarafından yönetilen beş kurumu ile birlikte hayata geçirmektedir. Bu kurumlar;

- Uluslararası Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası (IBRD)
- Uluslararası Kalkınma Derneği (IDA)
- Uluslararası Finans Kurumu (IFC)
- Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı (MIGA)
- Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözümü Merkezi (ICSID)

Uluslararası Yeniden Yapılandırma ve Kalkınma Bankası (IBRD); 189 üye ülkenin sahip olduğu küresel bir kalkınma kooperatifidir. Dünyadaki en büyük kalkınma bankası olarak, orta ve düşük gelirli ülkelere krediler, risk yönetimi ürünleri, teminatlar ve danışmanlık hizmetleri sağlayarak, yerel ve küresel bölgelere verilen yanıtları kontrol ederek Dünya Bankası Grubu'nun misyonunu desteklemektedir (<http://www.worldbank.org/en/who-we-are/ibrd>, 28.12.2018).

Uluslararası Kalkınma Derneği (IDA); Dünya Bankası'nın yeryüzünün en yoksul ülkelerine yardımcı olan bir kolu konumundadır. Kredi denilen faizsiz krediler

sağlayarak ekonomik gelişmeyi artıran, dengesizlikleri azaltan ve insanların hayat şartlarını iyileştiren programlar aracılığıyla en yoksul ülkelerin hükümetlerine hibeler vermektedir (<http://ida.worldbank.org/about/what-is-ida>, 28.12.2018).

Uluslararası Finans Kurumu (IFC); Özel sektöre odaklanan en büyük küresel kalkınma kurumudur. Gelişmekte olan ülkelerin yatırımlarını finanse ederek, uluslararası finansal piyasalarda sermayeyi harekete geçirerek ve işletmelere ve hükümetlere danışmanlık hizmetleri vererek sürdürülebilir bir büyüme elde etmelerine yardımcı olmaktadır (https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/corp_ext_content/ifc_external_corporate_site/about+ifc_new, 28.12.2018).

Çok Taraflı Yatırım Garanti Ajansı (MIGA); Ekonomik büyümeyi desteklemek, yoksulluğu en aza indirmek ve bireylerin hayat şartlarını iyileştirmek amacıyla gelişmekte olan ülkelere doğrudan yabancı yatırımlarını teşvik etmek amacıyla 1988'de kurulmuştur. MIGA bu görevi yatırımcılara ve borç verenlere teminatlar sunarak gerçekleştirmektedir (<https://www.miga.org/>, 28.12.2018).

Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıklarının Çözümü Merkezi (ICSID); Yatırım anlaşmazlıklarının uzlaştırılması ve tahkimi için uluslararası olanaklar sunmaktadır (<http://www.worldbank.org/en/about>, 28.12.2018).

Finansal okuryazarlık konusunda dünyanın önde gelen kuruluşlarından biri olan Dünya Bankası, bu konuda yapılan çoğu çalışmayı desteklemektedir. 2005 yılından itibaren tüketici haklarının korunmasında ve finansal okuryazarlığa yönelik yasal altyapıların hazırlanması konusunda faaliyetlerde bulunmaktadır (Gökmen, s.85).

Banka senede iki defa ikişer günden oluşan finansal okuryazarlık eğitim programları düzenlemektedir. Bu eğitimin konu başlıkları arasında (Hayta, s.280);

- Finansal yatırım bilgisi,
- Aile ile ilgili bütçe denkleştirme hususunda ipuçları,
- Finansal kavramların doğru algılanmasının geliştirilmesi,
- Finansal yatırım bilgisi,

- Emeklilik finansmanı için bilgi birikimi,
- İnternet üzerinden finansal araştırmanın nasıl yapılacağı gibi hususlar yer almaktadır.

Dünya Bankası tarafından düzenlenen bir finansal okuryazarlık faaliyeti olan Money Matters: A Financial Literacy Training Programme kapsamında (Satoğlu, s.102);

- Finansal kavramlar,
- Sermaye piyasaları,
- Tasarruf
- Emeklilik planları gibi konular hakkında veri elde etmek mümkündür.

Tablo-3: Dünya Bankası Finansal Okuryazarlık ve Tüketici Koruma Faaliyetleri

Tarih	Yer	Faaliyet	Konu
13 Haziran 2007	Slovakya	Uluslararası çalıştay	Finansal hizmetlerde tüketicinin korunması
16 Ekim 2008	Belçika	Çalıştay	Finansal hizmetlerde tüketicinin korunmasına dair iyi uygulamalar
3 Eylül 2008	ABD	Küresel seminer	Finansal Okuryazarlık ve Tüketici Koruma
13 Nisan 2009	Bulgaristan	Çalıştay	Tüketici Koruma ve Finansal Yeterlilik
24 Haziran 2009	Azerbaycan	Çalıştay	Tüketici Koruma ve Finansal Okuryazarlık
22 Eylül 2009	Rusya	Çalıştay	Finansal Hizmetlerde Tüketicinin Korunması
20 Ekim 2009	Romanya	Çalıştay	Tüketici Koruma ve Finansal okuryazarlık
17 Aralık 2009	Azerbaycan	Çalıştay	Tüketici koruma ve finansal okuryazarlık için eylem planı

Tablo-3 (Devam): Dünya Bankası Finansal Okuryazarlık ve Tüketici Koruma Faaliyetleri

2 Aralık 2010	ABD	Toplantı	Tüketici Koruma ve Finansal Okuryazarlık Programları
24 Şubat 2011	ABD	Küresel diyalog	Tüketici Koruma ve Finansal Okuryazarlık

Kaynak: Gökmen, s.87

2.2.9. Jumpstart

1995 yılında kurulan ve kâr amacı gütmeyen bir kuruluş olan Jumpstart koalisyonu, öğrencilerin liseden mezun olduklarında yeterli finansal bilgiye sahip olmalarına yardımcı olmaya çalışmaktadır (Gökmen, s.93).

Jumpstart finansal okuryazarlığı “bireyin hayatı boyunca finansal güvenliği için, mali kaynaklarını doğru bir biçimde kullanabilmesi amacıyla bilgiyi elde edebilme kabiliyeti” şeklinde tanımlamaktadır (PACFL, 2008: 36).

Koalisyon bu alanda birçok faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Finansal okuryazarlığı ölçmeye yönelik girişimlerin çoğu lise öğrencilerine odaklanarak yapılmaktadır. Jumpstart iki yılda bir ABD genelinde tüm 12. sınıf öğrencilerine 45 dakikalık bir sınav uygulamaktadır. İlk sınav 1997 yılında yapılmıştır ve bugüne kadar yapılan her sınavda öğrencilerin başarısız oldukları ortaya çıkmıştır (Cude vd., 2006: 103).

Bu koalisyon, ulusal ölçekte çeşitli kuruluşlarla güç birliği içerisinde, anaokulundan ortaöğretim çağının sonundaki gençlere kadar finansal okuryazarlığın geliştirilmesi amacını taşımaktadır. Bu bağlamda gerçekleştirilen K-10 Bireysel Finans Eğitimi Ulusal Standartları, ilköğretim ve ortaöğretim dönemindeki gençlerin finans bilgilerinin geliştirilmesi sürecinde yararlı bir çalışma olmuştur (Hayta, 2011).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

KATILIM BANKASINDA HESAPLARI BULUNAN BİREYLERİN FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ: ERZİNCAN İLİ ÖRNEĞİ

3.1. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Çalışmanın temel amacı, Erzincan’ da ki katılım bankalarında hesapları bulunan bireylerin temel düzeyde finansal okuryazarlık durumlarının belirlenmesidir. Bu amaca bağlı olarak, bireylerin finansal okuryazarlık konusunda ne kadar bilgiye sahip olduğu, kendilerini finansal okuryazarlık konusunda ne ölçüde yeterli gördükleri, bazı finansal kavramlara ilişkin ne düzeyde bilgi sahibi olduğu ve finansal kararları vermede hangi kaynaklardan yararlandığı tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmanın alt amaçları:

- Bireylerin temel finansal kavramlara olan hâkimiyeti nedir?
- Bireylerin temel bankacılık işlemlerini kullanma alışkanlıkları nedir?
- Bireyler gelecek planları ile ilgili tasarruf yapmakta mıdır?
- Bireylerin finansal başarı düzeylerini nasıl algılamaktadır?
- Bireyler finansal durumlarını yönetmede ne kadar başarılıdırlar

sorularına cevap bulmak olarak ifade edilebilir.

Günlük hayatımızda hemen hemen her birey ekonomik işlerini bankalar aracılığıyla halletmektedir. Tüketiciler bankaların sundukları hizmetlerden yararlanabilmek için, sahip oldukları finansal okuryazarlık bilgisi büyük bir öneme sahiptir. Bu çalışma, Türkiye’de yapılmış sınırlı sayıda çalışmaya yeni bir bakış sağlamayı amaçlamaktadır. Katılım bankasında hesapları bulunan tasarruf sahibi bireylerin, finansal okuryazarlık seviyelerini, aynı zamanda yatırım yaparken sergiledikleri davranışları ve alacakları finansal kararları belirlemeye yönelik böyle

bir çalışmanın daha önce Erzincan ili ölçeğinde yapılmamış olması, bu çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Diğer taraftan ise böyle bir çalışmanın sonuçları, tasarruf sahibi bireylerin finansal okuryazarlık konusunda farkındalığa sahip olmasını ve finansal eğitim konusunda bir programa ihtiyaç duyup/duymayacaklarını ortaya koyacaktır.

Çalışmanın sonucunda uygulanacak eğitimin; hangi alanlara, kavramlara ve davranışlara ilişkin olarak yapılandırılacağı ve hangi araçlar kullanılarak toplumda yaygınlaştırılacağı ortaya konabilecektir (Bayram, 2010). Gerçekleştirilen bu çalışmayla, ileride yapılacak olan benzer çalışmalara da ışık tutulabilir.

3.2. Araştırmada Kullanılan Hipotezler

Literatürde yer alan araştırmaların bulgularından hareketle, çalışma kapsamında test edilecek hipotezler aşağıda ifade edilmiştir:

H₁: Katılımcıların cinsiyetleri ile finansal okur-yazarlık arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₂: Katılımcıların yaşı ile finansal okur-yazarlık arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₃: Katılımcıların medeni durumu ile finansal okur-yazarlık arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₄: Katılımcıların eğitim düzeyi ile finansal okur-yazarlık arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₅: Katılımcıların aylık geliri ile finansal okur-yazarlık arasında anlamlı bir farklılık vardır.

H₆: Katılımcıların tasarruf davranışları ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir farklılık vardır.

3.3. Araştırmanın Yöntemi

3.3.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklem

Araştırma evreni araştırma probleminin etkisi altında bulunan ve bilgi sağlamak üzere üzerinde gözlem yapılacak ana küttedir (Bal, 2009: 99). Bu çalışmanın evrenini Erzincan ili hane halkının finansal tüketici olan grubu oluşturmaktadır. Örneklem ise araştırmanın evreni hakkında çıkarımlar yapmak amacıyla, araştırma evreni içinden seçilen birimlerden oluşan ve seçildiği evreni temsil edebilme özelliğine sahip olan topluluğa denir. Araştırmanın örnekleme tesadüfü örnekleme yöntemlerinden basit tesadüfi örnekleme yöntemi kullanılarak oluşturulmuştur (Yıldırım, 2017: 71). Araştırmanın örnekleme söz konusu yöntem dâhilinde Erzincan ilinde faaliyet gösteren katılım bankalarında hesapları bulunan bireylerden oluşmaktadır.

3.3.2. Verilerin Toplanması ve Analizi

Çalışmada veri toplama yöntemi olarak nicel araştırma türlerinden biri olan anket yöntemi kullanılmıştır. Anket formu hazırlama sürecinde ilgili literatürde yer alan çalışmalarda kullanılan sorular ve araştırmacının kendi geliştirdiği sorular yer almaktadır. Toplamda 26 sorudan oluşan ankette ilk iki bölümün soruları Kılıç, Ata ve Seyrek (2015) tarafından çalışılan Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma adlı makalenin anket formundan yararlanılarak hazırlanmıştır. On dokuzuncu ve yirminci sorular Bayram (2010); yirmi dördüncü soru Güler (2015); yirmi beşinci ise soru Saraç (2014) tarafından kullanılan sorular baz alınarak hazırlanmıştır.

Anket formunun ilk bölümü katılımcıların cinsiyeti, yaşı, medeni durumu, eğitim düzeyi, meslek ve gelirlerini ölçen demografik sorulardan oluşmaktadır.

İkinci bölümde “Doğru”, “Yanlış” ve “Fikrim Yok” gibi cevap seçeneklerini içeren sorular yer almaktadır.

Anketin geriye kalan kısmında ise bireylerin finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyi, gelirlerini harcama ve yönetme bilgilerini nereden öğrendikleri, tasarruf yapıp yapmadıkları, kredi kartı hesap ekstrelerinde yer alan ifadeleri anlama

düzeyleri, en çok bilinen temel finansal kavramlar ve sık kullanılan bankacılık ürünlerini/işlemlerini ölçen sorular yer verilmiştir.

Araştırma çerçevesinde oluşturulan anket formu 25.03.2019 – 15.04.2019 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Dağıtılan 240 anketten geri dönüş sağlanmayan ve katılımcılar tarafından eksik ya da yanlış cevaplandırılan 29 anket analize dahil edilmemiştir. Anket sonucunda elde edilen veriler SPSS 17.0 (Statistical Package for Social Sciences) programına aktarılarak istatistiksel olarak test edilmiştir.

3.4. Araştırma Ölçeğinin Güvenilirlik Analizi

Güvenilirlik (reliability); araştırmanın aynı şartlarda, aynı ölçme aracı ile yinelenmesi halinde tutarlı bir şekilde sonuç vermesi ve sonuçlar arasında uyumluluk sağlanması durumudur (Yıldırım, 2017). Uyumluluk ve tutarlılık arttıkça, araştırmanın güvenilirliği de aynı oranda artmaktadır. Test maddeleriyle ilgili sorulara verilecek cevapların doğru/yanlış veya evet/hayır şeklinde iki seçenekten meydana gelmesi durumunda KR-20, ama verilecek cevapların üç ya da daha fazla seçenekten oluşması halinde Cronbach tarafından geliştirilen “Alfa” katsayısı kullanılmaktadır (Büyüköztürk, 2015: 182-183).

0 ile 1 arasında değer alan Alfa (α) katsayısı aşağıdaki gibi yorumlanmaktadır (Kalaycı, 2010: 405);

- $0,00 < \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir,
- $0,40 < \alpha < 0,60$ ise ölçeğin güvenilirliği düşüktür,
- $0,60 < \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilirdir,
- $0,80 < \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir şeklinde ifade edilebilir.

Katılım bankasında hesabı olan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçmek için uygulanan ölçeklerin güvenilirlik analizi sonuçları Tablo da gösterilmiştir.

Tablo-4: Ölçeklerin Güvenilirlik Analizi

Ölçek	CronbachAlpha Katsayısı	Madde Sayısı
Finansal Okuryazarlık	0,762	16

Finansal okuryazarlık ölçeği için CronbachAlpha katsayısı 0,762 bulunmuştur. Bu sonuç ölçeğin, yukarıda belirtilen aralıklara göre oldukça güvenilir olduğunu göstermektedir.

3.5. Verilerin Normalliğinin Test Edilmesi

Katılımcıların finansal okuryazarlık davranışlarının demografik faktörlere göre farklılık gösterip göstermediğini belirleyebilmek için parametrik ve parametrik olmayan testler kullanılmaktadır. Parametrik testlerin uygulanabilmesi için bazı varsayımların sağlanması gerekmektedir. Bu varsayımların en önemlisi verilerin normal dağılım göstermesi varsayımdır. Normal dağılımın sağlanmadığı durumlarda parametrik testlerin sonuçlarına güvenilmez. Bunun için parametrik testler yerine daha az varsayım gerektiren parametrik olmayan testler kullanılır.

Normallik testi için kurulan hipotezler aşağıdaki gibidir:

H₀: Veriler normal dağılım gösteren bir ana küleden alınmıştır.

H₁: Veriler normal dağılım gösteren bir ana küleden alınmamıştır.

Verilerin normal dağılıp dağılmadığı birçok yöntem ile belirlenebilmektedir. Bunlardan biri de gözlem sayısının büyüklüğüne bakılarak karar verilen tekniktir. Gözlem sayısı 29'dan az olduğu durumlarda Shapiro-Wilk testi, gözlem sayısı 29 ve daha büyük olduğu durumlarda ise Kolmogorov-Smirnov testi kullanılmaktadır (Albayrak vd., 2005: 10). Bu çalışmada gözlem sayısı 211 olduğu için verilerin normal dağılıp dağılmadığı Kolmogorov-Smirnov testinin sonucuna bakılarak karar verilecektir. Finansal okuryazarlık faktörüne ait normallik testi sonuçları Tablo 5'te verilmiştir.

Tablo-5: Verilerin Normallik Testi

	Kolmogorov-Smirnov			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	sig.	Statistic	df	sig.
Finansal okuryazarlık	0,176	211	0,000	0,862	211	0,000

Tablo 5’te Finansal okuryazarlık faktörünün için p değeri her iki test içinde 0,05’ten küçüktür ($p < 0,05$). Bu yüzden finansal okuryazarlık faktörü için, H_0 hipotezi reddedilerek verilerin normal dağılmadığı söylenebilir. Bu durumda finansal okuryazarlık faktörünün analizi için parametrik olmayan testler kullanılacaktır.

3.6. Bulgular

3.6.1. Araştırmaya Katılan Bireylere Ait Demografik Bulgular

Bu bölümde araştırmaya katılan bireylerin; yaşı, cinsiyeti, medeni durumu, eğitim düzeyi, meslek grupları ve aylık geliri ile ilgili demografik değişkenlere ait frekans ve yüzde dağılımları verilmiştir. Demografik bulgulara ait frekans ve yüzde dağılımları Tablo 6’daki gibidir.

Tablo- 6: Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Tablosu

DEMOGRAFİK FAKTÖRLER	N	YÜZDE (%)	DEMOGRAFİK FAKTÖRLER	N	YÜZDE (%)
CİNSİYET			MEDENİ DURUM	138	65,4
Erkek	139	65,9	Evli		
Kadın	72	34,1	Bekâr	73	34,6
Toplam	211	100	Toplam	211	100
YAŞ GRUPLARI			EĞİTİM DÜZEYİ		
18-27	46	21,08	İlköğretim	14	6,6
28-37	90	42,7	Lise	36	17,1
38-47	41	19,4	Ön Lisans	34	16,1

Tablo- 6 (Devam): Katılımcıların Demografik Bilgilerine İlişkin Frekans ve Yüzde Tablosu

48-57	18	8,5	Lisans	84	39,8
58+	16	7,6	Lisansüstü	43	20,4
Toplam	211	100	Toplam	211	100
MESLEK GRUPLARI			GELİR GRUPLARI		
Kamu Çalışanı	67	31,8	0-1500TL	32	15,2
Özel Sektör	108	51,2	1501TL-3000TL	62	29,4
Serbest Meslek	3	1,4	3001TL-4500TL	74	35,1
Öğrenci	14	6,6	4501TL+	43	20,4
Emekli	13	6,2	Toplam	211	100
Çalışmıyor	6	2,8			
Toplam	211	100			

Tablo 6 incelendiğinde erkek katılımcıların sayısının kadın katılımcıların sayısına göre fazla olduğu görülmektedir. Katılımcıların yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde 28-37 yaş aralığındaki bireylerin % 47 ile en fazla sayıya sahip olduğu, 58+ yaş grubundaki bireylerin ise % 7,6 ile araştırmanın küçük bir kısmını oluşturduğu elde edilen bulgular arasındadır. Katılımcıların medeni durum dağılımı incelendiğinde ise evli kişiler % 65,4 ile çoğunluğu oluşturmaktadır. Katılımcıların meslek grupları dağılımına bakıldığında % 51,2 ile özel sektörde çalışan bireylerin ağırlıkta olduğu görülmektedir. En az yüzdeye ise serbest meslek grubundaki bireyler sahiptir. Katılımcıların gelir düzeyleri incelendiğinde ise iki gelir grubunun ön plana çıktığı görülmektedir. Bunlar % 35,1 ile 3001TL-4500TL ve % 29,4 ile 1501TL-3000TL gruplarıdır. Anket çalışması sonucunda elde edilen verilerin büyük bir çoğunluğunun lisans mezunu bireylerin verdiği cevaplardan oluştuğu söylenebilir.

3.6.2. Finansal Okuryazarlık Bilgi Düzeyini Ölçen Sorulara Ait Bulgular

Bu bölümde finansal okuryazarlığı ölçen “doğru, yanlış, fikrim yok”, “en sık kullanılan bankacılık ürünleri”, “hakkında en fazla bilgi sahibi olunan temel kavramlar” ve “finansal okuryazarlık hakkında sorulan çoktan seçmeli” vb. soruların analiz sonuçları yer almaktadır.

Finansal okuryazarlığı ölçen sorulara verilen cevaplara ilişkin frekans ve yüzde bilgileri Tablo 7’de verilmektedir.

Tablo-7: Finansal Okuryazarlığı Ölçen Sorulara Verilen Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzde Tablosu

Sorular	DOĞRU				YANLIŞ				FİKRİM YOK			
	Erkek		Kadın		Erkek		Kadın		Erkek		Kadın	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Enflasyon paranın satın alma gücünü azaltır	127	69,8	55	30,2	9	56,3	7	43,8	3	23,1	10	76,9
Enflasyon oranı piyasadaki kredi faiz oranından yüksek ise kredi kullanmak avantajlıdır	74	73,3	27	26,7	18	69,2	8	30,8	47	56	37	44
Borsada sadece hisse senedi alım-satımı yapılmaktadır	25	71,4	10	28,6	85	68,5	39	31,5	29	55,8	23	44,2
Türkiye’deki menkul kıymetler borsasının adı Borsa İstanbul’dur	119	68,8	54	31,2	8	72,7	3	27,3	12	44,4	15	55,6
Vadesiz mevduat hesabı faiz kazancı sağlar	18	85,7	3	14,3	106	65,8	55	34,2	15	51,7	14	48,3
Ons, altın gibi kıymetli madenlerin ölçü birimidir	103	67,8	49	32,2	12	80	3	20	24	54,5	20	45,5
Tüm bankalar aynı işlem ücreti ile çalışırlar	8	80	2	20	120	66,3	61	33,7	11	55	9	45
Uzun vadeli kredi kullanmak kısa vadeli kredi kullanmaktan daha maliyetlidir.	105	72,9	39	27,1	7	77,8	2	22,2	27	46,6	31	53,4

Tablo-7 (Devam): Finansal Okuryazarlığı Ölçen Sorulara Verilen Cevaplara İlişkin Frekans ve Yüzde Tablosu

IBAN, uluslararası banka hesap numarasıdır.	125	67,9	59	32,1	7	58,3	5	41,7	7	46,7	8	53,3
EFT, aynı bankadaki hesaplar arasında para transferi yapmak için kullanılır.	11	68,8	5	31,3	127	69	57	31	1	9,1	10	90,9
İnternet bankacılığı yardımıyla kredi başvurusu yapılabilir.	125	68,7	57	31,3	4	50	4	50	10	47,6	11	52,4

Tablo 7 incelendiğinde, verilen cevaplar enflasyon tanımının bireyler tarafından genellikle doğru bilindiğini ortaya koymaktadır. “Enflasyon paranın satın alma gücünü azaltır” ifadesine doğru cevap verenlerin % 69,8’ini erkekler oluştururken, %30,2’sini kadınlar oluşturmaktadır. Bireylerin dikkatini enflasyon düzeyine çeken “enflasyon oranı piyasadaki kredi faiz oranından yüksek ise kredi kullanmak avantajlıdır” ifadesine verilen cevaplar bireylerin bu konu hakkında tam bir bilgiye sahip olmadıklarını ortaya koymaktadır. “Borsada sadece hisse senedi alım-satımı yapılmaktadır” ifadesine yanlış diyen bireylerin % 68,5’i erkeklerden oluşurken % 31,5’i kadınlardan oluşmaktadır. Verilen cevaplar doğrultusunda bireylerin borsa faaliyetleri konusunda yeterli bilgiye sahip olduğu anlaşılmaktadır. Bireylerin bu konu hakkındaki yeterli bilgi düzeyi “Türkiye’deki menkul kıymetler borsasının adı Borsa İstanbul’dur” ifadesine verdikleri cevaplarla örtüşmektedir. “Tüm bankalar aynı işlem ücreti ile çalışırlar, uzun vadeli kredi kullanmak kısa vadeli kredi kullanmaktan daha maliyetlidir, IBAN, uluslararası banka hesap numarasıdır, EFT, aynı bankadaki hesaplar arasında para transferi yapmak için kullanılır ve internet bankacılığı yardımıyla kredi başvurusu yapılabilir” ifadelerine katılımcıların çoğunlukla doğru cevap verdikleri görülmektedir. Bireylerin bu konulara ilişkin bilgi düzeylerinin iyi seviyede olduğu söylenebilir. Genel olarak bakıldığında erkek katılımcıların başarı yüzdeleri kadın katılımcılara göre daha fazladır. Kadınların finansal okuryazarlığı ölçen sorulara verdikleri cevapların erkeklere oranla düşük olması finansal kararlar alırken güçlükler

yaşamalarına neden olmaktadır. Bunun nedeninin ise finansal eğitimin yetersizliği olduğu düşünülmektedir.

Tablo-8: Katılımcıların Finansal Durumlarını Yönetme Düzeyine İlişkin Frekans ve Yüzde Tablosu

	N	YÜZDE %
Oldukça başarılıyım	68	32,2
Orta düzeyde başarılıyım	129	61,1
Başarısızım	14	6,7
Toplam	211	100

Soruyu cevaplayan bireylerin % 61,1' i finansal durumlarını yönetmede kendilerini orta düzeyde başarılı bulurken, %32,2' si ise finansal durumlarını yönetmede kendilerini oldukça başarılı bulmaktadır.

Tablo-9: Katılımcıların Gelirlerini Yönetme Kaynağına İlişkin Frekans ve Yüzde Tablosu

	N	YÜZDE %
Ailemden	107	50,7
Okuldan	14	6,6
Arkadaşımdan	25	11,8
Kitap ve dergi gibi yayınlardan	17	8,1
Diğer	48	22,7
Toplam	211	100

Tablo 9'da ankete katılan bireylerin %50,7'si gelirlerini harcama ve yönetme bilgilerini ailelerinden öğrendiklerini belirtmişlerdir. Finansal kararlar alırken ailelerin bilgi kaynağı olarak ilk sırada yer alması Jorgensen ve Salva (2010) tarafından yürütülen çalışmaların bulgularıyla örtüşmektedir. En düşük oran ise

%6,6 ile okul olduğu görülmektedir. Katılımcıların %22,7'lik kısmının ise seçenekleri kendilerine yakın bulmadıkları için “diğer” ifadesini seçtikleri düşünülmektedir. Bireyin sosyal hayatında olduğu kadar finansal hayatını yönetmede de aile ortamının büyük bir rol oynadığı yukarıdaki tabloda görülmektedir. Bu oran finansal eğitim faaliyetlerinin küçük yaşlarda başlaması gerektiğini göstermektedir. Ayrıca aile faktörünün ilk sırada yer alması aile fertlerinin de (anne-baba vb.) finansal anlamda eğitilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır. Tabloda bilgi kaynağı olarak okul faktörü düşük bir oran sergilemiştir. Bunun nedeni ise milli eğitim ve üniversite müfredatında finansal eğitime yönelik derslere yer verilmemesidir. Okullarda; finansal eğitime verilen önemin artması, finansal eğitimin ders programlarına dahil edilmesi ve finansal okuryazarlık faaliyetlerinin artırılması gençlerin daha bilinçli bireyler olarak yetişmelerini sağlayacaktır.

Tablo 10’da katılımcıların gelirlerini harcama ve yönetme bilgilerini nereden öğrendikleri sorusu ile finansal durumlarını yönetmede ne kadar başarılı oldukları soruları arasında çapraz tablo yöntemiyle karşılaştırma yapılmıştır.

Tablo-10: Katılımcıların Finansal Durumunu Yönetmedeki Başarı Düzeyleri ile Gelirlerinin Yönetimi ile İlgili Tutumlarını Öğrendikleri Yer Arasındaki İlişkinin Karşılaştırılması

		Gelirlerinizi Harcama ve Yönetme Bilgilerinizi Nereden Öğrendiğinizi Düşünüyorsunuz?					
		Aile	Okul	Arkadaş	Kitap ve dergi	Diğer	Toplam
Finansal durumunuzu yönetmede ne kadar başarılı olduğunuzu düşünüyorsunuz ?	Oldukça Başarılıyım	37 (%54,4)	4 (%5,9)	4 (%5,9)	7 (%10,3)	16 (%23,5)	68 %100
	Başarısızım	6 (%42,9)	3 (%21,4)	4 (%28,6)	1 (%7,1)	0	14 %100
	Orta Düzeyde Başarılıyım	64 (%49,6)	7 (%5,4)	17 (%13,2)	9 (%7)	32 (%24,8)	129 %100
Toplam		107 (%50,7)	14 (%6,6)	25 (%11,8)	17 (%8,1)	48 (%22,7)	211

Tablo 10 incelendiğinde, finansal durumlarını yönetme konusunda oldukça başarılı olduklarını söyleyen 37 kişi gelirlerini harcama ve yönetme bilgilerini ailelerinden öğrendiklerini belirtmişlerdir. Aynı şekilde finansal durumlarını yönetme konusunda orta düzeyde başarılı olduğunu ifade eden 64 kişi de gelirlerini harcama ve yönetme bilgilerini ailelerinden öğrendiklerini belirtmişlerdir. Sonuç olarak finansal durumlarını yönetmede başarılı ve orta düzeyde başarılı olan bireylerin gelirlerini yönetmeye yönelik tutumlarını aileden öğrenmiş oldukları söylenebilir.

Tablo-11: Katılımcıların Tasarruf Davranışlarına İlişkin Frekans ve Yüzde Tablosu

Gelecekteki istek ve ihtiyaçlarınız için tasarruf yapar mısınız?	N	%
Evet	177	83,9
Hayır	34	16,1
Toplam	211	100

Tablo 11’de ankete katılan bireylerin % 83,9’u geleceğe yönelik planlar için tasarruf yaptıklarını belirtmiştir. Tasarruf yapan, bütçe ve gelir yönetimini dengeli bir şekilde gerçekleştiren ve finansal piyasaları/gelişmeleri yakından takip eden bireyler, diğer bireylere göre daha çok tasarruf yapma eğilimi göstermektedir. Tasarruf yapmayan bireyler genellikle ev hanımı, öğrenci ve meslek hayatında belirli bir yere gelmiş olan bireylerdir. Ev hanımlarının belirli bir gelirin olmaması ev ve kişisel ekonomi yönetiminin eşe ait olması tasarruf yapmama nedenleri arasındadır. Öğrenciler henüz okul aşamasında olmaları nedeniyle tasarruf yapmazken, kariyer ve yaş olarak belirli bir düzeye gelen bireyler ise bundan sonraki hayatlarında tasarrufa ihtiyaç duymayacakları inancındalar.

Bireylerin finansal yardım alıp almadıklarına ilişkin analiz sonucu tablo 12’de gösterilmektedir.

Tablo-12: Katılımcıların Finansal Yardım Alıp Almadıklarına İlişkin Frekans ve Yüzde Tablosu

Hiç finansal yardım için başvurduğunuz mu?	N	%
Evet	97	46
Hayır	114	54
Toplam	211	100

Tablo 12’ye göre, ankete katılan bireylerin yarısından fazlası finansal kararlar verirken yardım almamayı tercih etmiştir. Bunun sebebi olarak ise finansal kurum ve kuruluşlara güvenmedikleri ya da kendi bilgilerinin finansal kararlar alırken yeterli olduğu düşüncesi yatmaktadır.

Ankete katılan bireylerin, kullandıkları bankacılık ürünlerinin cinsiyete göre dağılımı Tablo 13’te gösterilmektedir.

Tablo-13: Kullanılan Bankacılık Ürünlerinin/İşlemlerinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Katılım Hesap.		Finans. İşlemleri		Telefon Banka.		İnternet Banka.		Para Transferi		Kredi Kartları		Kambiyo İşlemleri		ATM		Otomatik Ödeme		Yatırım İşlemleri	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Erkek	79	75,2	52	76,5	94	69,1	128	69,9	132	62,8	133	66,5	10	58,8	133	65,2	99	69,2	40	80
Kadın	26	24,8	16	23,5	42	30,9	55	30,1	60	31,3	67	33,5	7	41,2	71	34,8	44	30,8	10	20
Toplam (N)	105		68		136		183		192		200		17		204		143		50	

Tablo 13’e bakıldığında, erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre daha çok bankacılık ürünlerini/işlemlerini kullandığı görülmektedir. Erkeklerin iş hayatında daha fazla rol alması ve finans, banka, kredi, borsa, yatırım vb. gibi konulara daha aşikâr olması bu farkı açıklayıcı niteliktedir.

Tablo 14'te Temel finansal kavramların cinsiyete göre dağılımına yer verilmiştir.

Tablo-14: Temel Finansal Kavramların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Likidite		Birleşik/basit faiz		Tahvil		Hisse senedi		Valör		Enflasyon		Bütçe açığı		Devalüasyon	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
Erkek	74	75,5	79	73,1	82	69,5	129	66,2	64	80	134	65	130	66,7	112	66,7
Kadın	24	24,5	29	26,9	36	30,5	66	33,8	16	20	72	35	65	33,3	56	33,3
Toplam	98	100	108	100	118	100	195	100	80	100	106	100	195	100	168	100

Tablo 14 incelendiğinde, erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre bu kavramlar hakkında daha fazla bilgi sahibi olduğu ortaya çıkmaktadır.

Tablo-15: Kullanılan Bankacılık Ürünlerinin/İşlemlerinin Eğitim Düzeyine Göre Dağılımı

	Katılım Hesap.		Finansman İşlemleri		Telefon Banka.		İnternet Banka.		Para Transferi		Kredi Kartları		Kambiyo İşlemleri		ATM		Otomatik Ödeme		Yatırım İşlemleri	
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%
İlköğretim	3	2,9	3	4,4	3	2,2	5	2,7	9	4,7	12	6	2	11,8	14	6,9	6	4,2	1	2
Lise	16	15,2	7	10,3	19	14	28	15,3	29	15,1	31	15,5	0	0	33	16,2	13	9,1	2	4
Ön Lisans	17	16,2	9	13,2	21	15,4	31	16,9	30	15,6	33	16,5	3	17,6	32	15,7	20	14	3	6
Lisans	45	42,9	29	42,6	60	44,1	76	41,5	82	42,7	83	41,5	7	41,2	82	40,2	70	49	30	60
Lisansüstü	24	22,9	20	29,4	33	24,3	43	23,5	42	21,9	41	20,5	5	29,4	43	21,1	34	23,8	14	28
Toplam (N)	105		68		136		183		192		200		17		204		143		50	

(Not: N sayısı örneklemin hacmini geçmektedir)

Yapılan analiz sonucuna göre en fazla kullanılan bankacılık ürünleri/işlemleri ATM'ler olmuştur. Lisans mezunu bireylerin % 40,2 ile ATM'leri en yüksek düzeyde kullanan grup olduğu görülmektedir. En az kullanan grup ise % 6,9 ile ilköğretim mezunu bireyler olmuştur. Bunun nedenleri ise ATM aracılığıyla yapılan çoğu işlemlerden habersiz olmaları, uygulanacak adımları bilmiyor olmaları ve yanlış yapma korkusu şeklinde sıralanabilmektedir. Tabloda lise mezunu bireylerin kambiyo işlemlerini kullanmadıkları görülmektedir. ATM'lerden sonra kredi kartları ve para transferleri en sık kullanılan bankacılık ürünleri/işlemleri arasında yer almaktadır. En az kullanılan bankacılık ürünleri/işlemleri ise ilköğretim mezunu bireyler tarafından 2 defa, ön lisans mezunu bireyler tarafından 3 defa, lisans mezunu bireyler tarafından 7 defa ve lisansüstü mezunu bireyler tarafından 5 defa işaretlenen kambiyo işlemleri olmuştur.

Tablo-16: Temel Finansal Kavramların Eğitim Düzeylerine Göre Dağılımı

	Likidite		Birleşik/Basit Faiz		Tahvil		Hisse Senedi		Valör		Enflasyon		Bütçe Açığı		Devalüasyon		Toplam (N)
	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	N	%	
İlköğretim	2	2	2	1,9	2	1,7	9	4,6	4	5	13	6,3	11	5,6	7	4,2	14
Lise	8	8,2	12	11,1	5	4,2	28	14,4	7	8,8	32	15,5	31	15,9	21	12,5	36
Ön Lisans	10	10,2	9	8,3	14	11,9	34	17,4	5	6,3	34	16,5	34	17,4	25	14,9	34
Lisans	51	52	52	48,1	60	50,8	82	42,1	40	50	84	40,8	78	40	76	45,2	84
Lisansüstü	27	27,6	33	30,6	37	31,4	42	21,5	24	30	43	20,9	41	21	39	23,2	43
Toplam (N)	98		108		118		195		80		206		195		168		211

En fazla bilinen temel finansal kavramlardan olan enflasyon seçeneği 206 defa işaretlenmiştir. Bunların içinde en düşük yüzdeyi % 6,3 ile ilköğretim mezunu olan bireyler oluştururken, % 40,8 ile lisans mezunu bireyler oluşturmaktadır. İkinci

olarak hakkında en çok bilgi sahibi olunan kavram ise bütçe açığıdır. Bu kavram toplamda 195 defa işaretlenmiştir ve bunun % 40'ını lisans mezunları oluştururken, % 17,4' ünü ön lisans mezunu bireyler oluşturmaktadır. Yine en az yüzdeye % 5,6 ile ilköğretim mezunu bireyler sahiptir. Hakkında çok fazla bilgi sahibi olunmayan kavramlardan biri ise likiditedir. Toplamda 98 defa işaretlenen likidite en çok % 52 ile lisans mezunları tarafından bilinmektedir. Tablonun geneli incelendiğinde en fazla bilinen kavramların enflasyon, hisse senedi ve bütçe açığı olduğu görülmektedir. Söz konusu durumun nedeni son dönemlerde yaşanan ekonomik sıkıntının günlük hayata yansması olarak ifade edilebilir. Bireyler özellikle ekonomi ve finans alanında daha bilinçli ve gelişmelerden haberdar olmaya yönelmektedir. Elde edilen verilere göre, hakkında en az bilgi sahibi oldukları kavram ise valör olmuştur.

Tablo-17: Katılımcıların Kredi Kartı Hesap Ektresinde Bulunan İfadeleri Anlama Düzeyinin Cinsiyete Göre Dağılımı

Kredi kartı kullanıyorsanız hesap ekstrenizde yer alan ifadeleri anlama düzeyinizi belirtiniz.	N		%		Toplam (N)
	Erkek	Kadın	Erkek	Kadın	
Çok iyi	47	8	33,8	11,1	55
İyi	49	23	35,3	31,9	72
Orta	41	32	29,5	44,4	73
Kötü	2	9	1,4	12,5	11
Toplam	139	72	100	100	211

Tablo 17 bireylerin hesap ekstrelerinde yer alan ifadeleri anlama düzeylerinin orta derecede olduğunu göstermektedir. En çok kullanılan bankacılık ürünlerinden biri olan kredi kartı hemen hemen her bireyin hayatında etkili bir rol üstlenmektedir. Özellikle ay sonunda gelen hesap ekstreleri hakkında çoğu birey bilgi sahibi değildir. Katılımcıların kullandıkları kredi kartının hesap ekstresinde yer alan ifadeleri anlama düzeyinin kadın ve erkeğe göre değişiklik gösterip göstermediği karşılaştırılmıştır.

Analiz sonucunda erkek katılımcıların % 35,3'ü hesap ekstresinde yer alan ifadeleri anlama düzeyinin iyi seviyede olduğunu belirtirken, kadın katılımcıların % 44,4'ü ise hesap ekstresinde yer alan ifadeleri anlama düzeyinin orta seviyede olduğunu belirtmiştir. Genel olarak erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre kredi kartı hesap ekstresinde yer alan ifadeleri anlama düzeyi daha iyi durumdadır. Çoğu ailede bütçe yönetimini erkeklerin yaptığı düşünülürse, harcamalar erkek tarafından karşılanmaktadır ve bu yüzden birey her ay düzenli bir şekilde gelir ve giderlerini kontrol etme ihtiyacı duymaktadır. Olası bir yanlışlık durumunda erken müdahale edebilmek için ekstrede yer alan ifadeleri bilmek zorundadır. Tüm bunlar dikkate alındığında çıkan sonuç normal karşılanmaktadır.

3.6.3. Araştırma Hipotezlerinin Bazı Demografik Değişkenler (Cinsiyet, Medeni Durum) ile Test Edilmesi

Araştırmanın bu bölümünde anket katılımcılarının demografik ve finansal özelliklerinin analizi ve bunların sonuçlarına yer verilmiştir. Söz konusu özellikler arasında anlamlı bir farklılığın olup olmadığını ölçmek ve değişkenler arası ilişkinin yoğunluğunu belirlemek amacıyla Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testi değerinin 0,05'ten küçük çıkması durumunda, değişkenler arasında anlamlı bir farklılığın olduğu kabul edilmektedir. Değerin 0,05'ten büyük çıkması durumunda ise değişkenler arasında anlamlı bir farklılıktan söz edilememektedir.

3.6.3.1. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Davranışları Bakımından Cinsiyetler Arasındaki Farklılığın Belirlenmesi

Bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin cinsiyete göre farklılığının belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinin parametrik olmayan karşılığı olan Mann-Whitney U testi kullanılacaktır. Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin cinsiyete olan ilişkisi için belirlenen hipotezler şu şekildedir;

H₀: Finansal okuryazarlık bakımından cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Finansal okuryazarlık bakımından cinsiyetler arasında anlamlı bir farklılık vardır

Katılımcıların finansal okuryazarlık davranışının cinsiyete farklılık Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 18’de verilmiştir.

Tablo-18: Finansal Okuryazarlık Faktörünün Cinsiyete İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	Cinsiyet	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Finansal okuryazarlık	Erkek	139	94,63	13153,00	3423,000	0,000
	Kadın	72	127,96	9213,00		
Toplam		211				

Tablo 18’e göre, finansal okuryazarlık için cinsiyete göre sıra ortalamasına bakıldığında erkeklerin sıra ortalamasının 94,63 olduğu, kadınların sıra ortalamasının ise 127,96 olduğu görülmektedir. Bu iki değer arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı ancak Mann-Whitney U testi sonucu ile anlaşılabilir. Tablo incelendiğinde p anlamlılık değeri 0,05’ten küçük olduğu için, H₀ hipotezi reddedilerek finansal okuryazarlık faktörü ile katılımcıların cinsiyetleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu kabul edilmiştir (U=3423,000; p=0,000<0,05). Lusardi ve Mitchell (2011) de çalışmalarında cinsiyet ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir farklılık bulmuş ve tüm dünyada erkeklerin kadınlara göre daha yüksek finansal okuryazarlık düzeyine sahip olduğunu tespit etmiştir. Bunun sebebi olarak erkeklerin, iş hayatında daha aktif bir rol oynaması ve ekonomi gelişmelerini yakından takip etmek istemesi şeklinde sıralanabilmektedir.

3.6.3.2. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Davranışları İle Medeni Durumları Arasındaki İlişki

Bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin medeni duruma göre farklılığının belirlenmesi için bağımsız örneklem t testinin parametrik olmayan karşılığı olan Mann-Whitney U testi kullanılacaktır. Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin medeni durumla olan ilişkisi için belirlenen hipotezler şu şekildedir;

H₀: Katılımcıların medeni durumları ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Katılımcıların medeni durumları ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Katılımcıların finansal okuryazarlık davranışının medeni duruma ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları tablo 19’da verilmiştir.

Tablo-19: Finansal Okuryazarlık Faktörünün Medeni Duruma İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	Medeni durum	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Finansal okuryazarlık	Evli	138	102,27	14010,50	4557,500	0,553
	Bekâr	73	107,39	7517,50		
Toplam		211				

Tablo 19 incelendiğinde, finansal okuryazarlık için medeni duruma göre sıra ortalamaları görülmektedir. Ortaya çıkan iki değer arasında büyük farklar olmadığı görülmektedir. Fakat bu durumun istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı Mann-Whitney U testi sonucu ile anlaşılabilir. Tablo incelendiğinde p anlamlılık değeri 0,05’ten büyük olduğu için, H₀ hipotezi kabul edilerek finansal okuryazarlık faktörünün katılımcıların medeni durumları arasında anlamlı farklılık olmadığı kabul edilmiştir. (U=;4557,500 p=0,553> 0,05). Bu sonuç finansal okuryazarlık boyutunun medeni durum grupları üzerindeki etkisinin aynı olduğunu göstermektedir.

3.6.3.3. Katılımcıların Tasarruf Davranışı ve Finansal Okuryazarlık İlişkisi

Katılımcıların finansal okuryazarlığa yönelik tutumlarının tasarruf davranışları ile farklılığın belirlenmesi için parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U testi uygulanacaktır. Katılımcıların tasarruf davranışlarının finansal okuryazarlığa yönelik tutumları için hipotezler şu şekildedir:

H₀: Katılımcıların tasarruf davranışları ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Katılımcıların tasarruf davranışları ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Katılımcıların tasarruf davranışları ile finansal okuryazarlık ilişkisini ortaya koyan Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 20’de verilmiştir.

Tablo-20: Finansal Okuryazarlık Faktörünün Tasarruf Alışkanlıklarına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	Tasarruf Alışkanlığı	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Finansal okuryazarlık	Evet	177	101,76	18012,00	2259,000	0,019
	Hayır	34	128,06	4354,00		
Toplam		211				

Finansal okuryazarlığın tasarruf yapma alışkanlığına göre sıra ortalamasına bakıldığında tasarruf yapanların sıra ortalamasının 101,76, tasarruf yapmayanların ise sıra ortalamasının 128,06 olduğu görülmektedir. Bu iki değer arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı ancak Mann-Whitney U testi sonucu ile anlaşılabilir. Tablo incelendiğinde p anlamlılık değeri 0,05’ten küçük olduğu için, H₀ hipotezi reddedilerek finansal okuryazarlık faktörünün katılımcıların tasarruf davranışları ile arasında anlamlı bir farklılık olduğu kabul edilmiştir (U=2259,000; p=0,019<0,05). Güler (2015) tarafından yapılan çalışmada da yüksek düzeyde finansal okuryazar bireylerin tasarruf ettikleri ve buna bağlı olarak finansal

okuryazarlık ile tasarruf davranışı arasında anlamlı bir farklılık olduğunu kabul edilmiştir. Finansal okuryazar bir bireyin gelir-gider yönetimi konusunda başarılı olduğu ve bunun sonucunda tasarruf davranışında bulunduğu söylenebilir.

3.6.3.4. Katılımcıların Tasarruf Davranışları ve Finansal Durumlarını Yönetme İlişkisi

Katılımcıların tasarruf davranışı ile finansal durumlarını yönetme arasındaki farklılığın belirlenmesi için parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U testi uygulanacaktır. Katılımcıların finansal okuryazarlığa olan tutumları için hipotezler şu şekildedir:

H₀: Katılımcıların tasarruf davranışı ile finansal durumlarını yönetme arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Katılımcıların tasarruf davranışı ile finansal durumlarını yönetme arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Katılımcıların tasarruf davranışları ile finansal durumlarını yönetmeye ilişkin Mann-Whitney U testi sonuçları Tablo 21’de verilmiştir.

Tablo- 21: Finansal durumu yönetme Faktörünün Tasarruf Alışkanlığına İlişkin Mann-Whitney U Testi Sonuçları

Boyut	Tasarruf Alışkanlığı	N	Sıra ortalaması	Sıra toplamı	U	p
Finansal Durumu Yönetme	Evet	177	105,81	18727,50	2974,500	0,902
	Hayır	34	107,01	3638,50		
Toplam		211				

Katılımcıların tasarruf davranışları ile finansal durumlarını yönetme arasındaki farklılığın gösterildiği tablo da sıra ortalamasına bakıldığında tasarruf yapanların sıra ortalamasının 105,81, tasarruf yapmayanların ise sıra ortalamasının 107,01 olduğu görülmektedir. Bu iki değer arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı ancak Mann-Whitney U testi sonucu ile anlaşılabilir. Tablo

incelendiğinde p anlamlılık değeri 0,05'ten küçük olduğu için, H_0 hipotezi reddedilerek katılımcıların finansal durumu yönetme faktörünün tasarruf davranışları ile arasında anlamlı bir farklılık olmadığı kabul edilmiştir ($U=2974,500$; $p=0,902>0,05$). Tasarruf yapan bireylerin bütçe yönetimi konusunda başarılı olup, gelir-gider dengesini iyi bir şekilde yürütebilmesi bu sonucu destekler niteliktedir.

3.6.3.5. Katılımcıların Finansal Durumunu Yönetmedeki Başarı Düzeyleri İle Gelirlerinin Yönetimi İle İlgili Tutumlarını Öğrendikleri Yer Arasında Anlamlı Bir İlişki Olup Olmadığının Belirlenmesi

Katılımcıların gelirlerinin yönetimi ile ilgili tutumlarının finansal durumu yönetme düzeyi bakımından farklılığının belirlenmesi için parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Katılımcıların gelirlerinin yönetimi ile ilgili tutumları için hipotezler şu şekildedir:

H_0 : Katılımcıların finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri ile gelirlerinin yönetimi ile ilgili tutumlarını öğrendikleri yer arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H_1 : Katılımcıların finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri ile gelirlerinin yönetimi ile ilgili tutumlarını öğrendikleri yer arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Katılımcıların finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri ile gelirlerinin yönetimi ile ilgili tutumlarını öğrendikleri yere ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 22'de verilmiştir.

Tablo-22: Katılımcıların Finansal Durumunu Yönetmedeki Başarı Düzeyleri İle Gelirlerinin Yönetimi İle İlgili Tutumlarını Öğrendikleri Yer Arasındaki İlişkinin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyut	Finansal durumu yönetme düzeyi	N	Sıra ortalaması	Serbestlik Derecesi	Ki Kare	p
Gelirleri yönetme kaynağı	Oldukça başarılıyım	68	34,50	2	210,000	0,000
	Başarısızım	14	75,50			
	Orta düzeyde başarılıyım	129	147,00			
Toplam		211				

Tablo 22’de gelirleri yönetme kaynağı boyutu için finansal durumu yönetme düzeyine göre sıra ortalamaları görülmektedir. Bu iki değer arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı ancak Mann-Whitney U testi sonucu ile anlaşılabilir. Tablo incelendiğinde p anlamlılık değeri 0,05’ten küçük olduğu için, H_0 hipotezi reddedilerek katılımcıların finansal durumunu yönetmedeki başarı düzeyleri ile gelirlerinin yönetimi ile ilgili tutumlarını öğrendikleri yer arasında anlamlı bir farklılık olduğu kabul edilmiştir (Ki-Kare = 210,000; $p = 0,000 < 0,05$). Elde edilen bu sonuç Öztürk (2014) tarafından yapılan para yönetimi konulu çalışmanın bulgularıyla örtüşmektedir.

3.6.4. Finansal Okuryazarlığın Bazı Demografik Özelliklere (Yaş, Eğitim Durumu, Meslek, Aylık Gelir) Göre Farklılığın Belirlenmesi

İki bağımsız grubun ortalaması arasında anlamlı bir fark olup olmadığı parametrik testlerden t-testi ve parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U testi uygulanırken, ikiden fazla grubun ortalaması arasındaki farklılığın belirlenmesi için parametrik testlerden tek yönlü varyans analizi ve parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis H testi uygulanmaktadır. Veriler normal dağılım göstermediğinden, katılımcıların demografik özellikleri bakımından farklılığın belirlenmesi için parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis H testi uygulanacaktır.

3.6.4.1. Katılımcıların Yaşları ile Finansal Okuryazarlık Durumları Arasında Anlamlı Bir İlişki Olup olmadığı Belirlenmesi

Katılımcıların finansal okuryazarlığa yönelik tutumlarının yaş değişkeni bakımından farklılığının belirlenmesi için parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis H testi uygulanacaktır. Katılımcıların finansal okuryazarlığa olan tutumları için hipotezler şu şekildedir:

H₀: Katılımcıların yaşları ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Katılımcıların yaşları ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin yaş gruplarına ilişkin Kruskal Wallis H testi sonuçları Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo-23: Finansal Okuryazarlık Faktörünün Yaş Gruplarına İlişkin Kruskal Wallis H testi Sonuçları

Boyut	Yaş	N	Sıra ortalaması	Serbestlik Derecesi	Ki Kare	P
Finansal okuryazarlık	18-27	46	114,51	4	17,926	0,001
	28-37	90	91,48			
	38-47	41	101,62			
	48-57	18	125,89			
	58+	16	152,03			
Toplam		211				

Tablo 23'te finansal okuryazarlık boyutu için yaşa göre sıra ortalamaları görülmektedir. Bu iki değer arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı ancak Mann-Whitney U testi sonucu ile anlaşılabilir. Tablo 23 incelendiğinde p anlamlılık değeri 0,05'ten küçük olduğu için, H₀ hipotezi

reddedilerek finansal okuryazarlık boyutu bakımından katılımcıların yaşları arasında anlamlı bir farklılık vardır (Ki-Kare = 17,926; p =0,001<0,05). Analiz sonucunda finansal okuryazarlık boyutunun yaş grupları üzerindeki etkisinin aynı olmadığı görülmektedir. Bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yaş gruplarına göre değişiklik göstermesi durumu Güler (2010) tarafından yapılan çalışmanın bulgularıyla benzerlik göstermektedir.

Bu farklılığın hangi yaş grupları arasında olduğunu belirlemek için parametrik olmayan çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Farklılığın hangi yaş grupları arasında olduğu Tablo 24’te gösterilmiştir.

Tablo-24: Finansal Okuryazarlık Boyutu Bakımından Yaş Gruplarına Göre Kruskal Wallis H testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları

Yaş grupları (1/2)		N (1/2)	Sıra ort. (1/2)	p
18-27	28-37	46 / 90	78,82 / 63,23	0,025
	38-47	46 / 41	46,50 / 41,20	0,320
	48-57	46 / 18	31,51 / 35,03	0,491
	58+	46 / 16	28,18 / 41,03	0,013
28-37	18-27	90 / 46	63,23 / 78,82	0,025
	38-47	90 / 41	64,08 / 70,22	0,376
	48-57	90 / 18	51,56 / 69,22	0,024
	58+	90 / 16	49,12 / 78,13	0,000
38-47	18-27	41 / 46	41,20 / 46,50	0,320
	28-37	41 / 90	70,22 / 64,08	0,376
	48-57	41 / 18	27,96 / 34,64	0,163
	58+	41 / 16	25,24 / 38,63	0,006
48-57	18-27	18 / 46	35,03 / 31,51	0,491
	28-37	18 / 90	69,22 / 51,56	0,024
	38-47	18 / 41	34,64 / 27,96	0,163
	58+	18 / 16	15,50 / 19,75	0,224

58+	18-27	16 / 46	41,03 / 28,18	0,013
	28-37	16 / 90	78,13 / 49,12	0,000
	38-47	16 / 41	38,63 / 25,24	0,006
	48-57	16 / 18	19,75 / 15,50	0,224

Tablo 24 incelendiğinde, 18-27 ile 28-37 yaş grupları arasında finansal okuryazarlık bakımından anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Genellikle 18-27 yaş aralığındaki bireylerin öğrenci olmaları ve 28-37 yaş aralığındaki bireylerin kariyerlerinin başında olması ve yeni mezun olmaları, aradaki farklılığı açıklar niteliktedir ($0,025 < 0,05$). 18-27 yaş grupları ile 38-47 ve 48-57 yaş grupları arasında finansal okuryazarlık sorularına verdikleri cevap bakımından istatistiksel olarak bir farklılık bulunamamıştır ($0,320$ ve $0,491 > 0,05$). 18-27 ile 58+ yaş grupları arasında finansal okuryazarlık bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. 58+ yaş grubundaki bireylerin genellikle eğitim düzeyleri ilköğretim olup, finansal konulara pek hakim olmadıkları söylenebilir ($0,013 < 0,05$). 28-37 ile 48-57 yaş grupları arasında finansal okuryazarlık boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($0,024 < 0,05$). 28-37 ile 58+ yaş grupları arasında finansal okuryazarlık boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($0,000 < 0,05$). 38-47 ile 58+ yaş grupları arasında finansal okuryazarlık boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($0,006 < 0,05$). İki yaş grubu arasındaki farkın eğitim düzeyi ile ilgili olduğu düşünülmektedir. Bu yüzden 38-47 ile 58+ yaş grupları arasındaki bireylerin sorulara verdikleri cevaplar birbirleriyle ilişkilidir.

3.6.4.2. Katılımcıların Eğitim Düzeyleri ile Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Katılımcıların finansal okuryazarlığa yönelik tutumlarının eğitim düzeyi değişkeni bakımından farklılığın belirlenmesi için parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis H testi uygulanacaktır. Katılımcıların finansal okuryazarlığa yönelik tutumları için hipotezler şu şekildedir:

H₀: Katılımcıların eğitim düzeyleri ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Katılımcıların eğitim düzeyleri ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo-25: Finansal Okuryazarlık Faktörünün Eğitim Düzeylerine İlişkin Kruskal Wallis H testi Sonuçları

Boyut	Eğitim Düzeyi	N	Sıra ortalaması	Serbestlik Derecesi	Ki Kare	P
Finansal okuryazarlık	İlköğretim	14	159,96	4	45,128	0,000
	Lise	36	149,47			
	Ön Lisans	34	111,63			
	Lisans	84	88,96			
	Yüksek Lisans	43	80,86			
Toplam		211				

Tablo 25'te finansal okuryazarlık boyutu için eğitim düzeyine göre sıra ortalamaları görülmektedir. Bu iki değer arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı ancak Mann-Whitney U testi sonucu ile anlaşılabilir. Tablo incelendiğinde p anlamlılık değeri 0,05'ten küçük olduğu için, H₀ hipotezi reddedilerek, finansal okuryazarlık boyutu bakımından katılımcıların eğitim düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu kabul edilmiştir. Elde edilen veriler (Ki-Kare = 45,128; p =0,000<0,05) finansal okuryazarlık boyutunun eğitim düzeyleri üzerindeki etkisinin farklı olduğunu göstermektedir. Bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin eğitim seviyelerine göre değişiklik göstermesi Chenge ve Volpe (1998: 116) tarafından yapılan çalışmanın sonuçlarıyla benzerlik göstermektedir.

Bu farklılığın hangi eğitim düzeyleri arasında olduğunu belirlemek için parametrik olmayan çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Farklılığın hangi eğitim grupları arasında olduğu Tablo 26'da gösterilmiştir.

Tablo-26: Finansal Okuryazarlık Boyutu Bakımından Eğitim Düzeylerine Göre Kruskal Wallis H Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları

Eğitim düzeyleri (1/2)		N (1/2)	Sıra ort. (1/2)	P
İlköğretim	lise	14 / 36	28,14 / 24,47	0,422
	Ön Lisans	14 / 34	32,82 / 21,07	0,008
	Lisans	14 / 84	77,07 / 44,90	0,000
	Lisansüstü	14 / 43	44,43 / 23,98	0,000
Lise	ilköğretim	36 / 14	24,47 / 28,14	0,422
	Ön lisans	36 / 34	41,63 / 29,01	0,009
	Lisans	36 / 84	84,79 / 50,09	0,000
	Lisansüstü	36 / 43	54,08 / 28,21	0,000
Ön lisans	ilköğretim	34 / 14	21,07 / 32,82	0,008
	Lise	34 / 36	29,01 / 41,63	0,009
	Lisans	34 / 84	68,62 / 55,81	0,058
	Lisansüstü	34 / 43	45,43 / 33,92	0,021
Lisans	ilköğretim	84 / 14	44,90 / 77,07	0,000
	Lise	84 / 36	50,09 / 84,79	0,000
	Ön lisans	84 / 34	55,81 / 68,62	0,058
	Lisansüstü	84 / 43	65,66 / 60,76	0,451
Lisansüstü	ilköğretim	43 / 14	23,98 / 44,43	0,000
	Lise	43 / 36	28,21 / 54,08	0,000
	Ön lisans	43 / 34	33,92 / 45,43	0,021
	Lisans	43 / 84	60,76 / 65,66	0,451

Tablo 26'ya bakıldığında eğitim düzeyi ilköğretim olan bireyler ile eğitim düzeyi ön lisans olan bireylerin, finansal okuryazarlık düzeylerini ölçen sorulara verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($0,008 < 0,05$). Eğitim düzeyi ilköğretim olan bireyler ile eğitim düzeyi lisans olan bireyler arasında finansal okuryazarlık boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($0,000 < 0,05$). Eğitim düzeyi ilköğretim olan

bireyler ile eğitim düzeyi lisansüstü olan bireyler arasında finansal okuryazarlık boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($0,000 < 0,05$). Bunların yanı sıra eğitim düzeyi ilköğretim olan bireyler ile eğitim düzeyi lise olan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerini ölçen sorulara verdikleri cevaplar arasında finansal okuryazarlık boyutu bakımından, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($0,422 > 0,05$). Eğitim düzeyi lise olan bireyler ile eğitim düzeyi ön lisans, lisans ve lisansüstü olan bireyler arasında finansal okuryazarlık boyutu bakımından, istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($0,009 / 0,000 / 0,000 < 0,05$). Eğitim düzeyi ön lisans olan bireyler ile eğitim düzeyi lisans olan bireylerin finansal okuryazarlık sorularına verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık yoktur. Bu bireylerin finansal okuryazarlık sorularına verdikleri cevaplar hemen hemen birbiriyle benzerlik göstermektedir ($0,058 > 0,05$). Eğitim düzeyi ön lisans olan bireyler ile eğitim düzeyi lisansüstü olan bireylerin finansal okuryazarlık sorularına verdikleri cevaplar arasında istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($0,021 < 0,05$). Yapılan çoklu karşılaştırma testi, bireylerin eğitim seviyeleri birbirine yaklaştıkça cevapların farklılık göstermediğini, birbirinden uzaklaştıkça cevapların farklılık gösterdiğini ortaya çıkarmıştır. Bireylerin eğitim seviyeleri artıkça bütçelerini kontrol etmek, ileriye yönelik yatırımlar yapmak ve kriz yönetimi gibi birçok konuda eğitilmiş olmayı tercih ettikleri görülmektedir.

3.6.4.3. Katılımcıların Meslek Grupları ile Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Katılımcıların finansal okuryazarlığa yönelik tutumlarının meslek değişkeni bakımından farklılığın belirlenmesi için parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Katılımcıların finansal okuryazarlığa yönelik tutumları için hipotezler şu şekildedir:

H₀: Katılımcıların meslekleri ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir farklılık yoktur

H₁: Katılımcıların meslekleri ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Katılımcıların meslek grupları ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasındaki farklılık Tablo 27’de incelenmiştir.

Tablo-27: Finansal Okuryazarlık Faktörünün Meslek Gruplarına İlişkin Kruskal Wallis H testi Sonuçları

Boyut	Meslek	N	Sıra ortalaması	Serbestlik Derecesi	Ki Kare	P
Finansal okuryazarlık	Kamu çalışanı	67	82,51	5	27,714	0,000
	Özel sektör	108	111,17			
	Serbest meslek	3	63,17			
	Öğrenci	14	117,36			
	Emekli	13	153,31			
	Çalışmıyor	6	167,75			
Toplam		211				

Tablo 27’de finansal okuryazarlık boyutu için meslek gruplarına göre sıra ortalamaları görülmektedir. Bu iki değer arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı ancak Kruskal Wallis H testi sonucu ile anlaşılabilir. Tablo 27 incelendiğinde, p anlamlılık değeri 0,05’ten küçük çıkmıştır. Bu durumda, H₀ hipotezi reddedilerek finansal okuryazarlık boyutu bakımından, katılımcıların meslek grupları arasında anlamlı bir farklılık olduğu kabul edilmiştir. Elde edilen veriler (Ki-Kare = 27,714; p =0,000<0,05) finansal okuryazarlık boyutunun, meslek grupları üzerindeki etkisinin farklı olduğunu göstermektedir.

Ortaya çıkan farklılığın hangi meslek grupları arasında olduğunu belirlemek için parametrik olmayan çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Farklılığın hangi eğitim grupları arasında olduğu Tablo 28’de gösterilmiştir.

Tablo-28: Finansal Okuryazarlık Boyutu Bakımından Meslek Gruplarına Göre Kruskal Wallis H Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları

Meslek Grupları (1/2)		N (1/2)	Sıra ort. (1/2)	p
Kamu Çalışanı	Özel Sektör	67 / 108	73,15 / 97,21	0,002
	Serbest Meslek	67 / 3	35,89 / 26,83	0,470
	Öğrenci	67 / 14	38,70 / 52,00	0,039
	Emekli	67 / 13	36,13 / 63,00	0,000
	Çalışmıyor	67 / 6	34,63 / 63,42	0,001
Özel Sektör	Kamu Çalışanı	108 / 67	97,21 / 73,15	0,002
	Serbest Meslek	108 / 3	56,65 / 32,67	0,218
	Öğrenci	108 / 14	61,09 / 64,64	0,721
	Emekli	108 / 13	58,38 / 82,73	0,017
	Çalışmıyor	108 / 6	55,83 / 87,58	0,021
Serbest Meslek	Kamu Çalışanı	3 / 67	26,83 / 35,89	0,470
	Özel Sektör	3 / 108	32,67 / 56,65	0,218
	Öğrenci	3 / 14	5,50 / 9,75	0,197
	Emekli	3 / 13	3,50 / 9,65	0,039
	Çalışmıyor	3 / 6	2,67 / 6,17	0,095
Öğrenci	Kamu Çalışanı	14 / 67	52,00 / 38,70	0,039
	Özel Sektör	14 / 108	64,64 / 61,09	0,721
	Serbest Meslek	14 / 3	9,75 / 5,50	0,197
	Emekli	14 / 13	11,79 / 16,38	0,141
	Çalışmıyor	14 / 6	9,18 / 13,58	0,130

Emekli	Kamu Çalışanı	13 / 67	63,00 / 36,13	0,000
	Özel Sektör	13 / 108	82,73 / 58,38	0,017
	Serbest Meslek	13 / 3	9,65 / 3,50	0,039
	Öğrenci	13 / 14	16,38 / 11,79	0,141
	Çalışmıyor	13 / 6	9,54 / 11,00	0,639
Çalışmıyor	Kamu Çalışanı			
	Özel Sektör	6 / 67	63,42 / 34,63	0,001
	Serbest Meslek	6 / 108	87,58 / 55,83	0,021
	Öğrenci	6 / 3	6,17 / 2,67	0,095
	Emekli	6 / 14	13,58 / 9,18	0,130
		6 / 13	11,00 / 9,54	0,639

Meslek grubu kamu çalışanı olan bireyler ile meslek grubu özel sektör olan bireyler arasında finansal okuryazarlık boyutu bakımından anlamlı bir farklılık vardır ($0,002 < 0,05$). Meslek grubu kamu çalışanı olan bireyler ile meslek grubu serbest meslek olan bireylerin finansal okuryazarlık ölçeğine verdikleri cevap arasında istatistiksel açıdan bir farklılık yoktur ($0,470 > 0,05$). Meslek grubu kamu çalışanı olan bireyler ile öğrenci olan bireyler arasında finansal okuryazarlık boyutu bakımından anlamlı bir farklılık vardır ($0,039 < 0,05$). Emekli olan bireyler ile kamu çalışanı olan bireylerin verdikleri cevaplar arasında finansal okuryazarlık boyutu bakımından anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($0,000 < 0,05$). Meslek grubu kamu çalışanı olan bireyler ile çalışmayan bireyler arasında finansal okuryazarlık boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır. Özel sektörde çalışan bireyler ile emekli olan ve çalışmayan bireyler arasında finansal okuryazarlık boyutu bakımından anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($0,017 / 0,021 < 0,05$). Meslek grubu özel sektör olan bireyler ile meslek grubu serbest meslek ve öğrenci olan bireylerin arasında finansal okuryazarlık ölçeğine verdikleri cevaplar benzerlik göstermektedir, yani finansal okuryazarlık boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($0,218 / 0,721 > 0,05$). Meslek grubu serbest meslek olan bireyler ile meslek grubu emekli olan bireyler arasında finansal okuryazarlık boyutu

bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($0,039 < 0,05$). Serbest meslek grubuna dahil bireyler ile meslek grubu; kamu çalışanı, özel sektör, öğrenci ve çalışmıyor olan bireyler arasında finansal okuryazarlık boyutu bakımından istatistiksel olarak bir farklılık bulunamamıştır ($0,470/0,218/0,197/0,095 > 0,05$), yani bu bireylerin finansal okuryazarlığı ölçen sorulara verdikleri cevaplar benzerlik göstermektedir. Meslek grubu öğrenci olan bireyler ile meslek grubu emekli ve çalışmıyor olan bireyler arasında finansal okuryazarlık boyutu bakımından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunamamıştır ($0,141/0,130 > 0,05$). Meslek grubu emekli olan bireyler ile meslek grubu çalışmıyor olan bireylerin finansal okuryazarlığa verdiği cevaplar benzerlik göstermektedir, yani aralarında finansal okuryazarlık boyutu bakımından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($0,639 > 0,05$).

3.6.4.4. Katılımcıların aylık gelirleri ile Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Arasındaki İlişkinin Belirlenmesi

Katılımcıların finansal okuryazarlığa yönelik tutumları ile gelir değişkeni arasındaki farklılığın belirlenmesi için parametrik olmayan testlerden Kruskal Wallis H testi uygulanmıştır. Katılımcıların finansal okuryazarlığa yönelik tutumları için hipotezler şu şekildedir:

H₀: Katılımcıların gelirleri ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir farklılık yoktur.

H₁: Katılımcıların gelirleri ile finansal okuryazarlık arasında anlamlı bir farklılık vardır.

Tablo 29'da bireylerin aylık gelirleri ile finansal okuryazarlık faktörü arasındaki farklılık gösterilmiştir.

Tablo-29: Finansal Okuryazarlık Faktörünün Aylık Gelire İlişkin Kruskal Wallis H Testi Sonuçları

Boyut	Aylık gelir	N	Sıra ortalaması	Serbestlik Derecesi	Ki Kare	P
Finansal okuryazarlık	0-1500 TL	32	129,42	3	31,744	0,000
	1500 TL-3000TL	65	129,43			
	3001TL-4500TL	74	88,38			
	4501TL +	40	75,75			
Toplam		211				

Tablo 29’da finansal okuryazarlık boyutu için gelir düzeylerine göre sıra ortalamaları görülmektedir. Bu iki değer arasındaki farkın istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığı ancak Mann-Whitney U testi sonucu ile anlaşılabilir. Tablo incelendiğinde p anlamlılık değeri 0,05’ten küçük olduğu için, H_0 hipotezi reddedilerek, finansal okuryazarlık boyutu bakımından katılımcıların gelir düzeyleri arasında anlamlı bir farklılık olduğu kabul edilmiştir. Elde edilen veriler (Ki-Kare = 31,744; $p = 0,000 < 0,05$) finansal okuryazarlık boyutunun eğitim düzeyleri üzerindeki etkisinin aynı olduğunu göstermektedir.

Tespit edilen farklılığın, hangi gelir grupları arasında olduğunu belirlemek için parametrik olmayan çoklu karşılaştırma testlerinden yararlanılmıştır. Farklılığın hangi eğitim grupları arasında olduğu Tablo 30’da gösterilmiştir.

Tablo-30: Finansal Okuryazarlık Boyutu Bakımından Aylık Gelir Gruplarına Göre Kruskal Wallis H Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları

Aylık Gelir ($_{1/2}$)	N ($_{1/2}$)	Sıra ort. ($_{1/2}$)	p	
0-1500 TL	1501 TL-3000 TL	32 / 65	49,72 / 46,35	0,569
	3001 TL-4500 TL	32 / 74	67,17 / 47,59	0,002
	4501 TL+	32 / 40	45,53 / 29,28	0,001

Tablo-30(Devam): Finansal Okuryazarlık Boyutu Bakımından Aylık Gelir Gruplarına Göre Kruskal Wallis H Testi Çoklu Karşılaştırma Sonuçları

1501 TL-3000 TL	0-1500 TL	65 / 32	46,35 / 49,72	0,569
	3001 TL-4500 TL	65 / 74	84,13 / 55,41	0,000
	4501 TL+	65 / 40	61,94 / 35,31	0,000
3001 TL-4500 TL	0-1500 TL	74 / 32	47,59 / 67,17	0,002
	1501 TL-3000 TL	74 / 65	55,41 / 84,13	0,000
	4501 TL+	74 / 40	60,39 / 52,16	0,184
4501 TL+	0-1500 TL	40 / 32	29,28 / 45,53	0,001
	1501 TL-3000 TL	40 / 65	35,31 / 61,94	0,000
	3001 TL-4500 TL	40 / 74	52,16 / 60,39	0,184

Aylık geliri 0-1500 TL olan bireyler ile aylık geliri 1501-3000 TL olan bireyler arasında finansal okuryazarlık boyutu bakımından anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($0,569 > 0,05$). Aylık geliri 0-1500 TL olan bireyler ile aylık geliri 3001-4500 TL ve 4501 TL+ olan bireylerin finansal okuryazarlığı ölçen sorulara verdiği cevaplar istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermektedir ($0,002/0,001 < 0,05$). Aylık geliri 1501 TL-3000 TL olan bireyler ile aylık geliri 3001 TL-4500 TL ve 4501 TL olan bireyler arasında finansal okuryazarlık boyutu bakımından anlamlı bir farklılık vardır ($0,000/0,000 < 0,05$). Aylık geliri 3001 TL-4500 TL olan bireyler ile aylık geliri 4501 TL+ olan bireylerin finansal okuryazarlığı ölçen sorulara verdiği cevaplar benzerlik göstermektedir yani aralarından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunamamıştır ($0,184 > 0,05$).

SONUÇ ve ÖNERİLER

Finansal okuryazarlık, bireylerin finansal anlamda alacağı kısa ve uzun vadeli kararların, doğru ve zamanında alınmasını sağlayan bilgi ve becerileri kapsamaktadır. Bireyler hayatlarını devam ettirdikleri sürece; sosyal, ekonomik, politik ve teknolojik döngünün bir parçası olmaya devam edeceklerdir. Hayatta kalmak isteyen her birey, bugün için tüketim yapacağı gibi yarın için de tasarruf planları yapmak durumundadır. Tüm bunlar finansal karar olarak adlandırılmaktadır. Bireyin almış olduğu finansal karar, ilk önce kendi refahını, daha sonra da toplumu ve ekonomiyi etkilediği düşünülürse, insanların finansal okuryazar olma durumu zorunlu hale gelmektedir.

Finansal okuryazarlık sadece ekonomi terimlerinin bilinmesi, tasarruf yapılması veya fatura ödemelerinin zamanında yapılması olarak sınırlandırılması doğru değildir. Finansal okuryazarlık, tüketicinin finansal anlamda sahip olduğu bilgilerin; finansal beceri, tutum ve davranışlarına yansıtılması olarak ifade edilebilmektedir.

Yapılan bu çalışmada Erzincan ilinde yaşayıp, katılım bankalarında hesabı bulunan bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi amaçlanmıştır. 211 kişinin katıldığı anketin demografik bulguları incelendiğinde katılımcıların, lisans mezunu olup, özel sektörde çalışan, geliri 3001 TL ile 4500 TL grubunda olan, 28-37 yaş aralığındaki evli erkeklerin çoğunlukta olduğu gözlemlenmiştir.

Her tüketicinin yatırım yapma şekli ve yatırım konusundaki bilgi düzeyi farklıdır. Bu yüzden bireyler gelirlerini yönetme konusunda ilk kararı kendileri verirken, bazen de uzmanlara sorarak da alabilmektedirler. Erzincan ilindeki katılım bankalarında hesabı bulunan 211 kişinin katıldığı ankette, finansal durumunu yönetme konusunda orta düzeyde başarılıyım ve oldukça başarılıyım diyen bireylerin oranı %90'ı geçmektedir. Bu durum, bireylerin gelirlerini yönetme konusunda kendine güvendiğini göstermektedir.

Finansal okuryazarlık düzeyini ölçmek amacıyla sorulan doğru, yanlış ve fikrim yok şeklindeki 11 sorudan, en yüksek oranda doğru yanıtlanan ifadenin

“enflasyon tanımının ve IBAN numarası tanımının” olduğu görülmüştür. Diğer sorulara kıyasla katılımcıların EFT, IBAN ve bankacılık işlemleri konusunda daha bilgili olduğunu söylemek mümkündür. Bunun aksine “enflasyon oranı piyasadaki kredi faiz oranından yüksek ise kredi kullanmak avantajlıdır” ifadesi bu konu hakkında bireylerin bilgi sahibi olmadığının göstergesidir. Bankacılık faaliyetleri ile ilgili ifadelerin kadın ve erkek bireyler tarafından doğru cevaplandırıldığı analiz sonucu elde edilen bulgular arasındadır.

Çalışmada katılımcıların finansal okuryazarlık düzeyinin cinsiyete göre farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu sonuca göre, erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre başarı yüzdelerinin daha yüksek olduğu söylenebilmektedir. Ayrıca, bireylerin finansal okuryazarlık düzeyi ile medeni durumu arasında farklılık yokken, tasarruf davranışı bakımından farklılık bulunmaktadır. Bu sonuç bireyler için önemli bir konu olan tasarruf davranışının, finansal okuryazar olma durumu bakımından önem taşıdığını göstermektedir.

Gelirleri yönetme konusunda bilgi kaynağı olarak aile faktörünün %50 oranla ilk sırada yer alması ailenin, bireyin sosyal yönünün gelişmesinde rol oynadığı gibi, finansal hayatını yönlendirmede de etkili bir faktör olduğunu vurgulamaktadır. Bu sonuç finansal eğitim faaliyetlerine küçük yaşlarda başlanması gerektiğini ortaya koymaktadır. Ayrıca açık uçlu olarak yöneltilen “diğer” seçeneği %22,7 ile en çok işaretlenen ikinci cevap olmuştur. Verilen yanıtlar arasında işyeri, internet ve kendi tecrübelerim gibi ifadeler yer almaktadır. Analiz sonucunda %6,6 ile okul faktörü en az seçilen cevap olmuştur. Finansal eğitimin ders programına dahil edilmemesi, öğrencilerin okuldan düşük düzeyde finans bilgisiyle bitirmesine neden olmaktadır.

Bireylerin temel finansal bilgi düzeyi kavramlar açısından farklılık göstermektedir. Bireylere yöneltilen temel düzeydeki finans sorularının analizi incelendiğinde, bazı finansal kavramların çoğunluk tarafından bilindiği, bazılarının ise hiç duyulmamış ya da iyi bilinmediği tespit edilmiştir. Bundan hareketle enflasyon, hem kadın hem de erkek katılımcılar tarafından en çok bilinen kavram iken, valör en az bilinen kavram olmuştur. Aynı şekilde finansal okuryazarlık düzeyini ölçen sorulara bakıldığında, bireylerin borsa faaliyetleri konusunda pek fazla bilgiye sahip

olmadıkları görülmüştür. Oysa bireylerin temel finansal kavramlar hakkındaki bilgileri sorulduğunda en çok bilinen kavramlardan biri hisse senedi olmuştur. Dolayısıyla, yatırımcıların sık kullandığı hisse senedi kavramı, bireyler tarafından kulaktan dolma şeklinde bilindiği ortaya çıkmıştır. Bu sonuç, bireylerin çoğu finansal kavramlar hakkında bilgi sahibi olmadığı halde işaretleme yaptıklarını göstermektedir.

Katılımcıların kullandığı bankacılık ürünlerinin/işlemlerinin, cinsiyet ve eğitim düzeylerine göre farklılık gösterdiği yapılan analizler sonucunda tespit edilmiştir. Analize göre, erkek katılımcıların kadın katılımcılara göre daha fazla bankacılık ürünlerini kullandığını söylemek mümkündür. Ayrıca, %40,2 oran ile lisans mezunu bireyler tarafından ATM'lerin kullanıldığı görülmektedir. Bunun yanı sıra, bireylerin en az tercih ettiği bankacılık ürünlerinin ise kambiyo işlemleri olduğu elde edilen bulgular arasındadır.

Bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin, yaş faktörüne göre farklılık gösterdiği analiz sonuçlarında ortaya çıkmıştır. Bu farklılığın hangi yaş grupları arasında olduğunu öğrenmek amacıyla çoklu karşılaştırma testinden faydalanmıştır. Elde edilen sonuca göre; 58+ yaş grubundaki bireylerin, finansal okuryazarlık düzeyini ölçen sorulara verdiği cevaplar ile diğer yaş grubundaki bireylerin verdikleri cevaplar arasında farklılık bulunmaktadır. Bu farklılık, bireylerin eğitim düzeyinden, iş deneyiminden veya almış olduğu finansal eğitimlerden kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Ayrıca, finansal okuryazarlık düzeyi bireylerin, eğitim seviyelerine göre de farklılık göstermektedir. Eğitim düzeyi lisans ve yüksek lisans olan bireylerin daha çok finansal okuryazarlık davranışı sergiledikleri saptanmıştır.

Finansal okuryazar, ön görüşlü bir birey olarak ileriki vadelerde kendisini nelerin beklediğini bilmeli ve mantıklı kararlar vermelidir. Yatırım yaparken herhangi bir ters durum karşısında çözüm yolları üreterek zararı en aza indirmenin yollarını bulmalıdır. Risk ve karın arasındaki doğru orantının farkına vararak bilgiye ve mantığa dayalı seçimler yapmalıdır. Bilimin ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte değişen finansal sistemi yakından takip ederek bilgi ve tecrübe edinmeyi ihmal etmemelidir.

KAYNAKLAR

- ALMENBERG, J. and Dreber, A. (2015). Gender, stock market participation and financial literacy. *Economics Letters*, 137: 140–142.
- ALKAYA, Aylin ve YAĞLI, İbrahim (2015), “Finansal Okuryazarlık- Finansal Bilgi, Davranış ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İktisadi ve İdari Birimler Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 8, Sayı 40, s.585.
- AL-TAMİMİ, H. A. H. ve Kalli, A. A. B. (2009), Financial Literacy and Investment Decisions of UAE Investors, *The Journal of Risk Finance*, Vol. 10, Iss 5, pp. 500 – 516.
- ALTINTAŞ, Kadir M. (2009), “Belirlenmiş Katkı Esaslı Emeklilik Planlarında Finansal Eğitimin Önemi: Katılımcıların Finansal Okur Yazarlığı Çerçevesinde Alternatif Bir Yatırım Eğitimi Modeli”, *ZKÜ Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt 5, Sayı 9, s. 157.
- ALTUN, Arif (2005), *Gelişen Teknolojiler ve Yeni Okuryazarlıklar*, Ankara, Arı Yayıncılık, s.2.
- AŞICI, Murat (2009) “Kişisel ve Sosyal Bir Değer Olarak Okuryazarlık”, *Değerler Eğitim Dergisi*, Cilt 7, Sayı 17, s.12
- ATKINSON, A. and F. Messy (2012), “Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study”, OECD Working Papers on Finance, Insurance and Private Pensions, No. 15, OECD Publishing, Paris.
- BAHÇUVAN, Serhat (2011), “Okuryazar Olmalıyım”, *BORYAB Dergisi*.
- BAYRAM, S. Seçil (2010), Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- BAYSA, Eray (2015), “Finansal Okuryazarlık ve Banka Müşteri Segmentasyonları Üzerine Bir Uygulama”, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- BERNANKE B.S. (2011) "Financial Literacy" Statement by Mr Ben S Bernanke, Chairman of the Board of Governors of the Federal Reserve System, provided for the record of a hearing held on 12 April 2011 conducted by the Subcommittee on Oversight of Government Management, the Federal Workforce and the District of Columbia, Committee on Homeland Security and Governmental Affairs, US Senate, Washington DC, 20 April 2011, s.1
- BODİE, Z. (2006). A Note on Economic Principles and Financial Literacy, networks Financial Institute, At Indiana State University, Policy Brief, and No. PB-07.
- BÜYÜKÖZTÜRK, Ş. (2015), Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı (Genişletilmiş 21. Baskı), Ankara: Pegem Akademi.
- CAPUANO, A. ve Ramsay I. (2011). What Causes Suboptimal Financial Behaviour? An Exploration of Financial Literacy, Social Influences and Behavioural Economics, Financial Literacy Project, Research Report, The University of Melbourne, s. 35-36.
- CİHANGİR, M., Ergin, E. (2015), “Finansal Okuryazarlığın Temel Düzeyde İncelenmesi: Osmaniye İlinde Ankete Dayalı Bir Araştırma”, *The Journal of Academic Social Science*, Yıl: 3, Sayı: 13, s. 492-511.
- CLERCQ, De B. ve Venter, JMP. (2009), Factors Influencing A Prospective Chartered Accountant’s Level of Financial Literacy: An Exploratory Study, *Meditari Accountancy Research*, Cilt. 17, Sayı. 2, s. 47- 60.
- COMCEC (Standing Committee For Economic and Commercial Cooperation of the Organization of Islamic Cooperation). (2013), “Enhancing Financial Literacy In Capital Market”, Report of the Financial Literacy Task Force of the COMCEC Capital Market Regulators Forum.

- CUDE B.J.; Lawrence F.C.; Lyons A.C.; Metzger K.; Lejeune E.; Marks L.; Matchmes K. (2006) *College Students and Financial Literacy: What They Know and What We Need to Learn*, Eastern Family Economics and Resource Management Association 2006 Conference, s.103.
- DOĞAN, Y. Müge, Financial Education and Financial Stability, Head of Regulation Department, Banking Regulation and Supervision Agency, BRSA, s. 5.
- ER, F., Temizel, F., Özdemir, A. Ve Sönmez, H., “Lisans Eğitim Programlarının Finansal Okuryazarlık Düzeyine Etkisinin Araştırılması: Türkiye Örneği”, *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt. 14, Sayı 4, s. 113- 126.
- ERCAN, Metin (2012), Mali Okuryazarlığın Artan Önemi, Radikal Gazetesi.
- ERGÜN, B., Şahin, A. ve Ergin, E., “Finansal Okuryazarlık: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma”, *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt. 7, Sayı. 34, s.850.
- European Commission (2007), https://ec.europa.eu/commission/index_en, (24.02.2019).
- FETTAHOĞLU, S. (2015) “Hane Halkının Finans Eğitimi ve Finansal Okuryazarlık Düzeyleri Üzerine Kocaeli’nde Bir Araştırma” *Journal of Accounting Finance*, 67, s.101
- FİGUEIRA F. (2007) “The European Commission and Financial Capability: Simplifying Financial Services”, Ecn Policy Brief No.2, July Financial Regulator “Financial Capability In Ireland An Overview.
- GÖKMEN, Habil (2012), *Finansal Okuryazarlık*, İstanbul, Hiperlink Yayınları, s. 82- 89.
- GUTNU, M. M. ve Cihangir, M. (2015) “Finansal Okuryazarlık Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi Personeli Üzerine Bir Araştırma” *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, Cilt 3, Sayı 10, s. 415.

- GÜLER, Emine, (2015) “Hane halkının Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Sakarya İli Örneği”, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı, Sakarya.
- GÜNEŞ, Firdevs (1994), “Okuryazarlık Kavramı ve Düzeyleri”, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, Cilt 27, Sayı 22, s.499.
- GÜNEŞ, Firdevs (1997), *Okur-yazarlık Kavramı ve Düzeyleri*, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, s. 27, 499-507.
- HASTINGS, J. S., Madrian, B. C. ve W. L. Skimmyhorn. (2013), Financial literacy, financial education, and economic outcomes. *Annual Review of Economics*, Cilt 5, Sayı 1, s. 349.
- HAYTA, A. Beyazıt (2011), *Aile Finansa Sistemi İlişkileri*, Ankara, s.280-284.
- HOGARTH, M. Jeanne, HILGERT, A. Marianne (2002), “Financial Knowledge, Experience and Learning Preferences: Preliminary Results from a New Survey on Financial Literacy”, *Consumer Interest Annual*, Cilt 48, s. 1-2.
- HOLDEN, K., Kalish, C., Scheinholz, L., Dietrich, D., ve Novak, B. (2009), Financial Literacy Programs Targeted on Pre-School Children: Development and Evaluation. Working Paper, La Follett School of Public Affairs, Madison, Wisconsin: University of Wisconsin. minds.wisconsin.edu/handle/1793/36314, s.195.
- HOPLEY, V (2003), “Financial Education: What is it and What Makes it So Important?”, *Community Reinvestment Report*, series, No. 1, Federal Reserve Bank of Cleveland www.clevelandfed.org/CommAffairs/CR_Reports/CRreport.pdf, (23.02.2019).
- IFIE Fifth Annual State Of Global Investor Education Survey: Measuring 2014 Achievements & Benchmarking Goals For 2015.
- IOSCO, Strategic Framework for Investor Education and Financial Literacy Consultation Report, London, October, 2014.

- KALAYCI, Ş. (2010) SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri (5. Baskı). Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- KANDEMİR, S., (2018). “Finansal Tüketicilerin Finansal Okuryazarlık Durumlarının Belirlenmesi”, Yüksek Lisans Tezi, Çağ Üniversitesi.
- KARATAŞ, Çiğdem (2017), “Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesinde Merkez Bankalarının Rolü ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İçin Bir Değerlendirme”, *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İletişim ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü*, Uzman Yeterlilik Tezi, s.101.
- KHAN M.Y., Jain P.K., (2008), Financial Management: Text, Problems And Cases, TataMcgraw-Hill Publishing Company Limited, New Delhi.
- KILIÇ, Y. Ata, A. H. ve Seyrek, H.İ. (2015) “Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*, 66, s. 130.
- KOZUP, J., Hogarth J. M. (2008). Financial Literacy, Public Policy, and Tomaskova, H., Mohelska, H., Nemcova, Z. (2011). Issues of Financial Literacy, s. 127-136.
- KURUDAYIOĞLU, M. ve Tüzel, M. S. “21. Yüzyıl Okuryazarlık Türleri, Değişen Metin Algısı ve Türkçe Eğitimi” *TÜBAR Dergisi*, Sayı 28, Güz 2010, s.283-298.
- KÜÇÜKASLAN, A., (2017). “Finansal Okuryazarlık: Kayseri İli Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirleri Üzerine Bir Araştırma”, Yüksek Lisans Tezi, Gümüşhane Üniversitesi.
- LUSARDİ, Annamaria (2008). “HouseholdSavingBehavior: The Role of Financial Literacy, Information, and Financial Education Programs”, NBER WorkingPaper Series, WorkingPaper 13824.
- LUSARDİ, Annamaria and Mitchell, Olivia S. (2011),” The Outlook for Financial Literacy: National Bureau of EconomicResearch”.

- LUSARDÌ, Annamaria, The Global Financial Literacy Excellence Center: An Overview, (Sunum).
- LUSARDÌ, A. (2012), Financial literacy or financial capability? In: Financial literacy and ignorance retrieved from: <http://annalusardi.blogspot.cz/>, 21.02.2019.
- LUSARDÌ, A. ve Scheresberg, C.B. (2013). Financial Literacy and High-Cost Borrowing in the United States, Working Paper 18969.
- LOIBL, C. and Hira T., (2005), "Self-Directed Financial Learning And Financial Satisfaction", *Journal Of Financial Counseling and Planning*, Cilt. 16, Sayı. 1, s. 13-14.
- MANDELL, Lewis (2006), Financial Literacy: If It is so important, Why is not Improving? Networks Financial Institute at Indiana State University Policy Brief.
- MARCOLIN, Sonia ve Abraham, Anne (2006). "Financial Literacy Research: Current Literature and Future Opportunities", 3rd International Conference on Contemporary Business, Leura NSW, 21-22 September. Australia: Faculty of Commerce, Charles Stuart University, s. 2.
- MASON, Carolynne L. J. ve Wilson, Richard M. S. "Conceptualising Financial Literacy" Loughborough University Business School, 2000, s. 6.
- MCCORMICK, M. H., (2009). The Effectiveness of Youth Financial Education: A Review of the Literature. *Journal of Financial Counseling and Planning*, Cilt. 20, Sayı. 1, s. 70-83.
- MEIER, S. ve Sprenger, C. (2008), "Discounting Financial Literacy: Time Preferences and Participation in Financial Education Programs, Public Policy Discussion Papers, No. 07-5, s.1.
- Micofinance and Financial Literacy (2008), "The EMN Bi-Annual Magazine on Microfinance in Europe", no:4, December ISSN: 1955-6179, s.5-6.
- MONTICONE, C. (2011), "Financial Literacy And Financial Advice: Theory and Empirical Evidence", Torino Üniversitesi Doktora Tezi.

- MURPHY, J. L. (2013), Psychosocial Factors And Financial Literacy, *Social Security Bulletin*, Cilt. 73, Sayı. 1, s. 74-81.
- NİCOLİNİ Gianni, Cude Brenda J. ve Chatterjee Swarn (2013), Financial Literacy: A Comparative Study Across Four Countries, *International Journal of Consumer Studies* 37, s. 689–705.
- OECD (2005), *Improving Financial Literacy: Analysis of Issues and Policies*, s.11-26.
- OECD (2009), “Financial Literacy and Consumer Protection: Overlooked Aspects of the Crisis”, OECD Recommendation On Good Practices On Financial Education And Awareness Relating To Credit. s. 11.
- OECD INFE (2011), Measuring Financial Literacy: Core Questionnaire in Measuring Financial Literacy: Questionnaire and Guidance Notes for Conducting an Internationally Comparable Survey of Financial literacy.
- ÖZÇAM, M. (2006). Yatırımcı Eğitimi: Dünya Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler. Sermaye Piyasası Kurulu Araştırma Raporu, s.1.
- ÖZGÜLER, İ. (2013), “Bireysel Finansal Kaynakların Yönetiminde Bir Araç Olarak Finansal Eğitimde Dünya Uygulamaları ve Türkiye Karşılaştırması”, (Danışman: Doç. Dr. Fatih Temizel), Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi.
- ÖZKALE, Abdullah (2018) “Finansal Okuryazarlık ve Matematiksel Okuryazarlık Perspektifinde Türkiye ve Kanada (Ontario) Öğretim Programlarının İncelenmesi ve Bir Model Önerisi”. Doktora Tezi, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- ÖZTÜRK, Elvan (2014), “Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi: Süleyman Demirel Üniversitesi Akademik Personel Üzerine Bir Uygulama”, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.

- PACFL (President's Advisory Council on Financial Literacy 2008), Annual Report to the President, s.16-36.
- PARAMASIVAN, C., Subramanian, T., (2009), Financial Management, New Age International Publishers, Delhi, India.
- PISA (2012) Assessment and Analytical Framework, s.143.
- REMUND, D. L. (2010), Financial literacy explicated: The case for a clearer definition in an increasingly complex economy, *Journal of Consumer Affairs*, Cilt.44, Sayı 2, s. 276-295.
- REYES, Ramon L. (2006), "The Psychological Meanings of Money" Yayınlanmamış Doktora Tezi. Alliant International University. s. 82.
- SARAÇ, E. (2014), "Finansal Okuryazarlık ve Dumlupınar Üniversitesi Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerinin Ölçülmesi Üzerine Bir Araştırma" Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi.
- SATOĞLU, Serhad (2014), "Bireysel Yatırımcıları Koruma Aracı Olarak Finansal Okuryazarlık ve Türkiye Uygulaması", Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi, Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü Bankacılık Anabilim Dalı, İstanbul.
- SEKITA, S. (2011). Financial Literacy and Retirement Planning in Japan, *Journal of Pension Economics & Finance*, Cilt. 10, Sayı. 4, s. 637-656.
- SHAARİ, N. Azizah; Hasan, A. Nurfadhilah; Mohamed, M. Haji; Sabri, A. Jafri, (2013), "Financial Literacy: A Study Among the University Students", *Interdisciplinary Journal of Contemporary Research in Business*, Cilt. 5, Sayı. 2, s. 279-299.
- SPK (2013), Faaliyet Raporu, s.102.
- TCMB (2011) "Dünyada ve Türkiye'de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim", s.79.
- TCMB Bülten (2015), Finansal Eğitim, sayı 37, s.3-4.

- TCMB Bülten (2017), Finansal Okuryazarlık: Bireysel ve Toplumsal Faydaları, sayı 48, s. 2-4.
- TEMİZEL, F., Bayram, F. (2011), “Finansal Okuryazarlık: Anadolu Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi (İİBF) Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”, *C.Ü. İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, Cilt 12, Sayı 1, s. 74.
- The Economist, “Financial Literacy: Getting It Right On The Money”, 2008.
- TOMASKOVA H. vd, “Issues of Financial Literacy Education”, *Procedia Social and Behavioral Sciences*, Vol.28, 2011, s.366.
- TURGUT, Hakan (2006), “*Parasal Zekâ*”, Varlık Yayınları, İstanbul, s.106.
- UNESCO (United Nations Education, Scientific and Cultural Organization) 2006 “Understanding of Literacy, Chapter 6, Education for All Global Monitoring Report” s.155-158.
- WAGLAND, S. (2006). “Financial Literacy in the Context of Literacy in General” Fifth Australian Society of Heterodox Economists Conference.
- WILLIS, L., E. (2008). Evidence and Ideology in Assessing the Effectiveness of Financial Literacy Education: Faculty Scholarship. Cilt. 197, Sayı .94, s.1-20.
- VİTT, L. A., Project Directors: Reichbach, G.M., Kent, J.L. and Siegenthaler J.K., (2005), *Goodbye To Complacency: Financial Literacy Education In The Us. 2000- 2005*, Insitute For Socio Financial Studies, Middleburg, USA. s. 9-13.
- VİTT, L. A., Anderson, C., Lyter, D. M., Siegenthaler, J. K. and Jeremy W. (2000). “Personal Finance and the Rushto Competence: Financial Literacy Education in the U.S.”
- WORLD BANK (2009), “The Case for Financial Literacy in Developing Countries: Promoting Access to Finance by Empowering Consumers”, s.2.
- WORTHINGTON, A. (2006). “Predicting Financial Literacy in Australia”, *Financial Services Review*, Cilt 15, Sayı 1, s. 59.

YARDIMCIOĞLU, Mahmut, Yörük, Ali (2016), Türkiye'deki Finansal Okuryazarlığın ve Finansal Farkındalığın Durumu, *Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Dergisi*, Cilt 9, Sayı 2, s. 177.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://www.aicpa.org/>.

<http://www.tcmb.gov.tr>.

<http://www.spk.gov.tr/Sayfa/Index/0/0>.

<http://www.spk.gov.tr/SiteApps/Hakkimizda/SermayePiyasasindaGelismeler>.

<https://www.fo-der.org/>.

<https://www.tspb.org.tr/tr/dunya-yatirimci-haftasi-turkiyede-gong-toreniyle-basladi/>.

<https://www.tspb.org.tr/tr/>.

<http://paramveben.org/>.

<http://www.oecd.org/>.

http://www.financial-education.org/join_INFE.html.

<http://www.financial-education.org/about.html>.

https://ec.europa.eu/commission/index_en.

<https://childfinanceinternational.org/cyfi/about.html>.

<https://www.globalmoneyweek.org/about/about-cyfi.html>.

[www.http://gflec.org/](http://www.gflec.org/).

<http://www.ifie.org/meetings-and-events/>.

http://ifie.org/pdfs/2014_IFIE_State_of_Global_Investor_Education_Survey-F-1.pdf.

https://www.iosco.org/about/?subsection=about_iosco.

<https://pfeef.org/services/online-education/>.

<http://www.worldbank.org/en/who-we-are/ibrd>.

<http://ida.worldbank.org/about/what-is-ida>.

https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/corp_ext_content/ifc_external_corporate_site/about+ifc_new.

<https://www.miga.org/>.

<http://www.worldbank.org/en/about>.

<http://tdk.gov.tr/>.

<https://www.ldoceonline.com>.

<http://ekopat.com/finans-nedir-ekonomi-finans-iliskisi-302.html>.

